شنەی ڕۆح

تەفسیری سوورەتی

المنافقون

نوسینی

ماموستا کرێکار

بسم الله الرحمن الرحيم

تەفسیری سورەتی

﴿المنافقون﴾

زانکۆی ئازادی دیراساتی ئیسلامی

تەفسیری سورەتی

المنافقون

نوسینی

مامۆستا کرێکـــار

١٤٣٦ک-٢٠١٥ز

تەفسیری سورەتی المنافقون

نوسینی: مامۆستا کرێکار

دیزاین: پەروێز ڕۆژهەڵاتی

ساڵی: ١٤٣٦ك-٢٠١٥ز

زادی ڕێمان

لەبلاوکراوەکانی دیدی نوێ

لقی: دەرەوە

fb.com/zadyreman zadyreman.com twitter.com/zadyreman

پێشکەشە:

بەو موسڵمانە وریایانە سوورن
لە ڕیزی موسڵمانان و ناهێڵن
جاسوس و دووڕو بخزێنە ناوی

کرێکار

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنعوذُ باللهِ مِنْ شُرورِ أنْفُسِنا ومِنْ سَيِّئاتِ أعْمالِنا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلِ فَلا هادِيَ لَهُ. وأَشْهَدُ أنْ لا إلهَ إلا اللهُ وأشْهَدُ أنَّ محمداً عَبدُهُ ورَسُولُهُ. يا أيُّها الذينَ آمَنوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقاتِهِ ولا تَمُوتُنَّ إلاّ وأنتُمْ مُسلِمون.

يا أيُّها النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ الذي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ واحِدةٍ وخَلَقَ مِنها زَوجَها وبَثَّ مِنهُما رِجالاً كَثيراً ونِساءً واتَّقُوا اللهَ الذي تَساءَلُونَ بِهِ والأرْحامَ إنَّ اللهَ كانَ عليكُمْ رَقيباً.

يا أيُّها الذينَ آمنوا اتقوا اللهَ وقُولوا قَولاً سَديداً، يُصلِحْ لَكُمْ أعمالَكُمْ ويَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللهَ ورسولَهُ فَقَدْ فازَ فَوزاً عَظيماً..

أمّا بعدُ: فإنَّ اصدَقَ الحَديثِ كِتابُ اللهِ، وخَيرَ الهَدي هَدْيُ محمدٍ صلى الله عليه وسلم وشَرَّ الامُورِ مُحْدَثاتُها، وكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ،وكُلَّ ضَلالَةٍ في النَّارِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ
يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴿١﴾ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ
لا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ
خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى
يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ
يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ
لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٦﴾ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لا
تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُّوا وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ
وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الأَعَزُّ
مِنْهَا الأَذَلَّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا لا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلا أَوْلادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُوْلَئِكَ هُمُ
الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾ وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ
رَبِّ لَوْلا أَخَّرْتَنِي إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنْ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَنْ يُؤَخِّرَ
اللَّهُ نَفْساً إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

پێناسەی سوورەتەکە

سورەتی المنافقون: شەست و سێیەم سورەتی قورئانەو(١١) یازدە ئایەتەو مەدەنیە واتە لە مەدینە هاتۆتە خوارەوە کە بە شێوەیەکی گشتی تەوەرە باسەکانیان یاساو رێسا دارشتنە لەگەڵ ئیهمال نەکردنی تەوەرەکانی عەقیدەو ئاراستە کردنی گەشەی کۆمەڵگە موسوڵمانەکەی مەدینە کە لە کۆچکەرو پشتیوانەکان پێك هات.. تەوەرە باسی ئەم سورەتەش باسی دووڕووەکانە کە لە مەدینەدا بوونە توێژێکی کاریگەریی سلبی کۆمەڵگەکە! بۆیە ناوەکەشی بۆتە ئەو ناوە ئابڕوو تکێنە (سورة المنافقون)!

باسی دووڕوویی و دووڕووەکان لە زۆر شوێنی تری قورئاندا هاتووە، کەم سورەت هەیە بە راشکاوی و راستەو خۆ یان بە ئاماژەی لاوەکی باسیانی نەکردبێت، بەڵام ئەم سورەتە تایبەت بەوان کراوەو تەنانەت ئەو یەك دوو هەڕەشەی لە کۆتایی سورەتەکەدا لە موسوڵمانانیشی دەکات کە نەکەونە ئەوەی بۆ خوا ساغ نەبووبێتنەوەو سەروەت و سامان و ماڵ و منداڵەکانتان ئەوەندە بە خۆیانەوە خەریکتان کەن ئەرکی سەرشانتان لە هەڵگرتنی دینەکەو بانگەوازەکەیدا لا سووك ببێت! پێیان دەفەرموێت: هۆشیار بن ئەوەندە بە دەم هەواو هەوەس و نەفسی خۆتاندا نەچن نەبادا بێ ئاگایانە سیفەتی دووڕوویتان پێوە بلکێت و رواڵەت و رەفتارتان وەکو هی دووڕووەکانی لێ بێت و ببێتە جێ گومانی موسوڵمانانی ترا!!

ئەم سورەتە هەرچەند کورتە بەڵام تین و تەوژمی رەشەبایەکی بەهێز لەخۆ دەگرێت کە پەردەی سەر ناخ و داخی دووڕووەکان لا دەبات کە چەند کرمێ و رەش داگەڕاوە! دڵ و دەروونیان دەردەخات کە چۆن قین و بوغز پەنگی تێدا خواردۆتەوە، رەفتارو رەوشتیان فەزح دەکات کە بەردەوام پێویستیان بە سوێندی درۆ هەیە تا موسوڵمانان قەناعەت پێ بکەن کە ئەمانیش وەکو ئەوانن، باوەڕیان بە ئیسلام هەیەو پێوەی پابەندن! درۆو دەلەسەو فاك و فیكیان دەخاتە روو کە لە هەموو کۆڕو کۆمەڵێکی خۆیاندا . دوور لە چاوی موسوڵمانان . خۆی پێوە با دەدەن و بە لاقرتێوە بە جوامێریی و ئازایەتی دەزانن و دەناسێنن!! هەروەها بێ غیرەتی و ترسنۆکی و گێل کەززابیان کەشف دەکات!

بزوتنەوەی دووڕوویی لە گەیشتنی ئیسلامەوە بە مەدینە سەری هەڵداو بووە بزاڤێکی تابووری پێنج و بڵندگۆی شەڕی واتەوات و وورە روخان! تا کۆچی دوایی پێغەمبەری پێشەواش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قۆناغ بە قۆناغ لاواز بوو بەڵام هەر بەردەوام بوو، ئینجا بە شێوازی تر دەردەکەوتەوە، ئێستاش هەر وایە..

بزوتنەوەی سلبی دووڕووەکان رەنج و کاتێکی زۆری موسوڵمانانی بە فیڕۆدا، زۆر باس کردنیان لە قورئان و لە فەرمایشتەکانی پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بەڵگەی زۆری و کاریگەریی ئەو بزاڤە سلبیەیە کە لە کاتی خۆیدا رێی لە بانگەوازیی خوایی گرت کە زووتر زۆرتر بڵاو نەبێتەوە!

مامۆستا محمد عززەت درۆزە لە کتێبە نایابەکەی خۆیدا (سيرة الرسول: صورة مقتبسة من القرآن الكريم) باسێکی جوان و ووردی بزوتنەوەی دووڕووەکانی

مەدینەی کردووە شتێکی چاکە کە ئێمەش وەکو سەیید قوتب لە (في ظلال القرآن)ە کەیدا لێیەوە وەرگرتووە، لێ وەرگرینەوە:

(هۆی دەرکەوتنی بزوتنەوەی دووڕووەکان لە مەدینە ئاشکرایە، چونکە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و موسوڵمانانی یەکەمی ئیسلامەتی لە مەککە ئەوەندە یان دەسەڵات و هێز نەبوو خەڵکێك لێیان بترسێت یان لێیان بسڵەمێتەوە یان تەماعی ئەمان و سامانیانی هەبێت! تا خۆیان لێ نزیك کەنەوەو مامەیی زاهیرییان بۆ بکەن، یان نەوێرن بە ئاشکراو راستەوخۆ لێیان دەن و ئازاریان بدەن تا ناچار ببن بە دزیەوە پلانیان دژ داڕێژن و فێڵیان لێ بکەن! وەکو ئەوەی لە دووڕووەکانی مەدینە دەبینرا.. ئەهلی مەککە بە ئاشکرا بەرهەڵستی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و یاوەرانیان دەکرد، هەر کەسێکیان لە موسوڵمانە نوێیەکان بگرتایە بە کەیفی خۆیان بێ سڵەمینەوە لە هیچ کەسێك بە ئارەزووی خۆیان ئەشکەنجەیان دەدان.. بە ئاشکراو بە شانازیەوە بە هەموو هێزو تینی خۆیان بەرهەڵستی بانگەوازی ئیسلامیان دەکرد بێ ئەوەی کەس رێیان لێ بگرێت! چونکە هەموو هێزو دەسەڵاتێك بەدەست ئەوانەوە بوو، بۆیە موسوڵمانان ناچار بوون بۆ قوتار کردنی دین و ژینیان لە مەککە هەڵێن و سەرەتا کۆچ بۆ حەبەشە بکەن و دواتریش بۆ مەدینە.. ئەوەبوو هەندێکیان لە ژێر ئەشکەنجەو ئازاردا بە زاهیریی وازی لە دینەکە هێناو هەندێکی تریان ترساو تاسا! چونکە هەموو کەسوکارە تیرەو هۆزەکانیان لە یەك کاتدا تەبەڕایان لێ کردن و ناچار بوون لەگەڵ دەسەڵاتی موشریکەکاندا بڕۆن! هەندێکیشیان هەر تەحەمووڵی کرد تا لەژێر ئەشکەنجەو ناسۆردا گیانی دەرچووو!!

بەڵام لە مەدینە، بارودۆخەکە زۆر جیاواز بوو، چونکە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پێش ئەوەی کۆچ بکات بۆ مەدینە کۆمەڵێك پیاو ماقووڵی خاوەن دەسەڵات و قسە ڕۆیشتووی لە هۆزەکانی ئەوس و خەزرەجدا لە مەدینەییەکان پەیدا کردبوو، کۆچیشی نەکردە لایان تا لە بەیعەت و پەیمانیان دڵنیابوو، کە خۆیان بە قوربانی دین و هەڵوێستەکانی جەنابی ئەو دەکەن.. پێش ئەوەی ئەو تەشریف بهێنێت بۆ مەدینە ماڵی عەرەب نەمابوو باسی دینەکەی ئەم و بانگەوازەکەیان پێ نەگەیشتبێت.. لە بارودۆخی وادا کارێکی ئاسان نەبوو بۆ ئەو کەسانەی لە نەزانینیەوە یان لە گەلۆریەوە یان لە کەللە رەقی خۆیانەوە باوەڕیان بە ئیسلامەکە نەهێنا بێت و بکەونە شەڕە قۆچێکی بێ ئامان! یان هەر لە خۆوە جارێ هیچیان بەرامبەر نەکراوە بکەونە بەرهەڵستیی! بەڵام دواتر کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تەشریفی هێناو دەسەڵاتی گرتە دەست، کە نووری کەسایەتی ئەو سایەی هەموو کەسێکی تری خاوەن نفووزی سڕیەوە، کە دەسەڵاتی ئەو باڵی کێشا بەسەر دەسەڵاتی هەر هەموو تیرەو هۆزەکاندا، کەس نەبوو بوێرێت هەڵوێستی دوژمندارانەی دژی ئیسلام ئاشکرا کات، چونکە زۆرینەی زۆری بەرەبابەکانی ئەوس و خەزرەج سەر ڕاستانە موسوڵمان بووبوون و هەموو جۆرە پەیمانێکی پشتگیریی و سەرخستنیان بە پێغەمبەری نازدار صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دابوو، کە باوەڕیان بە پێغەمبەرایەتی ئەو هێنابوو ئیتر تەنها ئەویان بە سەردارو سەروەر قبووڵ بوو! جێبەجێ کردنی فەرمانی ئەویان لا خواپەرستی بوو، بۆیە ئیتر بوارێك لە بەردەم ئەو کەسانەدا نەمایەوە کە کوفریان پێ پەسەندتر بوو وەك لە ئیسلام، ئەوانەی لەبەر دەروون نەخۆشیی خۆیان

نەدەهاتن گوێ لەم دینە بگرن و واز لە کەللەپووتی و کەللەرەقی خۆیان بهێنن و بەدەم بانگەوازەکەوە بچن! رقی زۆریان لە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و موسوڵمانانی مەککە دەبۆوە، لە بڵاو بوونەوەی دینەکە و زۆربوونی موسوڵمانان ئیزعاج بووبوون و لە ناخیاندا دەکوڵان، بێ ئەوەی بوێرن هیچ ناڕەحەتیەکی خۆیان نیشان کەسێك بدەن یان بهێڵن ناحەزیەکیان پێوە دیار بێت!! بۆیە دەبوو شێوازێکی تری نهێنی بگرنە بەر کە بریتی بوو لە هەڵوێستی دووڕووانە.. ئەو زەمانەش هێشتا دەمارگیریی تیرەو هۆزایەتی کاریگەریی خۆی هەبوو لەسەر تاك تاکی تیرەو هۆزەکان، زۆرینەی زۆریان هێشتا هەر شوێنکەوتووی هەڵوێستی سەرۆك هۆزەکانیان بوون.. ئیتر دەبوو لە رواڵەتدا خۆ بە موسوڵمان نیشان دەن و روکنەکانی بە ئاشکرا بکەن و لەگەڵ موسوڵمانانی تیرەو هۆزەکانی خۆیاندا موسوڵمانانە بجوڵێنەوە! دەبوو بێ باوەڕی خۆیان بشارنەوە، دەبوو مەکرو فێڵ و پلان و پیلانەکانیان بە نهێنی دارێژن و ئەنجامی بدەن.. گەرچی جاری واش هەبوو لە شوێنێکدا یان لە کاتێکدا کە هەستیان دەکرد خۆیان زۆرن و موسوڵمانێکیان کەوتۆتە بەردەست یان چەند موسوڵمانێکی داماویان لێوە نزیکە، یان موسوڵمانان تووشی تەنگژەیەك بوون، دەکەوتنە لاقرتێ و گاڵتە پێ کردن، گاڵتە بە دینەکە، بە پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە موسوڵمانان!! زۆر جاریش بە شێوەی لاوەکی و ئاماژە دەیانکرد بۆ ئەوەی لەسەریشیان نەچەسپێت! یان بە ناوی پاراستنی بەرژەوەندی خەڵکی و هێمنی بارودۆخی گشتی و پاراستنی پارسەنگی هەموو لایەکەوە دەیانکرد!!

به هەر حاڵ ئەوەندە ئازا نەبوون بوێرن بە ئاشکرا کوفرو شیرکی خۆیان ئاشکرا کەن، هەر چەندە کوفرو شیرك و دووڕوویی و فاك و فیك و پلان و پیلانیان لە پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شاراوە نەبوو، زۆر کەسیان لە موسوڵمانانی تری کۆچکەرەکان و ئەنسارەکانیش هەر ناسراو بوون! بە تایبەتی کە لە کاتی تەنگژەو کێشەکاندا کە بەسەر ئەهلی ئیسلام دەهات ئەوان هەڵوێستی کوفرینی خۆیان ئاشکرا دەکرد زیاتر دەناسران و زیاتر لە کوفرو شیرکیان دڵنیا دەبوون، بۆیە ئەوەندەی تر دەبوغزێنران، ئەوەندەی تر گۆشەگیر دەکران، ئەوانیش خۆیان روویان نەدەهات لە هەموو کۆڕو کۆمەڵێکدا یان لە هەموو کات و شوێنێکدا سەر بەرز کەنەوەو ببنەوە بە دەمڕاستەکەی جاران!! هەر لە ناخیاندا چاو بەرەو ژێر بوون.. ئینجا کەئایەتێك لەسەر یەکێکیان یان کۆمەڵێکیان یان هەڵوێستێکی دەستەجەمعییان بۆ پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەهاتە خوارەوە کە پەردەی لە رووی هەندێکیان یان هەڵوێستێکیان (بە ئاماژە بۆ کردن) هەڵدەماڵی، هەموو سەریان شۆڕ دەبوو، یەك یەك لەوە دەترسان ئەمجارە ناویان هاتبێت و بە یەکجاریی فەزح بووبن! دەیانزانی کە خوای گەورە چاکیان دەناسێت و ئاگاداری هەموو هەست و نەست و هەڵوێستێکیانە،بەڵام لەوە دەترسان ئایەتێکیان لەسەر بنێرێتە خوارەوەو بە یەکجاری ئابڕوویان ببات! ئەوەشیان دەزانی و باوەڕیشیان نەدەهێنا!! لەوەش دەترسان و هەر بەردەوامیش بوون لەسەر دووڕوویی خۆیان!!

لە ئایەتە مەدەنیەکانەوە دەردەکەوێت کە کاریگەریی هەڵوێستی دووڕووەکان لە مەدینە زۆر جیددی بوو، رۆژانە تین و فشارێکی زۆریان هەبوو، ئاسەواری سلبیان

لە دڵ و دەروونی زۆر کەسدا بەجێ دەهێشت! بزاڤی دووڕووەکان کۆڵ و کوول نەدەبوو!! هەر دەتوت خەباتێکی هەقپەروەرانەی نەپساوەیەو خاوەنەکانی ماندوو نابن! لە هەڵوێستی رووبەڕوو بوونەوەو بەرهەڵستیدا دەتووت سەرانی مەککەن و زەمانیان هێناوەتەوە دواوە هەر ئەوەندەیە کات و شوێن و رۆڵ و ئەکتەرەکان گۆڕاون! لەگەڵ ئەوەشدا کە دووڕووەکان یەك بزاڤی یەك دیدو یەك رێبازو یەك ئامانج نەبوون، یەك سەرکردایەتی و یەك ئاڕاستە نەبوون، لە بەرامبەریشیاندا ئیسلام یەك دیدی خوایی و یەك رێبازی پێغەمبەرانەو یەك ئامانج بوو، یەك سەرکردایەتی بەهێزو یەك ئاڕاستە بوو، بەڵام هەڵوێستی دووڕووەکان هەر کاریگەر بوو، چونکە بەربەستێکی رۆژانەی ماندوو نەناس بوو!! نارێکیەکەشی بوو بوو بە کۆسپێکی تر! بەڵام کاریان بەوە شلۆق دەبوو کە ئیسلامەتی زیادی دەکرد و دووڕوویی کورتی هەڵدێنا، ژمارەی موسوڵمانان زیادی دەکرد دووڕووەکان کەم دەبوونەوە، دەسەڵاتی ئیسلامی بە هاوپەیمانێتی تیرەو هۆزو هێزی نوێ بەهێزتر دەبوو، ئەوان شیرازەیان زیاتر لێك دەپساو متمانەیان بە ریزی خۆیان و بە هاوپەیمانەکانیان لە قوڕەیش و جولەکەکان و هەروەها متمانەیان بە داهاتووی خۆیان کەم دەبۆوە..

بزوتنەوەی دووڕوویی لە مەدینە هێز بوو، خاوەن زەمینەو تیرەو هۆز بوو، خاوەن پەیمانی ستراتیژیی بوو لەگەڵ قوڕەیش، لەگەڵ جولەکەکان، بۆیە دژوارێتی لەسەرەتاوە زۆر بوو، دووڕووەکان سوودیان لە دەمارگیریی تیرەو هۆزەکانیان وەردەگرت، ئەو خوێن و کوشتارانەی رابوردوویان دەکردەوە بە کۆنە قین و دەیان وروژاندەوە! ئێ هێشتاش بە تەواوی فەزح نەبوو بوون، ئەو هەموو ئایەتەی دوایی

لەسەریان هاتە خوارەوە لەسەرەتایانەوە هێشتا هیچی وا نەهاتبوو، هێشتا غەزای بەدر رووی نەدابوو! بۆیە ئومێدی بەزاندنی ئیسلامیان لە شارەکەی خۆیاندا هەبوو! لەملاشەوە هێشتا ئیسلامەکە نەرم بوو، هێشتا زۆرینەیەکی کاریگەر مابوون موسوڵمان ببن، ئەوانەش کە موسوڵمان بوو بوون هەندێکیان مابوویان تەواو تێیدا قاڵ ببنەوە! پێغەمبەری سەرۆکیش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هەستی دەکرد لە هەر چوار لاوە بە شیرك و موشریکانی بەهێز گەمارۆ دراوەو کاتی زیاتری پێویستە..

لەگەڵ ئەم بارە دەروونیەشدا کە دووڕووەکان دروستیان دەکرد، جولەکەکانیش تین و فشاری خۆیان هەبوو، رۆڵی زۆر کاریگەرتریان بە ناوی دینەوە دەبینی!! هەر زۆر زوو نکوڵیان لە راستی دینەکەی و راستگۆیی پێغەمبەرایەتیەکەی کردبوو، بە ئاشکراش دژایەتیان نواندبوو، بەردەوامیش بوون لەسەر گاڵتە کردن بە خۆی و بە دینەکەی!

لە مەککەش وە نەبێت بە چوونە دەرەوەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و موسوڵمانان قوڕەیشیەکان و هاوپەیمانانیان کۆڵیان لە دوژمندارێتی هێنا بێت نەخێر.. هێشتا هەر خەریکی پیلان بوون، خەریکی هاندانی تیرەو هۆزەکانی عەرەب و جولەکەکان بوون، قوڕەیش هێشتا هەر قیبلەی عەرەبەکان بوو کەعبەش هەر رووگەی هەموان بوو! شاری یەکتر بینینی هەمووشیان بوو .

بارودۆخی جموجوڵ بۆ دووڕووەکان لەبار بوو، هەم خۆیان هێز بوون، هەم هاوپەیمانێتییان کردە هێزێکی ئیزافی..چونکە دوای ماوەیەکی کەم لە تەشریف

هێنانی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بۆ مەدینە، دووڕووەکان و جولەکەکان و قوڕەیش بوونە یەك بەرەی دژ بە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و ئیسلام و موسوڵمانان.. قوڕەیش بە شەڕی سەختی ئاشکراو دیار، جولەکە بە پلان و پیلانی ژێر زەمینی و بە ناوی دینەوە، دووڕووەکانیش بە چرپەو واتەوات و شەڕی دەروونیەوە.. ئاوا نەبوایە دووڕووەکان هی ئەوە نەبوون خۆ لەبەر لافاوی باوەڕو باوەڕداریی بگرن، ئەگەر ئاوا لایەنگیریی جولەکەو پشتگیریی قوڕەیشیان مسۆگەر نەبوایە نەیاندەتوانی ئاوا ببنە بزاڤێکی بەرهەڵستی کاریگەر لەسەر بانگەوازە خواییەکەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ!

ئەم بارودۆخە هەر وا دەڕۆیشت بەڵام بەرەی ئیسلامیش رۆژبەڕۆژ بەهێزتر دەبوو لە رووی چۆنێتی و چەندێتیەوە رۆژانە دەچووە پێش، تا ئەو زەمانەی ئیسلام ئەوەندە بەهێز بوو کە بتوانێت لووتی هەموویان لە غەزای بەدردا بشکێنێت و چاو بەرەو ژێریان کات تا گەیشتە ئەوەی ئیتر دووڕووەکان هیچ کاریگەرییەکی ئەوتۆیان لەسەر رەوتی دەوڵەتەکەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە مەدینە نەمێنێت). ئەمە کەش و بارودۆخی گشتی هاتنە خوارەوەی هەموو سورەتەکەیە.. هۆی تایبەتی هاتنە خوارەوەی هەندێك ئایەتیشی عبداللهی کوڕی سەلوولە..

هۆی هاتنە خوارەوەی

هەموو موفەسسیرەکان لە هۆی هاتنە خوارەوەی بەشێك لە ئایەتەکانی ئەم سورەتەدا لەسەر ئەوە کۆن کە دەرهەق سەرۆکی دووڕووەکانی مەدینەی ئەو زەمانە کە عبداللّەی کوڕی ئوبەی کوڕی سەلوول بوو هاتۆتە خوارەوە بەڵام هەیانە وەکو ئیمامی قورتوبی (ئیمامی بوخاریش هەر وای گێڕاوەتەوە) کە روداوەکە هۆکاری هاتنە خوارەوەی ئایەتی یەکەمە تا ئایەتی هەشتەمی سورەتەکە، بەڵام هەندێکی تر لەو بەڕێزانە وەکو تەبەری و ئیبنو کەسیرو بەغەوی و زەمەخشەری و سەیید قوتب هەر هەمان روداو وەك هۆکاری هاتنەخوارەوەی ئایەتەکانی پێنجەم تا هەشتەمی دەهێننەوە.. زۆریشیان ریوایەتی ئیبنو ئیسحاق بە تەفسیلاتەکەی دەهێننەوە.. من بۆچوونەکەی ئیمامی قورتوبیم لا بەهێزتر بوو چونکە رای ئیمامی بوخاری چۆتە پاڵ، چونکە کەس وەکو ئیمامی بوخاری بە دووی ساغ کردنەوەی سەنەدی روداوەکەدا نەچووە، بۆیە منیش وویستم هەر لە پێش لێکدانەوەی ئایەتی یەکەم و دووەم باسی هۆی هاتنە خوارەوەکە بکەم، نەك پێش ئایەتی پێنجەم و شەشەم.. هەر چەندە روداوێکی تریش هەیە کە هۆکاری هاتنە خوارەوەی ئایەتی پێنجەم بێت کە لە شوێنی خۆیدا باسی دەکەین، رەنگە هەندێك لەو بەڕێزانە دوو روداوەکەیان تێکەڵ یەك کردبێت بەوەی وایان زانیبێت کە هەردووکیان مادام هەر لەسەر عبداللّەی کوڕی ئوبەییە هەر یەك روداون، بەڵام وا دیارە دوو روداوی جیاوازن، کات و شوێنیان جیاوازە وەکو دواتر ان شاء الله روونی دەکەینەوە..

سەرەتا ریوایەتەکەی ئیمامی بوخاری دێنمەوە ئینجا ریوایاتی ئەو بەڕێزانەی دیکە کە ئەوانیش هەر لە زۆرێك لە زانایانی سەلەفەوە گێڕاویانەتەوە، بەڵام بە تەئکید لێکۆڵینەوەو توێژینەوەی سەنەدەکان لای ئیمامی بوخاری بەهێزترە چونکە ئەوە پیشەی تەمەنی پیرۆزی بووە.. ئێمەش ئەوەی کە لە ژیانماندا کردوومانە بە رەفتارێکی فێرخوازیمان ئەوەیە کە بابەتی مێژویی لە رێی ئەهلی حەدیسەوە وەردەگرین، بێ ئەوەی نکووڵی لە زانیاری خەڵکانی تر بکەین.

ئیمامی بوخاری لە زەیدی کوڕی ئەرقەمەوە دەگێڕێتەوە کە فەرموی: لەگەڵ ماممدا بووم، گوێم لێبوو عبداللهی کوڕی ئوبەیی کوڕی سەلوول ووتی: سامان و خۆراکتان مەدەنە پێغەمبەرەکەی خوا) هەروەها ووتی: (شەرت بێ ئەگەر گەڕاینەوە مەدینە دەبێ پیاوماقووڵ و عەزیزەکان زەلیلەکان لەشار وەدەرنێن)! منیش بۆ مامم گێڕایەوە، ئەویش چووە خزمەت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و بۆی گێڕایەوە، پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ناردی بە شوێن عبداللهی کوڕی ئوبەی و هاوڕێکانیدا، کە هاتن هەموو سوێندیان خوارد کە شتی وایان نەوتووە، ئیتر پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە راستی دانان و منی بە درۆ خستەوە!! تووشی خەم و خەفەتێك بووم کە قەت شتی وام بەسەردا نەهاتبوو، چوومەوە ماڵەوەو لەوێ بووم کە ئەو ئایەتانە دابەزینە خوارێ، هەر لە (إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ) تا دەگاتە (لَيُخْرِجَنَّ الأَعَزُّ مِنْهَا الأَذَلَّ) ئینجا پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ناردی بە شوێنمدا و فەرموی: (إِنَ اللهَ قَدْ صَدَقَكَ) واتە خوای گەورە بە راستگۆی دانایت.

ئیمامی ترمزی حەدیسێکی تر دەگێڕێتەوە دەفەرموێ کە زەیدی کوڕی ئەرقەم فەرمویەتی: لە غەزایەکدا لە خزمەت پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بووین، ئەعرابیشمان لەگەڵ بوون، جاری وا هەبوو پێش ئەوەی ئێمە بگەینە سەرچاوەی ئاوەکە ئەعرابیەکان زووتر دەیگەیشتنێ، ئاوەکەیان هەڵدەکێشاو دەیانکردە حەوزەکەوەو کە ووشترەکانی خۆیان ئاو دەدا، پێستەیەکیان دەدایەوە بەسەر حەوزەکەدا (بۆ ئەوەی کەسی تر بەکاری نەهێنێت) چاوەڕێیان دەکرد تا دەستەیەکی تر لە هاوڕێکانیان دەهاتن..

جارێکیان کابرایەکی ئەنسارێی هات، جلەوی ئەسپەکەی شل کرد تا ئاو بخواتەوە، ئەعرابیەك ڕێی لێ گرت و نەیهێشت! ئینجا کابرای ئەنسارێی بەردێکی لە لێواری حەوزەکە لاداو ئاوەکەی لێوە ڕژایە چاڵێکی تر، کابرای ئەعرابی تەختەیەکی لەو ناوە هەڵگرت و کێشای بەسەری ئەنسارییەکەداو سەری شکاند! عبداللهی کوڕی ئوبەیی سەرۆکی مونافیقەکان بە دەنگەوە هات و کابرای ئەعرابی کە دۆستی بوو باسەکەی بۆ گێڕایەوە، عبداللهی کوڕی ئوبەیی زۆر تووڕە بوو، پاشان بە ئەعرابیەکانی ووت: (سامان و خۆراکی خۆتان مەدەنە ئەوانەی دەوری پێغەمبەرەکەی خوا، ئەگەر دیتان ئەوانەی دەوری لای هەستان و چۆڵیان کرد ئەو کاتە خواردنێك بۆ محمد خۆی ببەن) چونکە ئەعرابەکانیش هەر دەهاتنە دەوری پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و نانیان دەخوارد (مەبەستی ئەوە بوو کە ئەو کاتەی قەرەباڵغی یاوەرانی لایە خواردنی بۆ مەبەن، کە ئەوان هەستان و چۆڵیان کرد خێرا ئێوە بچن و خواردنەکەش هەر خۆتان لەگەڵیدا بیخۆن) پاشان بە هاوڕێکانی خۆی ووت: (شەرت بێ ئەگەر گەڕاینەوە مەدینە دەبێ

پیاوماقووڵان و عەزیزەکان ئەو زەلیلانە لەشار دەرکەن)! زەید دەفەرموێ: منیش لە پشت مامەوە بووم گوێم لێ بوو چی ووت، بە مامم ووت کە ئاوای ووت، ئەویش چووە خزمەت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و بۆی گێڕایەوە، پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ناردی بە شوێن عبداللەی کوڕی ئوبەیدا، کە هات نکووڵی لێ کردو زۆری سوێند خوارد کە شتی وای نەووتووە! پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرموی راست دەکەیت! ئەو درۆی کردووە! ئیتر مامم هاتە لامەوەو ووتی: وا دەزانم پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زۆری رق لێت هەستا بێت و موسوڵمانانیش.. ئیتر خەم و پەژارەیەك دایگرتم کە شتی وا تووشی کەس نەبووە، ئیتر سەرم لە خەفەتاندا قورس بوو، کەچی دوایی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هاتە نزیکمەوەو دەستی هێنا بە گوێچکەمداو بە روومدا پێکەنی.. ئەوەندە خۆشحاڵ بووم رەنگە بە نەمریی لە دنیادا بمایاتەوە ئەوەندە خۆشحاڵ نەبوومایە! دواتر ئەبوبەکری سددیق خوا لێی رازی بێت هاتە لامەوەو فەرمووی: پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ چی پێ فەرموویت؟! ووتم: هیچی نەفەرموو، بەڵام دەستی پیرۆزی بە گوێچکەمدا هێناو بە روومدا پێکەنی! ئەبوبەکر فەرمووی: دەی مژدەت لێ بێت.. عومەری کوڕی خەتتابیش بە دوامدا هات، بەویشم هەر وا ووت.. بۆ سبەینێ بەیانی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سورەتی المنافقونی خوێندەوە!! ترمزی دەفەرموێ ئەمە حەدیسێکی حەسەن و سەحیحە..

ریوایەتەکانی ئیمامی موسلیم و ئەحمەدیش هەر بەم شێوەیە گێڕراونەتەوە..

ئیمامی ئیبنو کەسیر چەندین ریوایەتی گێڕاوەتەوە لەوانەی کە تەفسیلاتێکی لەو دوو ریوایەتەی سەرەوەمان زیاترە کە ئەمەی خوارەوە یەکێکیانە:

لە غەزای بەنی الموستەڵەقدا بوو، کە دوو کەس لەسەر ئاو هەڵپێنجان لێیان بوو بە هەرا، عبداللهی کوڕی ئوبەیی کوڕی سەلوولیش بۆ ئەوەی ئاگادار بێت کە زەیدی کوڕی ئەرقەم کە مێردمنداڵێك بوو لایەوە وەستاوە، ووتی: لە وولاتی خۆمان تەنگیان پێ هەڵچنیوین، بە خوا قەسەم نمونەی ئێمەو ئەم سیخنانە هەر وەکو پەندەکەیە کە دەڵێ: سەگەکەت قەڵەو کە با بتخوات!! والله ئەگەر ئەمجارە بگەڕێینەوە مەدینە دەبێت عەزیزو پیاوماقوڵانی شار ئەم زەلیلانە لە شار دەرکەن! ئینجا گەڕایەوە لای تیرەکەی خۆی و ووتی: چیتان بە خۆتان کرد؟! هێناتانن بۆ وولاتی خۆتان، سەروەت و سامانی خۆتانتان لەگەڵدا بەش کردن، والله ئەگەر لێیان بگەڕانایە ئێستا جێیان دەهێشتن و دەچوونە شوێنێکی دیکە..

زەیدی کوڕی ئەرقەمیش خوا لێی رازی بێت (کە منداڵێك بوو لای عومەری کوڕی خەتتاب بوو) گوێی لێ بوو، هەواڵەکەی لە رێی عومەری کوڕی خەتتابەوە خوا لێی رازی بێت گەیاندە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عومەر فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا فەرمان بدە بە عوبیادی کوڕی بیشر با بچێت بۆی و لەگەردنی بدات، پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: (فكيفَ إذا تحدَّثَ الناسُ يا عمرُ أنَّ محمداً يَقتُلُ أصحابَهُ، لا ولكن نادِ يا عمر بالرحيلِ) جا چۆن دەبێت، دوایی خەڵکی بڵێن محمد یاوەرەکانی خۆی دەکوژێت، نا، نابێت، هاوار لەو

خەڵکەکە با لێپێچن بۆ رۆیشتن! مەبەستی لەوە بوو پێش ئەوەی بحەسێنەوە بە رۆیشتنێکی تر ماندووتر ببن و قسەکە بە ناویاندا بڵاو نەبێتەوە، کە قسەکە گەیشتەوە بە عبداللەی کوڕی ئوبەی هاتە خزمەت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و پۆزشی هێنایەوەو سوێندی خوارد کە شتی وای نەووتووە! ئیتر ووتیان ئەی پێغەمبەری خوا لەوانەیە زەید کە منداڵە باش لە قسەکەی حاڵی نەبووبێت و وا تێگەیشتبێت..

ئیتر پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لەو کاتە ناوەختەشدا کە کاتی قەیلوولەی حەوانەوەی نیوەڕۆ بوو کەوتەوە ڕێ، ئوسەیدی کوڕی حوزەیر خوا لێی رازی بێت پێی گەیشت و سڵاوی بە نازناوی پێغەمبەرێتی لێ کردو فەرموی: ئەی پێغەمبەری خوا لە ساتە وەختێکدا کەوتوویتەتە رێ کە لە حاڵەتی ئاساییدا وات نەدەکرد! پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: (أما بَلَغكَ مَا قَالَ صاحِبُكَ ابنُ أُبَيّ؟ زعم أنه إذا قدم المدينة سيخرج منها الأذل) واتە: نەتبیستووە ئیبنو ئوبەی هاوڕێت چی ووتووە؟! لافی ئەوە لێ دەدات کە ئەگەر بگەڕێنەوە مەدینە زەلیلەکان لە شار دەردەکات! ئوسەید فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا بە خوا قەسەم جەنابت عەزیزیت و ئەو زەلیلە، بەڵام توخوا نەرم و نیان بە لەگەڵیدا، بە خوا لەو کاتەدا کە خوای گەورە بەم خێرەوە بەرێزتانی نارد، ئێمە خەریك بووین تاجمان بۆ ئەو دەچنی تا لەسەری کەین، ئێستا ئەو وا هەست دەکات جەنابت پلەو پایەکەیت لێ گرتووە.. ئیتر پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە هەموو یاوەرانەوە کەوتە رێ تا ئێوارە داهات، دوای ئێوارەش کەوتەوە رێ تا بەیانی هات! بەیانیش تا چێشتەنگاو هەر رۆیشتن!! بۆ ئەوەی قسەکە بە ناویاندا تەشەنە

نەکات، هەر بەوەندەی فەرمانیدا کە بار بخەن و بحەسێنەوە، ئەو خەڵکەش هەر بەوەندەی دابەزین خەویان لێ کەوت!! ئا لەوێدا سورەتی المنافقون دابەزی.

ریوایەتەکانی تریش هەموو جەخت لەوە دەکەنەوە کە ئەم رووداوەو ئەم عبداللەی کوڕی ئوبەیی سەرۆکی دووڕووەکان هۆی هاتنە خوارەوەی سورەتی المنافقونە..

دەرسی یەکەم

ئایەتی ١-٤

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ. اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ. ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لا يَفْقَهُونَ. وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ.)

واتە: ئەگەر دووڕووەکان هاتنە لات و ووتیان شاهێدی دەدەین کە تۆ نێرراوی خوایت . خوا دەزانێت کە تۆ نێرراوی ئەویت . خوا شاهێدی ئەوە دەدەات کە دووڕووەکان درۆزنن. سوێندەکانیان کردووە بە قەڵغان، بەوەش ڕێیان لە ڕێبازەکەی خوا گرتووە، بە ڕاستی ئەوەی دەیانکرد خراپە بوو. ئەوەش بەوەی کە باوەڕیان هێنا پاشان کوفریان کرد، لەبەر ئەوە بوو کە دڵیان مۆری پێدا نراو ئیدی حاڵی نابن. کە دەتبینین لەشولاریان سەرسامی دەکردیت! کە دەدوێن قسەکانیان دەبیستیت، هەر دەڵێی تەختەو داری هەڵپەسێرراون، وا گومان دەکەن کە هەموو هاوارێك بەسەر ئەواندا دەکرێت، ئا ئەوانە دوژمنن هۆشیاربە لێیان، خوا بیانکوژێت، چۆن لە ڕێنمایی خوایی بەرەو گومڕایی خۆ لا دەدەن؟!!

لێکدانەوەی ئایەتەکان

ئایەتی یەکەم:

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ

واتە: ئەگەر دووڕووەکان هاتنە لات و ووتیان شاهێدی دەدەین کە تۆ بە تەئکید نێرراوی خوایت . خوا دەزانێت کە تۆ بە تەئکید نێرراوی ئەویت . خوا شاهێدی ئەوەش دەدەات کە دووڕووەکان درۆزنن.

إذا: کە بە مانای ئەگەرە، لە زمانی عەرەبیدا سێ جۆرە:

- اذا التفسيرية: واتە اذای لێکدانەوە، لە شوێنی (أيُ) دێت، بەڵام مەرجە کە کردارێکی رابوردوو بە دوایدا هاتبێت کە بە دوێنەر بێت، وەکو هاتنی لەم ئایەتەدا یان: (إذا سألتَهُ)..

- اذا الظرفية: واتە اذای ئاوەڵکردار: بۆ کاتی داهاتووەو مانای مەرج دەگەیێنێت ئەو کاتەش کرداری مەرج و وەڵامی مەرجەکەی دەوێت، وەکو: إذا رأيتَهُ فأخْبِرْهُ، یان وەکو (وَلاَ عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لاَ أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ) التوبة/٩٢.

- اذا الفجائية: واتە لە پڕ یان لە ناکاو، مەرجە کە ناوی بە دوادا هاتبێت، وەکو: خرجْتُ ليلاً فإذا الاطفالُ يَلعبون.. یان (فَأَلْقَاهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى) طه/٢٠

* اذا لێرەدا کە بەکار هاتووە بۆ ئیحتیمالی روودانی زۆری کردەوەکەیە ، ئەگەر ئیحتیمالی رووداینێکی کەم هەبوو (إن) بە کار دێت، وەکو: (وَإِن جَنَحُواْ لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا)الانفال /٦١ واتە ئەگەر کافرەکان باڵیان بۆ ئاشتی راخست تۆش باڵ راخە.. لەبەر ئەوەی ئیحتیمال کەم هەیە لە کاتی بەهێزییاندا داوای ئاشتی بکەن پیتی (إنْ)ی بۆ بەکار هێناوە، بەڵام لێرەدا ئەوان موحتاجی ئەوەن بێنە خزمەت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تا متمانەی ئیسلامەتی بەدەست خەن بۆیە پیتی (اذا) ی بۆ بەکار هێناوە.. والله اعلم.

* المُنَافِقُونَ: دووڕووەکان..

ئەمە ناوی بکەری (نافَقَ)یەو ئەسڵەکەی (نافَقَ يُنافِقُ مُنَافَقَهـ أو نِفَاقَاً).

ئەسڵی ووشەی نفاق سێ پیتی نون و فاو و قافە کە هەموویان رەگ و ریشاڵی ئەسڵین وەکو ئیبنو فارس لە معجم مقاييس اللغەدا (ب٥/ ل٤٥٥ چاپی دار الجيل) دەڵێ: دوو تەوەرە مانای هەیە: یەکەمیان پسان و قرتانی شتێك و کۆتا پێ هاتنی، دووەمیان شاردنەوەی شتێك و پەنهان کردنی.. ئێمە لێرەدا باس لە تەوەرە مانای دووەمیان دەکەین کە ووشەی دووڕوویی لێوە وەرگیراوە..

النَّفَقُ: کونێکە لە زەویدا کە بە ڕێڕەوێکی ژێر زەمیندا دەڕوات بۆ کونێکی تر لە شوێنێکی ترەوە کە بۆ خۆرزگار کردنە. وەکو کونی مشك لە ماڵدا یان کونی جرجی دەشت کەدروستی دەکات، یان ئەو خەندەقە ژێر زەمینیانەی لە کۆنەوە وەك ڕێڕەوی نهێنی دروست کراون کە کورد پێی دەڵێ لەغەم، لەم سەردەمەشدا ووشەی ئینگلیزی جێی گرتۆتەوە کە تونێلە یان عەرەبی کە نەفەقە کە ڕێڕەوێکی ژێر زەمین و ناو چیایەو دوو جەمسەر کونی هەیە... لە باسی ئەم کونەیە کە خوای گەورە دەفەرموێ: (فَإِن اسْتَطَعْتَ أَن تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاء فَتَأْتِيَهُم بِآيَةٍ) الانعام/٣٥ گەر بتوانیت لەغەمێك لە ژێر زەوی لێدەیت یان پەیژەیەك بۆ ئاسمان هەڵخەیت تا نیشانەیەکیان بۆ بهێنیتەوە!!

النَّافِقَاء: کونی دووەمی ئەو ڕێڕەوە ژێر زەمینیەیە کە جرجێك دروستی کردووە بەڵام وەکو کونی یەکەمیان کە ئاشکراکەیە پێی دەوترێت (القاصِماء) هێشتا بە تەواوی ئەمدیوو دیووی نەکردووەو توێژاڵێکی تەنکی لێ هێشتۆتەوە تا کەشف نەبێت، بۆ ئەوەی لە کاتی پێویستیشدا ئاسان بتوانێت بە سەر لێدانێکی، توێژاڵەکە لەسەر (النَّافِقَاء) کە لادات و لێوەی هەڵێت.

نافق: یەعنی جرجەکە لە کونی نافقائەوە چووە ناو ڕێڕەوە نهێنیەکەیەوە..

زاراوەی نفاق: دووڕوویی لەمەوە وەرگیراوە چونکە دووڕووەکە ئەوەی لە ناخیدایە دەیشارێتەوەو شتێکی تری پێچەوانەی ئەو بیروباوەڕەی خۆی دەردەبڕێت..ڕێڕەوێکی نهێنیشی بۆ هاتوچۆی خۆی بە دزیەوە دروست کردووە!

وەکو ئەوەی کە ڕێبازێکی دیکەی نهێنی بۆ خۆی گرتۆتە بەر، کە لە لایەکەوە بە نهێنی خۆی لە باوەڕو داواکاریەکانی قوتار دەکات و خۆی لێیان دەدزێتەوە، لە لایەکی تریشەوە کەی پێویستی کرد خۆی بە موسوڵمان نیشان دەداتەوە.. بەم مانایەشە کە یاوەرانی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە خۆیان دەپرسیەوە کە نەبادا سیفەتی نیفاقیان پێوە لکا بێت.. (عن أبي ربعي حنظلة بن الربيع الأسيدي الكاتب أحد كتاب رَسُول اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم قال: لقيني أبو بكر رَضِيِ اللَّهُ عَنْهُ فقال: كيف أنت يا حنظلة؟ قلت: نافق حنظلة! قال: سبحان اللَّه! ما تقول؟ قلت: نكون عند رَسُول اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم يذكرنا بالجنة والنار كأنا رأي عين فإذا خرجنا من عند رَسُول اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم عافسنا الأزواج والأولاد والضيعات نسينا كثيراً. قال أبو بكر رَضِيِ اللَّهُ عَنْهُ: فوالله إنا لنلقى مثل هذا. فانطلقت أنا وأبو بكر حتى دخلنا على رَسُول اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم فقلت: نافق حنظلة يا رَسُول اللَّهِ! فقال رَسُول اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم: وما ذاك؟ قلت: يا رَسُول اللَّهِ نكون عندك تذكرنا بالنار والجنة كأنا رأي عين فإذا خرجنا من عندك عافسنا الأزواج والأولاد والضيعات نسينا كثيراً. فقال رَسُول اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم: والذي نفسي بيده لو تدومون على ما تكونون عندي وفي الذكر لصافحتكم الملائكة في فرشكم وفي طرقكم، ولكن يا حنظلة ساعة وساعة)

حنظلة الاسيدي خوا لێی ڕازی بێت کە یەکێك بوو لە نوسەرانی وەحی لای پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بە ئەبوبەکری سددیق خوا لێی ڕازی بێت گەیشت و ئەبوبەکر لێی پرسی: ها حەنزەلە چۆنیت؟ فەرمووی: بە خوا حەنزەلە مونافقێتی کرد!! ئەبوبەکر فەرمووی سوبحان الله کورە بزانە چ دەڵێیت؟!

حەنزەڵە فەرمووی: کە لە خزمەت پێغەمبەری خوادا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەبین و باسی بەهەشت و دۆزەخمان بۆ دەکات کە دەڵێی دەیانبینین و سەیریان دەکەین، کەچی هەر بەوەندەی کۆڕەکەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جێ دەهێڵین و تێکەڵ بە ماڵ و منداڵ و زەوی زارەکانمان دەبینەوەو دەکەوینەوە یاری و مەزاقی خۆمان کۆڕەکەی ئەومان بیر دەچێتەوە!ئیمامی ئەبوبەکر خوا لێی رازی بێت فەرمووی: بە خوا راست دەکەیت ئێمەش هەر واین، با بچینە خزمەت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، کە چوونە خزمەتی، حەنزەلە فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا حەنزەلە نیفاقی کرد!! پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: بە چی؟! حەنزەلە فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، کە لە خزمەت جەنابتدا دەبین و باسی بەهەشت و دۆزەخمان بۆ دەکەیت، وامان لێ دێت دەڵێی بە چاوی خۆمان دەیبینین، کە لە خزمەت جەنابیشت مەرەخەس دەبین و تێکەڵ بە ماڵ و منداڵ و زەوی زارەکانمان دەبینەوە زۆریمان بیر دەچێتەوە!! پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: بەو خوایەی گیانی منی بە دەستە ئەگەر چۆن هەروا لای من دەردەچن و هەر لە یادی خوادا بمانایاتەوە فریشتە لە سەر جێ و رێتاندا تەوقەی لەگەڵ دەکردن! بەڵام ئەی حەنزەلە ئیتر وایە ساتە نا ساتە (سێ جاری ئاوا فەرموو)..

ئاشکرایە کە ئەمەی حەنزەلە خوا لێی رازی بێت لەبەر ئەوە بووە کە زانیوێتی نیشاندانی سیفەتێك بە سەرزارەکی کە دواتر وەکو خۆی نەمێنێت نیشانەیەکی دووڕوویە بۆیە خەمی بووەو زوو بە هەڵەداوان خۆیو سەییدنا ئەبوبەکر

چوونەتە خزمەت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بۆ روون کردنەوەو زانینی حوکمە شەرعیەکەی.

<u>زاراوەی نیفاق و مونافیق</u>،وەکو زمانەوانی گەورە (ابن منظور لە لسان العرب ب/١٠ ل/٣٥٩) دا دەفەرموێ: زاراوەیەکی ئیسلامیەو عەرەب پێشتر وەکو زاراوە نەیبووە)...

* (إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ) ئەگەر دووڕووەکان هاتنە لات و ووتیان شاهێدی دەدەین کە تۆ بە تەئکید نێرراوی خوایت. خوا دەزانێت کە تۆ بە تەئکید نێرراوی ئەویت. خوا شاهێدی ئەوەش دەدات کە دووڕووەکان درۆزنن.

ئەوان دێنە لات و خۆیان بە موسوڵمان نیشان دەدەن و سەرزارەکی ئیسلامەتی خۆیانت بۆ دەردەبڕن، ئەو قسەیەشیان وەکو شاهێدیەك دەدەن کە ئیعتیماد دەکات سەر دڵنیایی دوای (بینین) و (زانین)!! بەڵام خوای گەورە کە بە درۆیان دەخاتەوەو روونی دەکاتەوە کە ئەو شاهیدیە درۆیە چونکە بە هیچ کلۆجێك باوەڕ لە ناخیان نەچەسپیووە، بەڵام بەرپەرچی هەموو قسەکەیان ناداتەوە! بەڵکو قسەکەیان جیا دەکاتەوەو ئەو دەستەواژە راستەی لێ دەردەهێنێت (وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ) خوا دەزانێت کە تۆ بە تەئکید نێرراوی ئەویت بەڵێ تۆ پێغەمبەری خوایت بەڵام ئەوان درۆزنن.. نافەرموێت ئەوان درۆ دەکەن، تا تەنها ئەوە

نەگەیێنێت كە هەر شاهیدی دانەكەی ئەم قسەیەی ئێستایان كەوتۆتە ڕیزی درۆكانیانەوە، بەڵام سیفەتی ئەوان دەسەلمێنێت كە درۆزنن، درۆزنێتی بۆتە سیفەتێكی چەسپاوی ئەوان.. درۆزنن چونكە ناخ و دەرەوەیان وەك یەك نیە! خۆشیان ئەوە دەزانن بۆیە دێن و سوێند دەخۆن..

خوا دەزانێت ئەوانە درۆزنن..

* خوای گەورە شاهێدی دانەكەی ڕەت كردنەوە چونكە بە زانیاری خۆی دەیزانی كە ئەوانە پێشتر كە داوای باوەڕ هێنانیان لێ دەكرا ڕەفزیان دەكردو فشەیان بە بانگهێشتەكە دەهات: (وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُواْ كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُواْ أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاء) البقرة/١٣واتە: كە پێیان دەوترێت ئێوەش وەكو ئەو خەڵكە باوەڕ بهێنن، دەڵێن: چۆن ئێمە وەكو ئەو خەڵكە گێل و گەمبۆڵە باوەڕ دەهێنین؟!!

هەروەها خوای گەورە دەشیزانی كە ئەوانە لە ناخیاندا زانیاریان بە وەحی و پێغەمبەرێتی نیە وەك لە كۆتایی هەمان ئایەتی ڕابوردوودا فەرموی: (وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُواْ كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُواْ أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاء أَلا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاء وَلَكِن لاَّ يَعْلَمُونَ)

كەوابوو كە خوای پەروەردگار شاهێدیەكەیان بە درۆ دەزانێت بە زانایی و دانایی خۆی لەوە دڵنیایە كە ئەو درۆزنانە لەم شاهێدی دانەشیاندا درۆ دەكەن..

* زانین بۆ مرۆڤ بریتیە لە گواستنەوەی وێنەو سیفەتی شتێك بۆ مێشك تا بە تەواوی پەی پێ ببات و پێناسەیەكی ڕاستی بكات و حوكمێكی دروستی دەرهەق

بدات، وەك ئەوەی تۆ زانیارییەکت لا گەڵاڵە دەبێت سەرەنجامی بینینی روداوێك بە تەواوەتی، ئەمما بۆ خوای گەورە، هیچ شتێك شاراوە نیە چونکە کردگاری شتەکانە! ئەو سێ پەردەی نەزانینەی مرۆڤ هەیەتی، خوای گەورە نیەتی چونکە ئەو خۆی دروستی کردوون، مەبەستم پەردەی شوێن وەك ئەو دیو دیوارەکەی تەنیشت تۆ، پەردەی کات وەك روداوەکانی سبەینێ، پەردەی ماهییەت: واتە چۆنیەتی شت، وەك ئەوەی کە تەفسیلاتی پێکهاتەی ئەو شتە نازانیت کە دەیبینیت. کەوابوو شاهێدیەکەی خوای گەورە کە لە زانینی کات و شوێن و ماهیەتی دووڕووەکانەوە هاتووە شاهێدیەکی حەقەو پڕاوپڕی واقیعەکەیە، چونکە خوای گەورە کە باسی هەر شتێك دەکات لە سیفەتی ئەو شتەوە باسی دەکات، وەك باسی مرۆڤ و فریشتەو شەیتان و بەهەشت و دۆزەخ و..هتد

* ئەم ئایەتە باسی (خبرو انشاء) ی رەوانبێژیی تێدایە..چونکە هەواڵدان ئەگەری راست و درۆی تێدایە، هەواڵدەریش ئەگەری راستگۆیی و درۆزنی هەیە، ئەگەر هەواڵەکە هاوجووت بوو لەگەڵ حەقیقەتدا ئەوە راست و راستییە، بەڵام ئەگەر هەواڵدەرەکە قەناعەتی بە قسەکەی خۆی هەبوو، ئەوە راستە با بە تەواویش هاوجووتی واقیعەکە نەبێت، چونکە هەواڵدەرەکە سەرڕاستەو باوەڕیشی وایە کە روداوەکە ئاوایە، ئەمە راستگۆیە چونکە خۆشی باوەڕی وا بۆ دروست بووە، بەڵام لەبەر ئەوەی ئەم لە گۆشەیەکەوە بینیوێتی یان لەژێر کاریگەریی ئینفیعالێکی ترس و تورەیی و یان ئازادی و زەلیلیدا یان هەژاری و دەوڵەمەندیدا بووە، هەواڵەکەی بە تەواوی هاوجووتی واقیعەکە نەبووە، ئەمە راستی نیە بەڵام هەواڵدەرەکە راستگۆیە.. نابینیت دایکە عائیشە خوا لێی رازی

بێت کە پێیان ووت ئایا ئیبنو عومەر لەو مەسەلەیەدا درۆی کرد؟! فەرمووی: (ما كَذَبَ لكِنَّهُ وَهَمَ) واتە درۆی نەکردووە بەڵام وای بۆ چووە!!

لێرەدا خوای گەورە دەزانێ کە نە هەواڵەکە لە دڵ و دەرونیاندا وایە، نە خۆشیان باوەڕیان بە هیچ گۆشەیەکی پێغەمبەرایەتیەکە هەیە!! بۆیە شاهێدی دانەکەیان ڕەفز بۆتەوە چونکە هاوجووتی ناخی خۆیان نیە..

* محمد متەوەللی الشەعراوی ڕەحمەتی دەفەرموێ: ڕۆژهەڵاتناسەکان دەڵێن: باشە خۆ دووڕووەکان شاهێدیان لەسەر شاهێدیەکەی خواوە داوە کە محمد نێرراوی خوایە، ئیتر چۆن دەبێت بڵێت دووڕووەکان درۆزنن؟! کە لەگەڵ زانیاری و شاهێدیەکەی خوادا یەکیان گرتۆتەوە!! درۆش ئەوەیە کە لەگەڵ واقیعدا یەك ناگرێتەوە، جا ئایا قسەی دووڕووەکان لەگەڵ واقیعەکەدا یەکی نەگرتۆتەوە؟! ئەمە پێچەوانەی یەکن!!

دەبێ لێرە ئەوە وورد سەیر کرێت کە بەدرۆخستنەوەی خوای پەروەردگار بۆ دووڕووەکان لە هەموو بڕگەی قسەکەیاندا نیە، بەڵکو خوای گەورە شاهێدی دەدات کە دووڕووەکان لەو قسەیەی کە دەڵێن (نشهد) دا درۆزنن!! چونکە شاهێدیەکی وا نادەن کە قسەکەیان لەگەڵ واقیعی ناخی خۆیاندا یەکی گرتبێتەوە.. بۆیە لە پاڵانتەی باوەڕ هێنانەکەیاندا درۆ دەکەن. چونکە شاهێدی دان ئەوەیە کە بە قسە ئەو وێنە بنەخشێنیتەوە کە لە دڵ و دەروونتدا هەیە.. کەوابوو جیاوازیەکە لێرەدا لەسەر شاهێدی دان و شاهیدەکانە نەك لەسەر شاهێدی لەسەر دراوەکە؟! بۆیە بەدرۆخستنەوەکە روو ناکاتە شاهێدی لەسەر

دراوەكە بەڵكو روو دەكاتەوە سەر شاهیدە درۆزنەكان و خودی شاهێدی دانە درۆكەیان.. چونكە پێغەمبەرێتی شاهێدی لەسەر دراوەكە لەسەدا سەد راستە بەڵام شاهێدی دانی دووڕووەكان درۆیە چونكە ئەوەی دەیڵێن هاوجووت نیە لەگەڵ ئەوەی لە ناخیاندا هەیە..

كەسێك كە وێنەی ناو موشەكێك (ساروخێك) ی لە مێشكدایەو باسی فڕۆكەیەك دەكات درۆ دەكات، با بۆ خۆشی بڵێ راست وەسف دەكەم بەڵام ئێمە كە نازانین باوەڕی رەنگە پێ بكەین بەڵام موشەكەوانێك یان فڕۆكەوانێكی شارەزا بە درۆی دەخاتەوەو دەڵێ قسەكانی نابنە پێناسەی ئەو وێنەیەی ئەم باسی لێوە دەكات..

* ئیمامی ئیبنول عەرەبی (موفەسسیرە شەرعناسەكەیە نەك سۆفیەكە، ئەمیان ئیبن عەرەبیە) دەفەرموێ: ئەمە سێ مەسەلی لە خۆ گرتووە:

<u>یەكەمیان:</u> شاهێدی دان بە دڵ و زمان و ئەندامانی تری لەشە، شاهێدی دان بە دڵ بریتیە لە باوەڕو قەناعەت كردن (هەندێك فەرموویانە بریتیە لە زانین) بەڵام من پێم وایە (ئیبنولعەرەبی پێی وایە) باوەڕو ئیعتیقاد كردنە چونكە یەكێك لەوەی ئیعتیقاد دادەمەزرێنێت پەی پێبردن و هەبوونی زانیاریە، شاهێدی دانیش بە زمان بریتیە لە دەربڕین، هەموو ئەحكامی دنیاش . بە خوێن حەرامبوون و عوزر قبووڵ بوونیەوە. دەكەوێتە سەر ئەم دەربڕینە چونكە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (أُمِرتُ أنْ أُقاتِلَ الناسَ حَتَّى يقولُوا: لا إله إلا الله ؛ فإذا قالوها عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُم وأموالهَمُ إلا بِحَقِّهَا ؛ وحِسابُهُم على الله) واتە:

فەرمانم پێکراوە کوشتاری خەڵکی تا ئەو کاتە بکەم کە دەڵێن لا الە الا اللە، ئەگەر ووتیان ئیتر خوێن و سامانیان لە من حەرام دەبێت مەگەر بە حەقی خۆی، لێپرسینەوەشیان مافی خوای گەورەیە..

دووەمیان: کە خوای گەورە دەفەرموێ: (وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ) واتە: خوا دەزانێت کە تۆ بە تەئکید نێرراوی ئەویت . خوا شاهێدی ئەوەش دەدات کە دووڕووەکان درۆزنن.. خوای گەورە زانیوێتی و شاهێدی داوە.. ئەم ئایەتە کە رستەی ئیعتیرازی پێ دەوترێت فەرمایشتی خوای گەورەیەو لێرەدا بۆیە هاتووە تا رەت کردنەوەی قسەی دووڕووەکان هەموو قسەکەیان نەگرێتەوە، بەڵکو تەنها ئەوە رەت بکرێتەوە کە درۆیە، بۆ ئەوەی لە رەت کردنەوەی قسەکەیاندا ئەو لێتێکچوونە دروست نەبێت کە چۆن ئەوانە شاهێدی پێغەمبەرێتی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەدەن کەچی خوای گەورە هەر رەتیان دەکاتەوە..

چەند خاڵێك بۆ سەرنجدان

* بڕوانە دووڕووەکان چونکە پێویستیان بەوە هەیە جەخت لە باوەڕەکەیان بکەنەوەو وا شاهێدیەکە بدەن کە لە ناخی دڵ و دەرونیانەوە قەناعەتەو دەری دەبڕن!! تا بە بێ گومان دروست کردن خۆ بە موسوڵمان نیشان دەن، پیتی (إِنَّ) و (لام) یان بۆ تەئکید بەکار هێناوە، ئەبو حەییانی موفەسسیر دەفەرموێ: بە کار هێنانی ئینەو لامەکە ووتەکە دەباتە پلەی سوێند، کە سوێندیش کۆتا پلەی

تەئكیدو دڵنیاییە!! كە دەوترێت (الامرُ سهلٌ) كارەكە ئاسانە وەك ئەوە نیە بڵێین (إنَّ الامرَ سهلٌ) بە تەئكید كارەكە ئاسانە لەمیش بەهێزتر ئەوەیە بڵێین: (إنَّ الامرَ لَسَهلٌ) واتە دڵنیابە بە تەئكید كارەكە ئاسانە) ئاخر بۆیە خوای گەورەش بە هەمان شێوازی تەئكیدەوە بە (إنَّ) و (لام) دەفەرموێ (واللّهُ يشهدُ إنَّ المنافقين لَكاذبون).

* نافەرموێ (انهم لكاذبون) بەڵكو جارێكی تر بە دووڕوو ناویان دەباتەوە ئەو سیفەتەیان بۆ دەكاتەوە وەسفی چەسپاوو نەگۆڕ، دەفەرموێ: (إنَّ المنافقين لَكاذبون).

كسر همزة انك لان اللام جاءت بعدها..

* خوای گەورە دەفەرموێ: ئەگەر دووڕووەكان هاتن و ووتیان، نافەرموێت ئەگەر شایەتیان دا! چونكە ئەوان خۆیان ناویان ناوە شاهێدی دان بەڵام لە حەقیقەتدا شاهێدی نیە چونكە ئەوی دەیڵێن هەر شتێكی سەر زارەكیەو لە ناخدا پەییان پێ نەبردووەو نەیانناسیووەو تەسلیمی نەبوون، كەوابوو باوەڕیان پێ نەهێناوە! ئیدی بۆچی ناوی دەنێن شاهێدی؟! تا قەناعەت بە تۆ بكەن كە ئەوانیش وەكو موسوڵمانەكانی دەوروبەرت شاهێدی دەدەن! كەوابوو لەمەشدا كە قسەكەیان ناوناوە شاهێدی هەر درۆ دەكەن!

* قسەكەیان بە درۆ ناخاتەوە، بۆ ئەوەی لەگەڵ هەموو فعلێكی ئەواندا فعلێكی خواییش نەیەت بەڵكو بە اسم باسیان دەكات تا هەرچی دەیڵێن هەر بە گومانەوە بیروانێتێ..

* بە لەفزی نشهد دەیڵێن تا بڵێن دڵیشمان پڕ باوەڕەو ڕاست دەکەین..

* خوای گەورە بڕگەی (وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ) ی خستۆتە پێش (وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ) بۆ ئەوەی جارێ پێغەمبەرێتیەکەی پێغەمبەری نازدار صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بچەسپێنێت ئینجا دووڕووەکان بەدرۆ بخاتەوە!!

* شاهێدیەکەی خوای گەورە دەرهەق ئەوان پڕاوپڕی واقیعەکەیانە، چونکە خوای گەورە بە پێی ئەو ڕێسا قورئانیەی جەنابی خۆی فێرمان دەکات: (دەبێت وەسف یان لە سیفەتی زاتی شتەکە خۆیەوە بێت یان دەبێت لە ڕاستگۆیەکەوە بێت) وەسفی خوای گەورە کە دەرهەق ئەمانە دەفەرموێ درۆزنن، پڕاوپڕ وەسفی حاڵی ئەوان دەکات، خوای گەورەش ڕاستگۆیە لە نەقڵ کردنی وەسفەکەیاندا بۆیە لەمسەریشەوە سیفەتی دووڕوویی و درۆزنی ئەوانمان زیاتر لا دەچەسپێت. بۆ ئەوەی ئەم خاڵە ئوسوڵیە فیکری و شەرعیەت لا بچەسپێت دوو نموونە دێنینەوە وورد سەرنجیان بدەرێ:

* کاتێك سەییدنا یەعقوبی باوکی سەییدنا یوسف بینی وا کوڕەکانی ئێوارێ هاتوونەتەوەو کراسێکیان سوور کردووەو دەڵێن ئەمە کراسی یوسفی برامانە کە گورگ خواردویەتی!! سەییدنا یەعقوب دیتی کە یەکەم ئەو سوورە خوێن نیە، دووەمیش کراسەکە ساغەو وەکو خۆی ماوە.. خوای گەورە دەفەرموێ: (وَجَآؤُوا عَلَى قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ) واتە: خوێنێکی قەستینەیان کردبوو بە کراسەکەیەوە!

بەڵام ئەو فەرمووی: ئەمە هەر نەفس و هەواو هەوەسی خۆتان ئەمەی پێ کردوون، سەبرێکی بێ ناڵین دەگرم ئەوم چاکترە، خواش یاریدەدەرە لەسەر وەسفەی دەیکەن.. یەعنی ئەو وەسفەی دەیکەن لە سیفەتی خوێن و کراسەکەوە نەهاتووە..

* کاتێك سەیدنا یوسف لە میسر بوو، بوو بە کاربەدەستی باڵایووڵات و براکانی هاتنە ئەوێ و وویستی براکەی گل داتەوە و تەگبیری ئەوەی کرد کە ئێغنکێشەکە (کەوچکێکی قوڵ و گەورەیەو بۆتە ئامێری پێوانی دانەوێلە) دەخاتە ناوباری براکەیەوە تا لەسەری بگیرێن، بانگ دەکرێن: ئێوە دزن!! کە ئێغنکێشەکە لە باری براکەی دەردەهێنن، براکانی تری کە نازانن ئەوە سەیدنا یوسفی برایانە دەڵێن: (قَالُواْ إِن يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُ مِن قَبْلُ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا وَاللّهُ أَعْلَمْ بِمَا تَصِفُونَ) یوسف/٧٧ واتە: ئەو کە ئێستا ئاوا دزی دەکات ئەوە برایەکی تریشی پێشتر دزی کردووە، بەڵام یوسف ئەو قسەیەی لای خۆی ڕاگرت و دەری نەبڕیەوە بۆیان (بە درۆی نەخستنەوە چونکە یوسف تەنها ئەو برایەی هەبوو کە ئێستا وا هەردووکیان لە لایەن براکانی تریانەوە بە دز دەناسرێن!) فەرمووی: ئێوە پیاوخراپن خوا زاناترە بەو وەسفەی دەیکەن.. چونکە زانی ئەو وەسفەی کردوویانە هاوجووتی ڕەفتارو ڕەوشتی براکەی نیە چ جای ڕەفتارو ڕەوشتی پێشینی خۆی کە لە خۆشی دڵنیایە کە قەت دزی نەکردووە!!! ئیتر ئەم وەسفە ناڕەوایە لە کوێوە هات؟! ئەم شاهێدیە درۆیە لەسەر بنەمایەکە؟!

بزانە کە خوای گەورە وەسفێك ڕەت دەکاتەوە کە لە سیفەتی زاتی ئەو باسکراوەوە نەهاتبێت و پڕاوپڕی نەبووبێت، نابینیت لە بەرپەرچی قورەیشدا کە دەیانووت فریشتە کچی خوان چۆن دەفەرموێ: (وَجَعَلُواْ لِلّهِ شُرَكَاء الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُواْ لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَصِفُونَ) الانعام/١٠٠ واتە: ئەوان پەری و جنۆکەیان کردۆتە شەریکی خوای گەورە کە خوا خۆی ئەوانیشی دروست کردووە، هەروەها کوڕو کچیان بۆ خوا بڕیار داوە بێ ئەوەی هیچ زانیاریەکیان هەبێت، پاك و بێ عەیبی بۆ خوای گەورە لەوەی کە ئاوا وەسفی دەکەن.. چونکە وەسفەکەیان لەسەر زانیاریی نیە، ئەوان چوزانن سیفەتی خوای تاك و پاك چیەو چۆنە، ئەدی چۆن ئاوا وەسفی دەکەن؟! کەوابوو وەسفەکەیان هەر قسەی بێ جێیە..

ئەعرابەکان ڕاست دەکاتەوە چونکە نازانن و هێشتا پێویستیان بە ارشاد هەیە.

* لەم باسەدا سێ شت هەیە: شاهید، شاهێدی دانەکە، شاهیدی لەسەر دراوەکە، ئەمەی سێیەمیان کە پێغەمبەرێتیەکەی پێغەمبەری خوای صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لەم باسەدا نیە، ئێرە باس لە شاهیدەکان دەکات کە درۆزنن شاهێدیەکەشیان درۆیە چونکە قسەیەك دەکەن کە لەگەڵ ناخی خۆیاندا یەك ناگرێتەوە، واش نایکەن کە بسەلمێنێت کە قەناعەتیان پێی هەبێت.. ئیمامی ئەحمەد رحمە الله دەفەرموێ ئەوی وەك ئەمە ئەو ئایەتەیە کە خوای گەورە باسی ئەعرابەکان دەفەرموێ: (قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِن قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ) الحجرات/١٤ واتە: ئەعرابەکان ووتیان

باوەڕمان هێنا، پێیان بڵێ جارێ باوەڕتان نەهێناوە، دەی سا بڵێن موسوڵمان بووین، چونکە هێشتا باوەڕ نەچۆتە ناو دڵ و دەرونتانەوە.. واتە زاهیرتان ئیسلامەتیە.. کە مادام زاهیریان پڕاوپڕ هاوجووتی ناخیان نیە ئاوا بەو شێوە دانایيەی خۆی بۆی رون کردنەوە بۆ ئەوەی واشیان تێگەیێنێت کە ئێوە لە ریزی کافراندان، نا دەفەرموێ ماوتانە بە باوەڕدار حسێب بن..

* ئیمامی ئەبو حەنیفە رحمە اللە دەفەرمووێ: ئەگەر کەسێك ووتی ئەشهەدو ئەوە سوێندی خواردووە چونکە لەم ئایەتەدا خوای گەورە دوای ئەوەی (اشهد)ی ئەوانی هێناوەتەوە لە ئایەتی دواتردا دەفەرموێ (اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً) واتە: سوێندەکەیان کردە قەڵغانی سەریان! کەوابوو ووتنی ئەشهەدو یەعنی سوێندم، ئیمامی شافیعی دەفەرموێ: ئەشهەدو بە تەنها نابێتە سوێند مەگەر کەسێك بڵێ: ئەشهەدو باللە، ئەوە سوێندە.. ئیمامی مالیك دەفەرموێ: ئەگەر ووتی ئەشهەدو بە بێ نیەتی سوێند نابێتە سوێند، بەڵام ئەگەر ووتی ئەشهەدو باللە دەبێتە سوێند.. ئەمەی ئیمامی مالیك ناوکۆییەکان چارەسەر دەکات و بۆچوونێکی ووردترە

* شاهێدی دان گەورەترە لە سوێند، نابینیت لە داگای شەرعیدا سوێند لە مەسیحی و جولەکە وەردەگیرێت بەڵام شایەتیان بۆ نموونە لەتەلاقدانی موسوڵماندا وەرناگیرێت، وەك خوای گەورە دەفەرموێ: (وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ) الطلاق/٢ واتە: دوو پیاوی دادپەروەری خۆتان بکەنە شاهێد..

.....* * *.....

ئایەتی دووەم:

اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

واتە: سوێندەکانیان کردووە بە قەڵغان، بەوەش بەرەنگاری دینەکەی خوای گەورە بوونەوەو رێیان لە رێبازەکەی ئەو گرت، بە راستی ئەوەی دەیانکرد خراپە بوو.

* أَيْمَانَهُمْ : زۆرینەی موفەسسیرەکان بەم شێوەیە دەیخوێننەوە کە دەبێتە کۆی یمین واتە سوێند، واتە ئەو سوێند خواردنەیان یان ئەو شاهێدیە درۆیەیان دەکەنە قەڵغانێك و خۆی دەخەنەبەر.. هەشیانە بە إيْمَانَهُمْ خوێندویتیەوە واتە باوەڕ هێنانە سەرزارەکیەکانیان کرد بە مایەی خۆپاراستن لە سزای کافرێتیان، چونکە کابرای دووڕوو لە ناخیدا کافرە بەڵام بۆ ئەوەی حوکمی کوفرو کافران نەیگرێتەوە باوەڕهێنانێکی ئاشکرا کردووە..

* جُنَّةً: قەڵغان، یان دیاردەو دیمەنێکی دیار کە وەکو توقیە بەکاری بهێنن کە سەرزارەکی ئیماندارانە دەرکەون با لە ناخیشدا بێ باوەڕ بن..

* سەیری کە چەند لێچواندنێکی جوانی کردووە کە سوێندخواردنەکەیانی بە قەڵغان چواندووە.. قەڵغان قورسەو ناکرێت جەنگاوەری شەڕە شمشێر داینێت، پێویستەو دەبێ لە هەموو سات و کاتی هەست کردن بە شمشێری بەرامبەردا

خۆی بداتەوە بەری، بۆیە ئەم هەڵوێستە قورس و لەقەی دووڕووەکانیش پێویستی بە گرتنەوە بەری بەردەوام هەیە، هەر کە موسوڵمانێك دەبینێت، هەر کە ئایەتێك دادەبەزێت هەر کە داوا لە موسوڵمانان دەکرێت بڕگەیەکی نوێی دینەکە وەرگرن و پێوەی پابەند بن.. وە هەروەها.

* ئیمامی قورتوبی دەفەرموێ: ئەو سوێند خواردنەیان لێرەدا ناگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ووتیان (تۆ پێغەمبەری خوایت) بەڵکو وەکو بوخاری و ترمزی لە ئیبنو ئوبەییەوە دەگێڕنەوە بۆ هۆی هاتنە خوارەوەی سورەتەکە دەگەڕێتەوە چونکە ئەوان سوێندیان دەخوارد کە ئێمە قسەی کوفرینمان نەکردووە..

* شەرعناسان لەسەر ئەوەن کە هەر کەسێك ووتی سوێندم بە خوا یان قەسەم بەخوا ن یان بە ناوی خواوە شایەتی دەدەم بە شێوەی رابوردوو بێت وەکو سوێندم بە خوا خوارد یان بە شێوەی رانەبوردوو وەکو سوێند بە خوا دەخۆم، ئەمانە هەمووی سوێندن و رایان لەسەر ئەوە کۆیە کە لە رووی ئەحکامی شەرعیەوە سوێند خواردنن، ئیمامی مالیك و یاوەرانی دەفەرموون ئەگەر ناوی خواشی تێدا نەبات هەر بە سوێند حسێبە مادام مەبەستی سوێند خواردن بووبێت بۆ نموونە ئەگەر ووتی سوێند دەخۆم کە ئەو هەواڵە ئاوایە، ئیمامی ئەبو حەنیفەی رەحمەتی دەفەرمووێ: ئەگەر ووتی ئەشهەدوبیللا ئەوە سوێندە، ئەمما ئەگەر ناوی خوای گەورەی لەگەڵیدا نەهێناو مەبەستی سوێند بوو دەبێتە سوێند ئیمامی شافیعی رەحمەتی دەفەرموێ مادام ناوی خوای لەگەڵدا نەهێنێت نیەتیشی سوێند بێت نابێتە سوێند.. چونکە ئەم ئایەتە

ئاماژەیە بۆ ئەو سوێندەی خواردوویانە کە خوای گەورە لە سورەتی التوبەدا گێڕاوێتیەوە کە ووتوویانە: (یَحْلِفُونَ بِاللّهِ مَا قَالُواْ وَلَقَدْ قَالُواْ كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُواْ بَعْدَ إِسْلاَمِهِمْ) التوبە/٧٤واتە سوێند دەخۆن کە ئەوان وایان نەوتووە، بەڵام ئەوان ووشەی کوفریان ووت و دوای باوەڕ هێنانیان کافر بوونەوە.

* فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ: واتە بەرەنگاری دینەکەی خوای گەورە بوونەوە، مەبەست لەوەیە کە ئەو دووڕووانە بۆیە وایان کرد تا حوکمی خواو پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە خوێن و ساماندا جێبەجێ نەکرێت، یان بەوەی کە دەیانوویست خەڵکی نەچنە جیهاد بەڵکو خەڵکی دیکەش چاویان لێ بکات و بەوەش ریزی موسوڵمانان لاواز ببێت! لە لایەکی تریشەوە بەوەی کە رێیان لە موسوڵمان بوونی کافرو موشریکەکان دەگرت و ئیسلامیان لا ناشیرین دەکردن و رێبازە جاهیلیەکەی خۆیانیان لا جوانتر دەکرد! بەوەی کە پێیان دەووتن ئەوەتا ئێمە هەر لەگەڵیانداین وکافریشین، ئەگەر دینەکەیان راست بوایە هەڵبەت ئێمە کە ئەوەندە لێیانەوە نزیکین باوەڕمان پێی دەهێناو پێوەی پابەند دەبووین! ئیتر خوای گەورەش ئەم حاڵەتە دەرونی و هەڵوێست ورەفتارەی فەزح کردن.

* إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ: بە راستی ئەوەی دەیانکرد خراپە بوو، چ پاڵانتەی باوەڕ هێنان وموسوڵمان بوونیان بێت، چ ئەو هەڵوێست و رەفتارەیان بێت، چ ئەو بەرەنگاری کردنەی بانگەوازەکەی خوای گەورە...

* هاتنی ئەو شێوازانەی کردەوە (فعل) لە ئایەتەکەدا لە باسی بیروباوەڕو هەڵوێستیاندا وەکو (اتَّخَذُوا) (فَصَدُّوا) (سَاءَ) (يَعْمَلُونَ) بەڵگەی ئەوەیە کە بەردەوام پێویستیان بەو ڕەفتارە هەبووە، چونکە کردار نیشانەی ڕوداوو دوپات کردنەوەیە، بەڵام ناو نیشانەی چەسپاوی و بەردەوام بوونە.. وەکو هەمیشە لە باسی ئەم دووڕووانەدا خوای گەورە بەو شێوەیە باسیان دەفەرموێت چونکە ئەوانە ڕۆژانە بە موسوڵمانان دەگەیشتن و دەبوو بەردەوام بۆ ئەوەی کەشف نەبن سوێند بخۆن یان خێرا خێرا بۆ شاردنەوەی هەڵوێستی دوژمنکارانەی خۆیان موسوڵمانێتی خۆیان - بێ ئەوەی کەس ناچاری کردبن - ئاشکرا کەنەوە..

* کە دەفەرموێ: (إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) واتە ئەو کارانەی کە دەیانکرد بە ڕاستی خراپ بوو، بەد بوو،ناپەسەند بوو.. چونکە درۆ کردنە، شایەتی درۆیە فریودان و چەواشەکارییە، ڕێگرتنیشە لە موسوڵمان بوونی خەڵکی تر لە بڵاو بوونەوەی ئیسلام!! ئیتر چ هەڵوێستێك لەمە بەدترو خراپترە؟!

ئایەتی سێیەم:

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لا يَفْقَهُونَ

ئەوەش بەوەی کە باوەڕیان هێنا پاشان کوفریان کرد، لەبەر ئەوە بوو کە دڵیان مۆری پێدا نراو ئیدی حاڵی نابن.

* ذَلِكَ: ناوی ئاماژە (اسم اشارة) یە، ئاماژەیە بۆ هەڵوێستەکەی پێشوویان کە بە هۆیەوە خوای گەورە فەرمووی (إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) بە راستی ئەوەی دەیانکرد خراپ بوو.. کە بریتی بوو لە باوەڕیان سەرزارەکی و لێی پەشیمان بوونەوەی.. ئەمەش بۆ هەموو کەسێکی تر هەر وا ناشیرینەو نیشانەی لاسەنگی دەروونە..

* آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا: باوەڕیان هێناو پاشان کافر بوونەوە.. باوەڕ هێنانیان دەشێت:

- بە شایەتمان هێنانە راشکاوو ئاشکراکەیان بووبێت کە بە دوایدا هەموو داواکاریەکانی ئیمانداریان ئەنجام دەدا، بەڵام دواتر بەوەی کە کردەوەی کوفرینیان لێ دەردەکەوتەوە کافر دەبوونەوە، بۆ نموونە کە دەیانووت ئەگەر ئەوەی محمد دەیڵێ راست بێ هەڵەبەتە ئێمە گوێدرێژین!! یان کە لە غەزای تەبووکدا دەیانووت: ئەم کابرایە بە تەمای کۆشکی قەیسەرو کیسرایە، هەیهوو هەیهوو.. یان گاڵتەو لاقرتێ کردنیان بە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەکرد بۆیە خوای گەورە قسەکانی هێنانەوەو فەرمووی: (يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ

قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ).. ئینجا حوكمی كوفریشی دان: (لا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ) پۆزش مەهێننەوە ئێوە بەو قسانەی كردتان دوای موسوڵمان بوونتان كافربوونەتەوە.

- بەوەی لای موسوڵمانەكان خۆیان وا نیشان دەدا كە موسوڵمانن و پابەندی شەریعەتی خوان كەچی لە لای كافرەكانی دۆستیان گاڵتەیان بە ئیسلام دەكردو دەیانووت هەر بۆ گاڵتە پێ كردنیان بە سەرزارەكی باوەڕمان هێناوە.. ئەمەشە كە خوای گەورە دەرهەقیان دەیفەرموو: (وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وإِذَا خَلَوا الَى شَياطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤونَ) البقرة/١٤ واتە: كاتێك بەو كەسانە دەگەیشتن كە باوەڕیان هێنابوو، دەیانووت ئێمەش باوەڕمان هێناوە، كەچی كە بە شەیتانەكانیان دەگەیشتنەوە دەیانوون: نا ئێمە هەر لەگەڵ ئێوەداین و گاڵتەمان بەوان دێت!!

- ئەمە ئەو كەسانەش دەگرێتەوە كە دواتر لە دینەكە پاشگەز بوونەوە..

- ئەو موشریكانەش دەگرێتەوە كە بە هۆی تێكەڵاویانەوە لەگەڵ جولەكەكان باوەڕیان وابوو كە پێغەمبەرێك بەو ناونیشانەی لە كتێبەكانی ئەواندا نوسرابوو، دێت و ئەمانیش هەر ئەو كاتە باوەڕیان بەوە هەبوو، كەچی كە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە پەیامی خواییەوە هات، باوەڕیان پێ نەهێنا.. ئایەتەكە گشتگیرە دەشێت ئەمانیش و ئەو دوو ڕووانەی ئەهلی كیتابیش بگرێتەوە..

* فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ: لەبەر ئەوە بوو کە مۆر بە دڵیاندا نرا.. لە کوردیشدا وەکو عارەبی وایە کە دەوترێت مۆر کرا، یەعنی کونبڕ بووە، ئیتر ڕێی ئەوە نەماوە هیچ بچێتە ناوی، یان لێوەی بێتە دەرەوە، بۆیە بەو تەنەکە نەوتەی سەری لەحیم دەکرایەوە دەوترا تەنەکەی سەر مۆر.. لەمەشەوەیە کە ووتراوە نامەی مۆر کراو، یەعنی کە دەپێچرایەوەو مۆری لێ دەدرا کەس بۆی نەبوو بیکاتەوە..

ئەم لێچواندنە لە ڕەوانبێژیی عەرەبیدا پێی دەوترێت مەجاز (لە جۆری ئیستیعارەیە) مەبەست لەوەیە کە لە لایەکەوە دڵیان لەبەر نەفامی و گەلۆری و کەللە ڕەقی و عینادی خۆیان وا لە رووی حەقدا داخراوە تازە ڕێی ئەوە نەماوە ئاهێکی گەشانەوە یان تروسکاییەکی خواناسی داخڵی ببێت!

* فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ: حاڵی نابن.. ئەقڵیان بەو بانگەوازە نەشکا کە بۆی بانگهێشت دەکران، ئەقلیان بەو شنەی ڕۆح و ئاسوودەیی دەروون و چێژی جەستە نەشکا کە ئەم دینە بۆی دەستەبەر دەکردن!! درکیان بە کاریگەریی ئەم بانگەوازە خواییە نەکرد لە دارِشتنەوەی شەخسیەتی تاك و پێکهێنانی کۆمەڵگەو بنباتنانی دەسەڵاتی سیاسی، پەییان بە چارەنوسی دژواری خۆیان لە دنیاو قیامەتدا نەدەبرد کە دەبووە ئەنجام و سزای ئەو هەڵوێستە لاسەنگانەیان کە بەرامبەر ئەم دینەو پێشەواکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەیانگرتە بەر!!

.....* * *.....

چەند خاڵێك بۆ سەرنج دان

* سەیری ئەو ڕەوانبێژیە بەهێزەکە لەم ئایەتەدا، دەفەرموێ کە خوای گەورە دڵی ئەو دووڕووانەی مۆر کردووە! ڕەنگە کەسێك بڵێت: ئاخر ئەوە ڕێ گرتنە لە وەرگرتنی حەقەکە کە لەگەڵ دادی خواییدا یەك ناگرنەوە، وەڵامی ئەمە ئەوەیە:

١- کە خوای گەورە بەردەوام ڕێی بەرەو ئیسلام هاتنی بۆ خۆش دەکردن، چونکە بە شێوەی کردار باس لە باوەڕ هێنانەکانیان دەکات کە زوو زوو دووپات دەبۆوە، بەڵام ئەوان هیچ سوودێکیان لەو هەموو هەلە وەرنەدەگرت تا موسوڵمان بن، ئیتر خوای گەورەش غەزەبی لێ گرتن و وا ڕێی لێ گرتن کە جەنابی ئەو دڵیانی مۆر کردووە، ئیتر کێ هەیە جورئەتی ئەوە بکات بڵێ هەلی تریان لەبەر دەمدا بۆ دەرەخسێنم بەڵکو باوەڕ بهێنن، نا ئەمە نابێت، چونکە خوای گەورە بە زانینی ڕەهای خۆی، بە دادی بێ وێنەی خۆی، بەحەزی هیدایەتدانی بەندەکانی هەموو ڕێیەکی بۆ هیدایەتی ئەمانە بۆ ڕوون کردنەوە بەڵام هەر وەدەنگیەوە نەهاتن و کوێرایی زەین و دیدیان بەباشتر زانی وەك لە نوری ئیمان و بەرچاو ڕوونی دنیاو قیامەت.. ئەوەش هەم ئەنجامی کاریانە، هەم سزای خوایی..

٢- ئەم مۆرە لە ڕووی چۆنیەتی و چەندێتی و کات و شوێن و ماهییەت و هۆیەوە قابیلی موناقەشەو بەدواداچوون نەماوە چونکە خوای گەورە ئەو کارەی کردووە، ئیتر بوار بۆ کەس نەماوەتەوە تا لە حاڵەتێکی ئەو مۆرلێدانە بکۆڵێتەوەو بە هیوا بێت بگاتە ئەنجامێك کاڵی کاتەوە چ جای ئیلغا کردنەوە چونکە سزایەکی دادپەروەرانەی خوای گەورەیە کە دوای ئیقامە حوججەو ڕوون کردنەوەی

چاکەو خراپەو چارەنووسی پابەند بوون بە هەر یەکێکیانەوەی بۆ روون کردبوونەوە بەڵام ئەوان هەر باوەڕیان نەدەهێنا، نابینیت خوای گەورە چۆن لە باسیاندا فەموویەتی: (وَنُقَلِّبُ أفْئِدَتَهُمْ وأبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرّةٍ وَ نَذَرُهُمْ في طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ) واتە:هەر وەکو چۆن ئەوان لە یەکەمین جارەوە باوەڕیان پێی نەهێنا، ئێمەش وا دڵ و چاویانی لێ هەڵدەسوڕێنین و لێیان دەگەڕێین لە گومڕایی خۆیاندا خول بخۆن. هەروەها: (فَلَمَّا زاغُوا أزَاغَ اللهُ قُلُوبَهُمْ) کاتێك کە ڕێی هیدایەتیان نەگرت و لایاندا ئێمەش لاماندان.. یان: (بَلْ نَطْبَعُ عَلَيهَا بِكُفْرِهِمْ) بەڵکو هەر بە هۆی کافر بوونی خۆیانەوە ئێمەش مۆر بە دڵیانەوە دەنێین.. ئەمانە هەموو ئەوە روون دەکەنەوە کە ئەو مۆرلێدانەی خوای گەورە بە دڵی ئەو دووڕووانەوە سەرەنجامی هەڵوێستی ئازادی خۆیان بووە، نەك خوای گەورە نەیوویستبێت هیدایەتیان بدات وەکو خۆیان و دووڕوانی هەموو زەمانێکی تر وا دەڵێن، خۆ خوای گەورە فەرق و جودایی لە نێوان بەندەکانی خۆیدا ناکات و واسیتەی کەسیش بۆ کەسێکی تر قبووڵ ناکات.. نابینیت پێغەمبەری نازدار صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وەکو حوزەیفەی کوڕی یەمان ڕەزای خوای لێ بێت لێوەی دەگێڕێتەوە. دەفەرموێ: (تُعْرَضُ الْفِتَنُ عَلَى الْقُلُوبِ كَالْحَصِيرِ عُودًا عُودًا فَأَيُّ قَلْبٍ أُشْرِبَهَا نُكِتَ فِيهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ وَأَيُّ قَلْبٍ أَنْكَرَهَا نُكِتَ فِيهِ نُكْتَةٌ بَيْضَاءُ حَتَّى تَصِيرَ عَلَى قَلْبَيْنِ عَلَى أَبْيَضَ مِثْلِ الصَّفَا فَلَا تَضُرُّهُ فِتْنَةٌ مَا دَامَتْ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَالْآخَرُ أَسْوَدُ مُرْبَادًّا كَالْكُوزِ مُجَخِّيًا لَا يَعْرِفُ مَعْرُوفًا وَلَا يُنْكِرُ مُنْكَرًا إِلَّا مَا أُشْرِبَ مِنْ هَوَاهُ) واتە: بەڵاو موسیبەتی تاقی کردنەوە، وەك دانە قامیشی ریز کراوی حەسیر بەسەر دڵاندا دێت (یەعنی جۆرەها کێشە کە دەبنە

مایەی لادەری و دین لاوازی، ڕوو لە دڵ و دەروونەکان دەکەن، جا چۆن ئەو کەسەی حەسیر دروست دەکات قامیشێك قایم دەکات ئینجا قامیشێکی تری دەخاتە پاڵ و ئەویش قایم دەکات ئینجا سێیەم وە هەروەها..) هەر دڵێك هەر یەکێك لەوانە بگرێتە خۆ خاڵێکی ڕەشی پێوە دەچەسپێت، هەر دڵێکیش وەری نەگرت و ڕەتی کردەوە خاڵێکی سپی پێوە دەچەسپێت، تا ئەم دڵە سپیەیان وەکو چیایەکی تاوێر (یان وەك کێوی سەفا کە لە مەککەیە) ساف و لووس دەبێت و هیچی پێوە ناوەستێتەوە و بریسکەی دێت، ئەو دڵەش ئاوای لێ دێت کە هەتا دنیا دنیابێ و ئاسمان و زەوی بمێنن هیچ تەگەرەیەك کارتێکردنی خراپی لەسەر نابێت، ئەوی تریان ڕەش دادەگەڕێت و وەکو کیتەڵە (گۆزەی بچووك)ی دەمەونخوون کراوەی لێ دێت (کە هیچی پێوە ناگیرسێتەوە) ئیتر نە چاکە دەزانێت چیەو نە خراپەش هەڵداوێرێت مەگەر هەر ئەوەی کە لەگەڵ هەواو هەوەسەکەی خۆیدا دەگونجێت..

* بە کار هێنانی شێوە مەجازی وا لە داڕشتندا هێزێکی زۆر دەداتە تەعبیر نابینی کورد کە شتێك بێ ئەسەر وون ببێت دەڵێ: کەوتە تونی باباوە، یان ناوی بە کۆڵەکەی ئاشدا چوو، یەعنی ئومێدی ئەوە نەما بدۆزرێتەوە.. لێرەشدا کە خوای گەورەو بەدەسەڵات و زاناو دانا مۆر لە دڵی کەسانێك دەدات پەنا بە خوا ئیتر کەس بۆی نەماوە قسەی لەسەر کاتەوە، کەس ئومێدێکی سڕینەوەی ئەو مۆرەی نامێنێت..

* دڵێك كە ئامێری هەست و هۆش و گۆش نەمابێ، كە ڕۆڵی سەرەكی لە پەی پێ بردن و لێك هەڵاوێردنی چاك و خراپ نەمابێ، هیچ ڕۆڵێكی مرۆڤایەتی بۆ خاوەنەكەی نەمابێ وەكو دڵی ئاژەڵی لێ هاتووە! كە مادام خاوەنەكەی بە ویستی ئازادو سەربەستی خۆی وای لێ كردووە، با لەڕووی فیزیكیەوە هەر بیمینێت با وەكو دڵی ئاژەڵێك خزمەتی زیندوێتی خاوەنەكەی تا كۆتایی كاتی خۆی بكات، دوایی لەو ڕووەشەوە لە لێدان دەوەستێت و هیچ فاعیلییەتێكی نامێنێت ..

* كەسێك كەش و دۆخی باوەڕی دیبێت، لە ڕوانگەی بەرفراوانیەوە هەستی بە هەموو ئاسۆو مەودای گەردوون و ژیان و مرۆڤایەتی مرۆڤ كردبێت و خوای كردگاری ناسیبێت، لە ناخیدا لەزەتی لە خواناسی كردبێت و گەشەی ڕۆحی چێشتبت، ئاهی تەقوای تێ گەڕابێت و دەرونی لەژێر سایەی ئیماندا حەوابێتەوە. چاوێك لەبەر نوری خواییدا هەموو ڕەهەندە دژوارەكانی تاریكستانی جاهیلییەتی كەشف كردبێت و خۆی لێ لادا بێت، پاشان گەڕابێتەوە بۆ دیدی تەنگ و تاری گومڕایی كوفرو بیری شەڕەشۆقی دارستانی جاهیلییەت، بۆ بیابانی بێڕوونی كوفرو زۆنگاوی بەدڕەوشتی و بەرەڵایی، دەبێ ئەقڵی بە چی بشكێت؟ پەی بە چی ببات؟ دركی چ مەودایەكی خێرو شەڕ بكات؟ مەگەر شایانی ئەو وەسفە خواییە نیە كە پێی دەفەرموێ: (فَهُمْ لا يَفْقَهُونَ).....

.....* * *.....

ئایەتی چوارەم:

وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ

واتە: کە دەیانبینیت، لەشولاریان سەرسامت دەکات! کە دەدوێن گوێ لە قسەکانیان دەگریت، هەر دەڵێی کۆتەرەی گەندەڵ و تەختەو داری هەڵپەسێرراون، وا گومان دەکەن کە هەموو هاوارێك بەسەر ئەواندا دەکرێت، ئا ئەوانەن دوژمن، هۆشیاربە لێیان، خوا بیانکوژێت، چۆن لە ڕێنمایی خوایی بەرەو گومڕایی خۆ لا دەدەن؟!!

* تُعْجِبُكَ: سەرسام دەبیت پێی، العجب سەرسام بوونە، ئەمە لە کوردیشدا وەك عەرەبییەکەیەو دوو جۆرە: یەکێکیان جێی تێڕامان و واق وڕمانەو ئەوی تریان لووت بەرزی وخۆپەسەندیە..

- واق وڕمانەکە ئینفیعالێکی دەروونیە بە هۆی نەزانینی ماهییەتی پێکهاتەی شتێکەوە دروست دەبێت کە پەی پێ نابرێت وەکو خوای گەورە باسی سەرسوڕمانی ژنەکەی سەیدنا ئیبراهیم دەکات کە بەو پیری و نەزۆکیە مژدەی درایە کە منداڵی دەبێت!! کە بە ڕوومەتی خۆی کێشاو ووتی: (قَالَتْ يَا وَيْلَتَى أَأَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ) هود /٧٢ واتە: هەی ڕۆ چۆن منداڵم دەبێت کە من ئاوا پیرەژنم و ئەوەش مێردەکەمە ئەوەندە پیرە، بە ڕاستی

ئەمە جێی سەرسوڕمانە، فریشتەکانیش پێیان فەرموو: (قَالُواْ أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللّهِ) هود/٧٣ واتە:چما لە کاری خوا سەرت سوڕ دەمێنێت؟ یان بە هۆی نەزانینی هۆکاری روودانی رووداوێکەوەیە وەکو دەربارەی یاوەرانی ئەشکەوت فەرمووی: (أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا) الکهف/٩ واتە: باسی یاوەرانی ئەشکەوت یەکێکە لە نیشانە سەرسوڕهێنەرەکانی ئێمە. یان سەیرێتی گرتنە بەری هەڵوێستێکە، وەکو لە باسی هەڵوێستی سەیری کافرە نەفامەکاندا دەرهەق وەحی و پێغەمبەرایەتی دەفەرموێ: (أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَى رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ النَّاسَ) یونس/٢واتە: چما ئەوە جێی سەرسوڕمان و واق وڕمانی خەڵکیە کە وەحیمان بۆ پیاوێك لە خۆیان ناردووە کە هۆشداریی بدە خەڵکی؟! سەرچاوەی هەموو ئەمانەش نەزانینی هۆکارەکەیە.. هەر وەکو کە خوای گەورە باسی سەرسوڕمانی کافرەکانمان بۆ دەگێڕێتەوە کە لەوە سەریان سوڕ مابوو کە چۆن محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تەنها یەك خوا دەپەرستێت! وەك دەفەرموێ: (أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ) ص/٥ واتە: چۆن هەموو خواکانی کەنار داوەو تەنها یەك خوا دەپەرستێت؟! بە راستی ئەمە شتێکە زۆر زۆر جێی سەرسوڕمانە.. عجاب لە عجیب زیاترە..

- ئەوی تریان کە بە مانای سەرسام بوونی لووت بەرزی و خۆپەسەندیە حاڵەتێکی تری دەروونە بەڵام سلبیە، نەخۆشی و لاسەنگیە، وەکو دەربارەی یاوەران لە غەزای حونەیندا فەرمووی: (وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ) التوبة/ ٢٥ واتە: هەروەها ئەو رۆژەی لە حونەیندا بە زۆری ژمارەی خۆتان سەرسام (موعجیب) بوو بوون!

بەڵام هیچ دادیشی نەدان و سەری دنیاتان لێ هاتەوە یەك و پاشانیش پشتتان هەڵکردو هەڵاتن!!!

* خُشُبٌ: کۆی خَشَبَە یە واتە داری گەندەڵ و کلۆر کە خۆرکە لێی دەدات و هەڵیدەکۆڵێت، ووشەکە وەکو بُدُن ە کە کۆی بَدَنَە یە یان ثُمُر و ثَمَرَة..

* مُسَنَّدَةٌ: داری هەڵپەسێرراو، پاڵدراو بە دیوارەوە..

* صَيْحَة: لە ئەسڵدا بە درەختی بەرز دەوترێت کە لە دوورەوە دەبینرێت، بۆیە بە هاوار کردن ووتراوە صیحَة، ئینجا بۆ هاواری ترس و بیم و تۆقین و تۆقاندن بەکار هاتووە چونکە لە دوورەوە کە خاوەن دەنگەکە وا هاوار لە بانگکراوەکان دەکات کە رایاندەچڵەکێنێت و وا بە هۆشیان دێنێتەوە کە زۆر بە بایەخەوە روو لە دەنگەکە کەن. بۆیە خوای گەورە لە قورئاندا ئاوا بەکاری هێناوە وەك: (إِن كَانَتْ إِلاَّ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ) يس/٢٩ واتە: هەر ئەوەندە بوو هاوارێکیان کە لێکرا ئیتر هەر هەموو خامۆش بوون.

* فَاحْذَرْهُمْ: بە هۆش بە لێیان. حَذَر: سڵ کردنەوەیە لە شتێکی سامناك.. وەك خوای گەورە دەرهەق پیاوچاکان دەفەرموێت: (أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاء اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ) الزمر/ ٩ واتە: یان ئائەوانەی کە شەوان ملکەچی خوان و شەونوێژی بۆ دەکەن و لە سوجدەدان یان بە پێوەن و هۆشیان لای رۆژی دواییەو ئومێدیان بە

ڕەحمەتی خوایە، پێیان بڵێ: مەگەر ئەو کەسانەی دەزانن بەو کەسانە یەکسانن کە نازانن؟

یان هۆش خستنە سەر ڕەفتار بۆ ئەوەی نەکەویتە مەترسی و هەڕەشەوە.. وەکو کە خوای گەورە دەفەرموێ: (وَيُحَذِّرُكُمُ اللّهُ نَفْسَهُ) ال عمران /٢٨ واتە: خوای گەورە هۆشتان بە لای خۆیدا رادەکێشێت تا سرك و سڵ بن و هۆشتان لە ڕەفتاری خۆتان بێ. یان قسەکەی فیرعەون و دەستودایەرەکەی کە دەگێڕێتەوە دەفەرموێ: (وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَاذِرُونَ) الشعراء/٥٦ واتە: ئێمە هەر هەموومان هۆشدارین..

* أَنَّى: لە کوێوە، چۆن، کەی، بە چ شێوەیەك .. وەك خوای گەورە دەربارەی سەیدنا زەکەریياو مەریەم دەفەرموێ:(كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِندَهَا رِزْقاً قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِندِ اللّهِ) ال عمران/٣٧واتە: هەر کاتێك زەکەریيا دەچووە جێ پەرستگاکەی مەریەم بۆ سەردانی دەیبینی خواردنی لایە! ئیدی لێی پرسی: مەریەم ئەمەت لە کوێوە بۆ هاتووە؟ ئەویش ووتی: لە لایەن خوای گەورەوەیە.. هەروەها بە مانای (چۆن و کەی و بە چ شێوەیەك) دێت وەك خوای گەورە دەربارەی سەرجێی ژن و مێرد (جیماع) دەفەرموێ: (نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُواْ حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ) البقرة/ ٢٢٣ واتە: ژنەکانتان کێڵگەتانن چۆن حەزتان لێیە وا بچنە کێڵگەکانتان. واتە چۆن وکەی و هەر چۆنێك حەزتان کرد (مادام لە پێشەوە بێت)..

* يُؤْفَكُونَ: الإفك: هەموو شتێکە کە لە رووی راستەقینەی خۆی وەرگێڕرا بێت.. بۆیە خوای گەورە لە تۆمەتبار کردنەکەی عائیشەخاندا دەفەرموێ: (إِنَّ الَّذِينَ جَاؤُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ) النور/ ١١واتە: ئەو کەسانەی کە ئەو تۆمەتە ناڕاست و درۆو دەلەسەیان هەڵبەست هەر کۆمەڵێك لە خۆتان بوون!!

.....* * *.....

لێکدانەوەی ئایەتەکە

ئیبنو عەبباس خوا لێیان رازی بێت دەگێڕێتەوە کە عبداللّٰەی کوڕی ئوبەی کە گەورەی دووڕووەکان بوو کابرایەکی کەتەو چوارشانەیەکی تێکسمراو بوو، دەم پاراوو زمان لووس، رەوانبێژو قسەزان بوو، چەند کەسێکی تریش لە ناودارانی مەدینە کە هەر بە دووڕوویی مابوونەوە هەر وا بوون، ئەمانە کە دەهاتنە کۆڕو کۆبوونەوەی پێغەمبەری خۆشەویست صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کارێکی وایان دەکرد کە پێغەمبەر صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پێیان سەرسام ببێت، حەز بە نزیك کردنەوەیان بکات تا زیاتر بکەونە ژێر کاریگەریی بانگەوازەکەیەوەو بەرەو ئیسلامەکە بێن، ئەمانە لە پێش هیجرەتیشدا پیاوماقوڵی کۆمەڵگەکە بوون کە قسەیان دەکرد گوێیان لێ دەگیرا، بۆیە پێغەمبەریش صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هەروەها گوێی لێ دەگرتن..

بەڵام خوای پەروەردگار لەم ئایەتەدا راستی ئەوانی نیشان داو هۆشداریی دایە نەبادا بەو سەرو سیماو هەیکەل و هەیبەتەیان سەرسام ببێت و بە قسەکانیان بڕوا بکات یان وا بزانێت دەگۆڕێن! بۆیە پێی فەرموو کە دەیانبینیت بە سەرو سیماو رواڵەتیان سەرسام دەبیت، کە قسە دەکەن تۆ گوێیان لێ دەگریت، هەق نیە وا بیت! ئەوانە وەکو کۆتەرە داری گەندەڵ و کلۆرن جێی هیچ ناگرن و بە کەڵکی هیچ نایەن.. کۆتەرەداری رزیوو وپواون، بە لارو وێری بە دیواردا هەڵسپێرراون! گەر سودێکیان پێوەبوایە دەکرانە کۆڵەکە، نیرگە، تەژەی دارەڕا!! هەر نەبێ نەبێ دەبوو ببنە چیلکەو چەوێڵی بانیژە، یا هەڵێژگی گوێسوانە!! ئاخر کەڵکی کوێیان پێوەیە وا تۆ گوێیان لێ دەگریت! کە ئەوان گوێ لە تۆو پەیامەکەت نەگرن حەیف نیە تۆ گوێ لەوان بگریت؟ ئەوانە کلۆرە دارن، ئایاتی قورئان و بانگەوازەکەی تۆ وەك با لەم گوێیانەوە دەچێتە ژووریٚ لەویانەوە دێتەوە دەرەوە..

ئەمانە چونکە لە ناخدا باوەڕیان نیەو ناچارن خۆ بە موسوڵمان نیشان دەن هەمیشە بێ وورەن، لە ترسی کەشف بوون ترساوو دەروون لەرزۆکن، هەر هاوارێك ببیستن وا دەزانن لەگەڵ ئەوانیانە! لە ناخیاندا هەمیشە خۆ بە تاوانبار دەزانن وەکو کورد دەڵێ: (دار هەڵبڕە سەگی دز دیارە)!

جا کە ئەمانە ئاوان سا تۆش بە حەزەر بە، هۆشت لێیان بێت، بە قسەی لووس خۆت لێ نەهێننە پێش، بە سەرو قەڵافەت خۆ لەو خەڵکەی دەروبەرت نەکەنە پیاوماقوڵی ئیسلام و بەرپرس و فەرماندەی!! نەبادا خەڵکێکیان پێ دەسخەڕۆ ببێت.. حەزەرت لەوە هەبێت کە خەڵکانێکی بێ ئاگا و سادە وا نەزانن ئەوی دێتە

کۆڕی تۆ ئیتر تەزکیە کراوەو پیاوی متمانە پێکراوە.. ئەمانیش دوایی ئەو پەی پێ نەبردنەی خەڵکی بۆ خۆیان دەقۆزنەوەو خۆ لەو خەڵکە دەکەنە دەمڕاستی ئیسلامەتیش!!

هەی خوا بیانکوژێت، لە ناویان ببات، بیانفەوتێنێت.. چ مەکربازو چەواشەکارو فریوودەرن.. هەموو راستیەکان دەزانن کەچی هەر سوورن لەسەر لاڕێ بوون!! هەمیشە هۆشیان لەوەیە کە چۆن راستیەکان لە خەڵکی بزر کەن..

ئەم ئایەتە رەفتارێکی نەگۆڕی دووڕووی هەموو سەردەمێك لە رووی دەرونیەوە دەخاتە روو کە ئەمڕۆ لە دەروونناسیدا پێی دەوترێت کەسایەتی لەرزۆك (الشخصية المهزوزة) کە باوەڕی بەوە نیە خۆی بە زاتێتی خۆی کاریگەر بێت بەڵکو دەیەوێت هەلی لە سایەی کەسانی تردا دەست کەوێت و ئاوا بگاتە مەرامی نەخۆشی خۆی..

چەند خاڵێك بۆ سەرنجدان

١- لەگەڵ باس کردنی ئەو دژوارییەی کە ئەم دووڕووانە دروستی دەکەن، لەگەڵ ئەو رۆڵە خەتەرەی وەك جاسووس و تابووری پێنجەم و ئەهلی واتەوات لە ناو موسوڵمانانندا بۆ دوژمنانی دەبینن، سەیر کە خوای گەورە غیرەتیانمان چۆن پێ دەناسێنێت؟!! ئەمانە هەر بە مەزهەریان کەتەو زل و قسەزانن، ئەگینا سنگ شێری ماکەر پشتن!! نابینیت خوای گەورە بە موسوڵمانان رادەگەیێنێت کە ترسی ئەوەشتان نەبێت بڵێن ئاخر ئەگەر خراپ لەگەڵیاندا رەفتار کەین دوایی دەچنە

پاڵ دوژمن و بەهێزی دەكەن!!! نا ئەمانە ترسنۆكن، بێ وورەن، بەزیوون، روخاون!! بۆیە لە جێیەكی تریشدا ئاوا وەسفیان دەكاتەوە كە دەفەرموێ: (أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاء الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ) الاحزاب/١٩ واتە: پیسكەو چرووك و رەزیلن بەرامبەرتان، هەر كە ترس و بیم نزیك دەبێتەوە وات چاو تێ دەبڕن و چاو بە دووی هەموو بزاوت و سرەوتێكتدا دەگێڕن دەڵێی ئەو كەسەن كە لە گیانەڵادایەو خەریكە باڵی مەرگی بەسەردا دێت!! هەر بەوەندەش كە ترسەكە نەما زمانیان بڕندە دەبێتەوەو بۆ بەرهەڵستی تیژی دەكەنەوەو (وەك تیغی دەبان، وەك مووس پێتاندا دەهێنن و) بەرامبەرتان دەیخەنەوە كار!! ئەمانە لە كاری چاكەو خێریشدا هەر چروك و دەست نوقاون!!

كەوابوو ئەمانە هی ئەوە نین موسوڵمان لێیان بترسێت و حسابی كوڕی ئازایان بۆ بكات بەڵام لەبەر ئەوەی وەك گەماڵی نهێنگرن و حیزفرسەتن دەبێ لێیان بەحەزەر بین..

٢- كە لە كۆتاییدا دەفەرموێ: (هُمْ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ) واتە ئا ئەوانە دوژمنن هۆشدار بە لێیان، حەزەریان لێ بكەو سرك و سڵ بە لێیان..

ئیمامی قورتبی دەفەرموێ: ئەمە دوو مانا دەبەخشێت: یەكەمیان لەوە بە حەزەر بە كە بە قسەی لووسیان باوەڕ بكەیت و متمانەیان پێ بكەیت. دووەمیان: لەوە بەحەزەر بە كە وەلائیان بۆ دوژمنانی خواو پێغەمبەرەكەیەتی

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و بۆ هەل دەگەڕێن تا نشوستی بەسەر خۆت و یاوەرانتدا بهێنن!!

٣- دیسان کە دەفەرموێ: (هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ) واتە ئا ئەوانە دوژمنن هۆشدار بە لێیان، ئاگات لە خۆت بێت لێیان.. بۆچی وا دەفەرموێت لە کاتێکدا کە ئاشکرایە کە کافرو موشریکەکان دوژمنی سەرەکین کەچی بەمان دەفەرموێ:ئائەوانەن دوژمن هۆشت بەلایانەوە بێت و لێیان بەحەزەر بە، بۆچی؟ چونکە کافرو موشریکەکان دیدو ڕێبازو هەڵوێستی دوژمنانەی خۆیان ئاشکرا کردووەو ڕاشکاوانە بەرامبەر ڕاوەستاون، کاردانەوەیان لە لایەن پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وموسوڵمانانەوە حەتمەن دەبێت، هەر موسوڵمانێك کافرێك یان موشریکێك ببینێت لە ناخیەوە سڵ دەکاتەوەو هۆشی بە لایدا دەڕوات، موراقەبەی دەکات، لێی بە حەزەر دەبێت، تێکەڵاوی ناکات، هەڵسوکەوتی وای لەگەڵ ناکات مەگەر زۆر زەروی بێت بەڵام دوژمنایەتی ئەمان دژوارترە چونکە نهێنیە، ئەمانە هەر هەمان دیدو ڕێبازی کافرەکانیان هەیە بەڵام شاردویانەتەوەو ئەمانە دێنە کۆڕی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تا دواتر وەکو تەزکیەیەك ئامادەبوونەکە بەکار بهێننەوە ئەمانە کە تێکەڵ بە موسوڵمانان دەبن، زۆر موسوڵمان گومانی باشیان پێ دەبات چونکە حەتمەن دەبێ بە پێی دینەکە کە زاهیری خەڵکی دەبینیت ڕەفتاری موسوڵمانانەیان لەگەڵدا بکەن ئەمەش خەتەرە چونکە دەچنە هەموو کون و کەلەبەرێکی ریزی موسوڵمانان و سەدان تایبەتمەندێتی موسوڵمانانیان دەکەوێتە بەر دەست!! بۆیە دژواری ئەمان وای پێویست کردووە کە یەك یەك بە ناوی خۆیان بە پێغەمبەری نازداریان صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بناسێنێت، جا دەبێت ناسینەوەیان لای موسوڵمانانی تر چەند زەحمەت بێت کە وەحی نەماوەو ئەوانیش بە سیمای موسوڵمانێتی و لەبەر کردنی قورئان و شارەزابوونی شەرع ئاسان دەتوانن دزە بکەنە نەك ناو ریزی موسوڵمانانەوە بەڵکو ئاسان دەشتوانن ببنە مەلاو داعی و بگەنە سەرکردایەتی و مەرکەزی بڕیارو ئاڕاستەوانی!!

لە لایەکی ترەوە سەرنج دە کە وەکو ئیمامی زەمەخشەری دەفەرموێ: (هُمْ الْعَدُوُّ: أي الكامِلونَ في العَدَاوَةِ)! واتە: دوژمنداریێتی ئەمان دوژمنداریێتیەکی تەواوە! چونکە لە ترسنۆکی وبێ جوامێریی خۆیاندا نەیانوێراوە هەڵوێستیان ئاشکرا بنوێنن، بۆیە کینەو بوغزیان زیاتر پەنگی خواردۆتەوەو رقنترن!! دەی وەکو کە خوای گەورەو کارزان فێرمان دەکات بڵێین: خوا دەستیان نەدات و رسوایان کات و لەناویان بەرێت!! ئامین..

کەوابوو جێی خۆیەتی درك بەوە بکەین وبزانین کەکاری ئیسلامی ئەمڕۆمان چەند سەختەو ریزی موسوڵمانانەی خۆمان چۆن دەبێت هۆشدارانە بپارێزین؟!

٤- کە دەفەرموێ (قَاتَلَهُمْ اللَّهُ) واتە: خوا بیانکوژێت.. ئیبنو عەباس خوا لێیان رازی بێت دەفەرموێ: لەعنەتی خوایان لێ بێت! واتە یاخوا دوور خرێنەوە لە رەحمەتی خوا! هەموو ماناکانی ئەم ووشەیە هەر بۆ زەم کردن وسەرزەنشت کردنە، ئەگەرچی لە هەندێك بەکارهێناندا هاتووە کە بۆ سەرسام بوون بێت وەکو کە بە یەکێکی زۆر هەڵکەوتووی شیعریان ووتووە: (قاتَلَهُ اللهُ ما أشْعَرَهُ)

یەعنی هەی خوا بیکوژێت چ شیعرزانە!! وەکو کە لە کوردیشدا بۆ مەتح دەڵێن: سەگبابە چەند دەنگی خۆشە، یان لێزانە، یان زیرەکە یان ئازایە..

٥- ئیبنو عەبباس خوا لێیان رازی بێت دەربارەی:(يُؤْفَكُونَ) دەفەرمویَ: یەعنی چۆن لە رێی حەق لا دەدەن.. بە سەرسەوڕمانەوە دەفەرموێت ئاخر چۆن و بۆچی و بە چ شێوەیەك، ئاوا هەموو کاتەکە لەو حەقە خۆرادەپسکێنن و نایەنە ژێر ئاڕاستەیەوە؟! سەرسوڕمانە چونکە نەدەبوو لەگەڵ هەبوونی ئەو هەموو بەڵگەو نیشانەی کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەیخستە بەردەستیان ئاوا لە حەق لادەن و نکوڵی لە پێغەمبەرایەتیەکە بکەن و سوور بن لەسەر دیدو تێڕوانین و هەڵوێست و پێناسەی جاهیلییان!

٦- ئیمامی ئەحمەد بە سەنەدەوە لە ئەبو هورەیرەوە خوا لێی رازی بێت دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: (إنَّ للمنافقينَ عَلاماتِ: تَحِيَّتُهُمْ لَعْنَةٌ، وطَعَامُهُمْ نُهْبَةٌ، وَغَنِيمَتُهُمْ غُلُولٌ ولا يَقْرَبونَ الْمَسَاجِدَ بَلْ يَهْجُرونَهَا ولا يَأتُونَ الصَّلاةَ إلا دُبُرَاً) واتە: دووڕووەکان چەندین نیشانەیان هەیە کە پێیانەوە دەناسرێنەوە سلاو کردنیان جنێوە، خۆراکیان زەوت کراوو ماشراوەیە، دەسکەوتی جەنگییان ماڵی دزراوە، نزیك مزگەوتان ناکەونەوەو حەزیان بە واز لێهێنانێتی، کاتێکیش خۆ دەگەێننە نوێژەکان کە خەریکە کۆتایی دێت!!

لەم سیفەتانەو سیفەتەکانی تریانەوە کە لە قورئان و فەرموودەی تردا هاتوون دووڕووەکان دەناسینەوە ئەگینا کە وەحی نەماوە چۆن بۆمان کەشف دەبن؟! خوا یارمەتیدەرمان بێت لەسەریان..

دەرسی دووەم

ئایەتی: ٥-٦

ئایەتی پێنجەم و شەشەم:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ * سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

واتە: کاتێك پێیان دەوترێت وەرنە خزمەت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تا داوای لێوردنتان بۆ لە خوای گەورە بکات، مل با دەدەن و دەیانبینیت بە روو وەرگێڕانەوە، (بە بێ بایەخیەوە سەر رادەوەشێنن!! دەیانبینیت لووت بەرزو فیزاویانە سەریان رادەوەشێنن)!! هەرچەندە داوای لێبوردنیان بۆ بکەیت یان بۆ نەکەیت هەر وەکو یەکە چونکە هەتا هەتایە خوای گەورە لێیان نابورێت.. خوای گەورە رێنمایی کۆمەڵی لارێ ناکات..

هۆی هاتنەخوارەوەی

لە سەرەتای باسی ئەم سورەتە پیرۆزەدا هۆی هاتنە خوارەوەی هەموو سورەتەکەم لە ریوایاتی جیاوازو بە سەنەدیانەوە هێنایەوەو ئاماژەم بەوەدا کە هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتەکانی پێنجەم و شەشەم هۆکارێکی ترن هەرچەندە

هەر لەسەر هەمان سەرۆکی دووڕووەکانی مەدینەیە کە عبداللەی کوڕی ئوبەی کوڕی سەلولە.

ئیمامی ئیبنو کەسیر لە تەفسیرەکەی خۆیدا ریوایاتی جیاواز دەهێنێتەوە کە هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم دوو ئایەتە بن، لە ئەنجامی بەدوواداچوونیدا دەفەرموێ: زۆرێك لە زانایانی سەلەف فەرموویانە کە هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم دوو ئایەتە ئەوە بوو کە رۆژێك عبداللەی کوڕی ئوبەی کە سەرۆکی دووڕووەکانی مەدینە بوو هەر وەکو عادەتی خۆی لە هەموو کۆڕێکی پێغەمبەردا بۆ خۆ نواندن و دەربڕینی دڵسۆزی درۆزنانەی خۆی هەڵدەستاو مەتحی پێغەمبەری بەڕێزی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەکردو رووەو ڕووی خەڵکەکە دەیووت: خەڵکینە ئەوە محمد، ئەوە نێرراوی خوایەو هاتۆتە شارەکەی ئێوە باوەڕی پێ بهێنن و رێزی لێ بگرن و شوێنی کەون، جارێك دوای شەڕی بەنی الموستەڵیق کە ناماقووڵی بەرامبەر پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کردبوو کە ووتبووی:(ئێمە پیاوماقووڵین و ئەو زەلیلە بۆیە دەبێت لە مەدینە بکرێتە دەرەوە) لە نوێژی هەینی دا بوو، دیسان هەستایە سەر پێ و بانگی لە خەڵکەکە کردەوە کە باوەڕ بە پێغەمبەری خوا بهێنن و رێزی بگرن!! موسوڵمانانێکی نزیکی خۆی عەباکەیان راکێشایەوەو پێیان ووت: دانیشە هەی دوژمنی خوا، ئێمە چاك دەزانین پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کێیەو تۆش چیت!! ئیتر رقی هەستاو بە توڕەییەوە لە مزگەوت چووە دەرەوە.. لە دەرێ موسوڵمانێك بینی و لێی پرسی: بۆچی لە دەرەوەیت؟ ووتی: لە مزگەوت هەستاوم تا خەڵکەکە هان دەم بۆ پشتگیریی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کەچی یاوەرەکانی قسەیان پێووتووم و سوکایەتیان پێ کردووم.. هەر دەڵێی خراپەیەکم

بەرامبەر کردوون!! موسوڵمانەکەش پێی ووت: بگەڕێرەوە مزگەوت تا پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ داوای لێبوردنت لە خوای گەورە بۆ بکات.. ووتی: شەرت بێت نەگەڕێمەوە بۆچی چیە؟ ووتتان باوەڕی پێ بهێنە باوەڕم پێ هێنا! ووتتان زەکات بدە، دام، هەر ئەوە ماوە بچم و سوجدەشی بۆ ببەم؟!! نامەوێت لێبوردنی ئەوم ناوێت!! ئیتر ئەم دوو ئایەتە لەسەر ئەوو لەسەر ئەو هەڵوێستەی هاتنە خوارەوە..

پێدەچێت هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم دوو ئایەتە کە ئاوا جیاوازە لەگەڵ هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی دواترو لەگەڵ سەرەتای سورەتەکە بەڵام لەبەر ئەوەی هەموویان هەر لەسەر هەڵوێستی دووڕووەکان بە گشتی و لەسەر عبداللهی کوڕی ئوبەی هاتوونەتە خوارەوە لە زۆر لە مێژوونوسان و لێکدەرەوانی قورئان تێکەڵ بووبێت.. بە هەر حاڵ هەر کام لە توێژینەوەکان راستتر بێت هەر لەو تەوەرە باسە دەرناچن کە پەیوەندی بە سەرۆکی دووڕووەکان و هەڵوێستەکانیەوە هەبووە.. هەڵوێستەکانیش رەفتاری رۆژانە بوون و دووپات بوونەتەوە، یان هاوشێوەی یەك بوون.. والله اعلم..

.....* * *.....

لێکدانەوەی ئایەتەکان

* يَسْتَغْفِرْ: داوای لێبوردن و لێخۆشبوون دەکات، زۆرینەی ووشەی عەرەبی سێیینەیە واتە لە سێ پیت پێك دێت بەڵام دۆزینەوەی سێ پیتە سەرەکیەکە کە پێیان دەوترێت ڕەگ پێویستە، ئەوەش بەوە دەبێت کە بزانیت کە پیتەکانی (س ا ل ت م و ن ی ه ا) کە لە ووشەی (سالتمونیها)دا کۆبوونەتەوە بە مانای لێتان پرسیم، جیا بکەیتەوە لە پیتە سەرەکیەکانی ووشەکە ئینجا سێ ئەسڵەکەیت بۆ دەمێنێتەوە، وەکو بۆ نمونە (استفهام، استخراج) (فهم و خرج)ە یان لێ دەمێنێتەوە، ئیتر ماناکەی ئاسانتر دەبێت و ئاسانتریش لە فەرهەنگی زمانەوانیدا دەدۆزرێتەوە..ئەم ووشەیەش وایە، ئەسڵەکەی (غفر) ە یە کە لێخۆشبوون و لێبووردنە..

* لَوَّوْا: ئەسڵەکەی (لَويَ)یە کە لار کردنەوەو پێچ پێ کردنەوەیە، لە لار بوونەوەی لاسکی گیاوە هاتووە کە سیس دەبێتەوە، پاشان بۆ پێچاو پێچی مار بەکار هاتووە ئینجا بۆ مل لار کردنەوەو سەر بادانی ڕەزامەندی دەنەبڕین.. عارەب دەڵێ (يَلوي عُنُقَهُ یان لا يَلوي عَلَى شَيءٍ یان يَلوي بِرَاسِهِ) بەڵام کورد دەڵێ سەری بۆ بادا یان لووتی بڵند کرد. بۆ کەسێك کە بە فیزەوە وەڵامی نەخێری کەسێکی تر دەداتەوە!

* يَصُدُّونَ: صَدٌّ: بریتیە لە بەربەست دانان وڕێ گرتن، هەروەها گوێ نەدان و پشت تێکردن، بۆیە خوای گەورە هەمیشە بۆ وەسفی هەڵوێستی کافرەکان

بەکاری هێناوە کە بەرامبەر بانگەوازی پێغەمبەرەکانی وەستاونەتەوە، وەك بۆ ئەهلی کیتاب دەفەرموێ: (قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللّهِ مَنْ آمَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا وَأَنتُمْ شُهَدَاء وَمَا اللّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ) ال عمران /٩٩ یان بۆ دووڕووەکان دەفەرموێ: (وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْاْ إِلَى مَا أَنزَلَ اللّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودًا) النساء/٦١ بۆ کافرانی دیکەش دەفەرموێ: (إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ اللّهِ قَدْ ضَلُّواْ ضَلاَلاً بَعِيدًا) النساء/١٦٧

* مُسْتَكْبِرُونَ: لە استکبرەوە هاتووە کە بە مانای (إمْتَنَعَ عَنْ قُبُولِ الحَقِ مُعَانَدَةً وَتَكَبُّرَاً) واتە بە هۆی لووت بەرزی و خۆبەزل زانینەوە هەقی قبووڵ نەکرد.. ئەمە حاڵەتێکی دەروونی نەخۆشیە کە کەسێك بەرامبەر حەق دەبێتەوەو نەفسی بۆ نایاتە ژێر بار بۆ قبووڵ کردنی چونکە بە تەنازولی دەزانێت، ئیدی هەروا لە نەفامیدا بە بێ هۆیەکی ڕەوا دەمێنێتەوە، ئەو دووڕووانەش وابوون بۆیە لێرەشدا وا باسیان دەفەرموێت کە بۆیان بۆتە سیفەتێکی نەگۆڕ بۆیە نافەرموێ استکبروا بەڵکو دەفەرموێ مستکبرون..

* سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ: یەکسانە، چون یەکە، داوای لێبوردنیان بۆ بکەیت یان نەکەیت تازە خوای گەورە بڕیاری داوە کە لێیان نابورێت.. ئەمەش لە دوای ئەوە هات کە خوای گەورە فەرموو بووی: (اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لاَ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَن يَغْفِرَ اللّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ) التوبة /٨٠ واتە: داوای لێبوردنیان بۆ بکەیت یان نەکەیت، گەر حەفتا جاریش داوای لێبوردنیان بۆ بکەیت خوای گەورە لێیان خۆش نابێت،

پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: حەفتا جارو حەفتا جارو حەفتا جاری تریش بۆیان دەپاڕێمەوە بەو هیوایەی خوای گەورە لێیان خۆش بێت، ئینجا خوای گەورە بەم ئایەتەیان کۆتایی بەو ئومێدە هێنا کە هەرچەند داوای لێبوردنیان بۆ بکات خوای گەورە تازە لێیان نابورێت چونکە بە فاسقی رۆیشتوون، واتە خۆیان تا مردن هەر حەزو مەیلیان بەلای لە خواپاخی بوونەوە بووە.. بۆیە لێرەدا فەرمووی: (سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ) سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ بۆ چونیەکیە وەکو لە سەرەتای سورەتی بەقەرەدا دەرهەق کافرەکان دەفەرموێ: (إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لاَ يُؤْمِنُونَ) البقرة/ ٦ واتە: ئەوانەی کە کافربوون هۆشداریان بدەیتێ یان نەیاندەیتێ وەك یەکەو هەر باوەڕ ناهێنن.

* أَسْتَغْفَرْتَ: دەشێت هەمزەی پرسیار کردنەکەی لادرابێت، واتە (أَأَسْتَغْفَرْتَ) بوو بێت چونکە هاتنی پیتی (أمْ) بەڵگەیە لەسەر ئەوە کە پێی دەوترێت (یان) ی بەراوردی (أمْ المعادله).. دەشکرێت بە (آسْتَغْفَرْتَ) بخوێنرێتەوە کە تێر کردنی هەمزەکەیە بۆ پرسیار..

فَاسِقِين: فاسق ناوی بکەر (اسم فاعل) ی کرداری (فَسَقَ) یە کە لە رووی زمانەوانیەوە بریتیە لە دەرچوونی خورمای تەڕ (روتەب) لە پێستە تەنکەکەی پاشان بەکار هاتووە بۆ دەرچوونی هەموو شتێك لە شتی تر، لە رووی زاراوەییەوە بریتیە لە سەرپێچی کردنی فەرمانی خوای گەورە جا بە گوناحی گەورە بێت وەکو کوفرێك کە خاوەنەکەی لە دین و میللەت دەباتە دەرەوە یان بە گوناحی تر بێت

وەکو زیناو قەتڵ و نۆشینی شەراب و سوو خواردن.. (باسی زیاتری دێت ان شاءاللە).

......❋ ❋ ❋......

ئایەتی پێنجەم:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ

واتە: کاتێك پێیان دەوترێت وەرنە خزمەت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تا داوای لێوردنتان بۆ لە خوای گەورە بکات، مل با دەدەن و دەیانبینیت بە روو وەرگێڕانەوە، (بە بێ بایەخیەوە سەر رادەوەشێنن!! دەیانبینیت لووت بەرزو فیزاویانە سەریان راەوەشێنن)!!!

لێکدانەوی ئایەتەکە

هەر کەسێك پێیان بڵێت وەرنە لای پێغەمبەری خوا تا داوای لێخۆشبوونتان لە خوای گەورە بۆ بکات.. هەروا بە مەبنی للمجهول، یەعنی ئەوی داوایان لێ دەکات خاوەن مەنزیلە بێت یان عەوامی خەڵکی بێت ئەمان هەر نایەن!! ئاخر بۆچی نایەن؟! پێویستیتان بە ڕەزامەندی خوای بەدەسەڵات نیە؟! ئەمە نەزانینە یان گەلۆری و کەللەپووتی هەڕاڵی و لووت بەرزیە! ئاخر ئەمە چ هەڵوێستێکە؟! بە کەسێك بڵێن وەرە دیداری کاربەدەستێك، وەزیرێك،پاشایەك غار دەدات! ئەم ناحەزانە بۆ لای ئەو پێغەمبەرە پێشەوا نموونەییە نایەن؟! بانگ دەکرێن تا قیامەتیان بۆ مسۆگەر کات کەچی بە غرووروەوە سەرێك رادەوەشێنن: نایەین!! پێویستمان بە پاڕانەوەی ئەو نیە!! ئەدی چۆن رازی بوونی خوا مسۆگەر دەکەن؟! کە خوای گەورە دەفەرموێ (مَّنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللّه) النساء/٨٠ واتە:

ئەو کەسەی گوێڕایەڵی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بکات گوێڕایەڵی خوای گەورەی کردووە!! ئیدی بۆچی وا پشت پەل کەوتوون؟!

بڕوانە کە دەفەرموێ: (لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ) دەیانبینیت لووت بەرزو فیزاویانە سەریان رادەوەشێنن..

بێزیان نایات ئەو پێغەمبەرە بەڕێزە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بکەنە هۆکاری بەرەو خواچوون، هۆکاری لە خوا نزیك بوونەوە! لە کاتێکدا جاران بتێکی بەردو داریان دادەناو دەیانپەرستن بەو هیوایەی لای خوای ئاسمانەکان تکایان بۆ بکەن بەو ئومێدەی لە خوایان نزیك کەنەوە!!! ئەمە چ هەڕاڵ بوونێکە کە ئاوا لە حەنای حەقدا کوێریی کردوون؟! ئەمە کتومت هەڕاڵیەکەی ئیبلیسە کە لە حەوت جێی قورئاندا خوای گەورە بە هەمان سیفەت باسی دەفەرموێت!! کە لە کەللە ڕەقی خۆیەوە هەر سوورە لەسەر ئەوەی کە خۆی لەسەر هەقە!

سەیری ئەم هەڵوێستە ترسنۆکانە، کە کەس دیار نیە زمان درێژو جنێو فرۆش! بە دەم هیچ ناهێڵنەوە، کەچی کە هەڵوێستێکیان لێ ئاشکرا دەبێت چۆن زەلیل دەبن و تەبەڕا لە خۆیان و هەڵوێستیان دەکەنەوە، چۆن سەد سوێند دەخۆن کە شتی وایان نەووتووەو نەکردووە!! ئەمە هەر ئەو کەسەیە کە پێش هیجرەتی پێغەمبەر ﷺ خەریك بوون تاجی شایانەیان لەسەر دەکرد کەچی ئێستا ئاوا زەلیل و ترسنۆکە ناوێرێت بیێتەوە بە خاوەن هەڵوێستێکی خۆی کە ئەنجامی داوەو شایەتیشی لەسەر هەیە!! دیسان هەر ئەم پیاوماقوڵانە کە بۆ خێرو خواوویستی بانگ دەکرێن، بۆ ئەوە چوون بە شوێنیاندا تا داوای

لێبوردنیان بۆ بکرێت نەك خۆیان بیکەن!! وەرن (يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ) با پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ داوای لێبوردنتان بۆ بکات!! کەچی بە هەواو فیزەوە سەرێك دەجوڵێنن کە نایەین! ئاوا لووت دەگەێننە ئاسمان وئەو پێغەمبەرە سەروەرەو خوای میهرەبانە بە شایانی ئەوە نازانن بەرەو لایان بێن و داوای لێبوردنیان بۆ بکرێت لێیان!!

.....* * *.....

ئایەتی شەشەم:

سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

واتە: هەرچەندە داوای لێبوردنیان بۆ بکەیت یان بۆ نەکەیت هەر وەکو یەکە چونکە هەتا هەتایە خوای گەورە لێیان نابورێت.. خوای گەورە ڕێنمایی کۆمەڵی لاڕێ ناکات..

لێکدانەوەی ئایەتەکە

ئەمە وەڵامی ئەو هەڵوێستە فیزاویەیانە کە نواندیان! کە بەو پەڕی غرووڕەوە بە ئاماژەی لەش (نەك بە قسە کردن) وەڵامی پێغەمبەریان داوەوە، بۆیە ئێستا شایانی ئەوە بوون کە خوای گەورەش ئەم هەڵوێستە سەختەیان بەرامبەر بنوێنێتەوەو بیشیکاتە حوکمێکی ئەبەدی: (داوای لێبوردنیان بۆ بکەیت یان بۆ

نەکەیت هەر وەکو یەکە چونکە هەتا هەتایە خوای گەورە لێیان نابورێت)..

دەسا بزانن کێ زیانی لێ کەوت؟! خواو پێغەمبەرەکەی یان دووڕووە گەوجەکان کە وایان دەزانی بە هەڵوێستی وا نەزانانە گەورە دەبن! نەیانزانی ئەو دەبەنگیەیان چ سزایەکی پێوەیە!!

.....* * *.....

چەند خاڵێك بۆ سەرنجدان

* دەوترێت باشە کە ئەم ئایەتە لەسەر هەڵوێستی تاکی عبداللّٰهی کوڕی ئوبەی هاتۆتە خوارەوە بۆچی بە شێوازی کۆ دەفەرموێ: (لهم، لكم، لووا، رؤسهم، ورايتهم، وهم مستكبرون) چونکە لە باسی یەك کەسەوە هاتۆتە سەر باسی توخمی دووڕووەکان، کە ئەوە هەڵوێستی هەموویانە.. نابینیت کە حەسسانی کوڕی سابیتی شاعیری گەورەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە ئیبنول ئوبەیرەق، کە شتی لە مەککەییەکان دزی بوو ئەویش بە شیعر بەرامبەری فەرمووی:

ظَنَنْتُمْ بِأنْ يَخْفَى الَّذي قَدْ صَنَعْتُمْ..... وَفِينَا رَسُولٌ عِنْدَهُ الْوَحِيُ واضِعَهُ

واتە واتان گومان دەبرد کە ئەوەی کردتان بۆتان دەشاررایەوە، بەڵام ئێمە پێغەمبەرێکمان لە ناودایە کە وەحی بۆ دێت و هەواڵی دەداتێ..

* ده دانه ساڵی ڕەبەق ئەم دووڕووانە لە ڕیزی یاوەرانی پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەهاتن و دەچوون و ئەمە ڕەفتاریان بوو، لە پێش کۆچی دوایی پێغەمبەری پێشەوادا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خوای گەورە ناوی ئەو دووڕووانەی پێ ڕاگەیاند، ئەویش تەنها بە یەکێك لە یاوەرانی خۆی فەرموو کە حوزەیفەی کوڕی یەمان بوو خوا لێی ڕازی بێت! بۆ ئەوەی نهێنی باوەڕهێنان و نەهێنانی خەڵکی نەکەوێتە ناو ناوان و خەڵکی نەکەونە تیروتوانج گرتنە یەکترو تۆمەتبار کردنی یەکتریی.. نابینیت تەنانەت یەکێکی وەکو عومەری کوڕی خەتتاب دەهاتە لای حوزەیفەو لێی دەپرسی کە ئایا ناوی ئەو لە لیستی ناوی دووڕووەکاندا نیە؟! حوزەیفە خوا لێی ڕازی بێت هەر ئەوەندەی پێ دەفەرموو: ناوی تۆی تێدا نیە.. یاوەران کە دەیانبینی یەکێك کۆچی دوایی کردووە سەیریان دەکرد بزانن پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نوێژی جەنازەی لەسەر دەکات یان نا؟ ئەگەر لەسەری نەکردایە دەیانزانی ئەوە یەکێك بووە لە دووڕووەکان، چونکە بە پێی فەرمانی خوای گەورە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بۆی نەبوو نوێژ لەسەر جەنازەی دووڕووەکان بکات وەك دەفەرمویَ: (وَلاَ تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلاَ تَقُمْ عَلَىَ قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُواْ وَهُمْ فَاسِقُونَ) التوبة/٨٤ واتە: نوێژ لەسەر کەسیان نەکەیت کە مردن، نەشچیتە سەر گۆڕەکەی، چونکە ئەوانە باوەڕیان بە خواو پێغەمبەرەکەی نەهێناو بە کافری سەریان نایەوە.. دوای کۆچی دوایی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە جەنازەیەکیان بۆ نوێژ لەسەر کردنی دەهێنا عومەری کوڕی خەتتاب خوا لێی ڕازی بێت سەیری دەکرد بزانێت داخۆ

حوزەیفە نوێژی لەسەر دەکات یان نا، ئەگەر ئەو نوێژی لەسەر نەکردایە ئەمیش نوێژی لەسەر نەدەکرد..

* سەیرکە ئەوە عبداللهی کوڕی ئوبەیەو لە مەدینە، لە سەردەمی هاتنە خوارەوەی وەحیدا بۆ پێغەمبەری نازدار صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ئەوەندەش لە کۆڕو کۆمەڵگەی پێغەمبەرەوە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نزیکە کە خەمی ئەوەیەتی ئایەتی قورئانی لەسەر دابەزێت!! کەچی هەر باوەڕ ناهێنێت وبە کافری دەڕوات!! ئەم هەموو بارودۆخە ئیمانیە نوێیە کاری تێناکات و ئەو دڵە ڕەش و ڕەقەی بەرەو ئەم دینە نایات! هەر لەبەر ئەو پلەو پایە کۆمەڵایەتیەی کە بە تەمابوون بیکەنە پاشای مەدینە بە هاتنی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە دەستی چوو، ڕازی بوو هیدایەتی خوایی لە دنیاو قیامەتدا لەدەستدا!!

* لەگەڵ ئەم هەڵوێستە گومڕاییەی عبداللهی کوڕی ئوبەیدا هەڵوێستی ئیماندارانەی کوڕەکەی ببینە، کە کاتێك بیستی باوکە دووڕووەکەی ووتوێتی (ئەگەر بگەڕێینەوە مەدینە دەبێت پیاوماقوڵان زەلیلەکان دەرکەن) چووە خزمەت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا بە گەورەیی خوا جەنابت پیاوماقووڵ و عەزیزو سەروەریت و عبداللهی کوڕی ئومەییە زەلیلە، ئەگەر جەنابت بڕیارت داوە بکوژرێت فەرمانم پێ بکە با خۆم بیکوژم نەبادا کەسێکی تری موسوڵمان بیکوژێت و دوایی منیش نەتوانم هەر ئاوا سەیری قاتڵی باوکم بکەمەوەو بیکوژمەوە، بەمەش موسوڵمانێك بە کافرێك بکوژم، ئیتر ڕەنج بە خەسار ببم، پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: نا لە قسەی جوان

زیاتر هیچی تری پێ ناڵێین.. ئینجا عبداللهی کوڕی زووتر خۆی گەیاندە دەروازەی شاری مەدینەو بوو بە چاودێری ڕێ!

هەر کە باوکی نزیك کەوتەوە ڕێی لێ گرت و نەیهێشت داخڵی شار ببێت، فەرمووی: بە خوا قەسەم بە بێ پرسی پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دوو پێتی تێ ناخەیت، دەبێ بچیتە خزمەت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و پۆزشی بۆ بهێنیتەوە تا ئەو ڕازی ببێت ئینجا دەتوانیت بچیتە شارەوە! نەشی هێشت تا پێغەمبەر فەرمووی ڕێی دە با داخڵ بێت!! ئەمە هەڵوێستی ڕاستگۆیانەی دینداریی و ئەوەش هەڵوێستی دینداریی سەرزارەکی دووڕوویی..

.....* * *.....

دەرسی سێیەم

ئایەتی حەوتەم:

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُوا عَلَى مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنفَضُّوا وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ

واتە: ئەوانن کە دەڵێن: هیچ خێرو چاکەیەك لەگەڵ نێرراوەکەی خوادا مەکەن و پارەو سامانی مەدەنێ تا ئەو کەسانەی لە دەروبەرین لێی دوور کەونەوەو بڵاوەی لێ بکەن! ئاخر خۆ گەنجینەی هەر هەموو ئاسمانەکان و زەمین هی خوای گەورەن بەڵام دووڕووەکان پەی بەوە نابەن..

لێکدانەوەی ئایەتەکە

انفاق کە لە زمانی عەرەبیدا لە نفق ە وە هاتووە: بەخشینە، ئەسڵەکەی زیادەی سامانەو هەر بۆ ئەوە تەرخان کراوە کە بدرێتە کەسانی تر، کەچی دووڕووەکان ناهێڵن ئەو ماڵ و سامان و پارە زیادەیەش بدرێتە موسوڵمان!!

موسوڵمان کە سەیری هەڵوێستی دوژمنانی خواوویستی دەکات، ئەم هەڵوێستە لە هەموو نەوەکانیانداو بەرامبەر بە هەموو پێغەمبەران و نێرراوانی خوای گەورەو شوێن کەوتووەکانیان دەبینێت.. پێش ئەم دووڕووانە، قورەیش پێغەمبەری نازدارو شوێن کەوتووە دەسکورتەکانی لە دۆڵەکانی ئەبو تالیبدا

گیردابوو، گەمارۆی ئابوری خستبوونە سەر، نەیاندەهێشت کەس بە پارەش هیچیان پێ بفرۆشێت!!

ئێستاش هەمان پلان و ڕەفتارو هەڵوێست دەبینینەوە ئیدارەی سێ حکومەتی یەك لە دوای یەکی ئەمریکا بە درێژایی ساڵانی نەوەدەکانی سەدەی رابوردوو گەمارۆی عێراقیدا نان و دەرمانی بە کڕینیش لێ قەدەغەکردن، تا نزیکەی یەك ملیۆن منداڵ لە برساندا مردن!! سی نەخۆشی کە هیچ ئاسەواریان لە عێراقدا نەمابوو، هەمووی گەڕایەوە!! ئەمە لەو عێراقەدا کە ١١% ئیحتیاتی پیترۆلی جیهانی تێدایە!! مادلین ئۆلبیرایتی وەزیرەی دەرەوەی ئەمریکا لە بەرنامەی نیو سەعاتی کەناڵی فۆکس نیوزدا ووتی: فەوتانی ئەو منداڵانە هەنجەتی هەیە!!

ئەمە هەر هەمان هەڵوێستی کۆمۆنیستەکانە کە لە شورەوی پێشوودا کۆپنی خواردەمەنیان لە موسوڵمانەکان دەگرتەوە و سەرپشکیان دەکردن، یان مردن یان نان وکافر بوون!

هەموو جۆرەکانی گەمارۆدانی ئابووری ئەم سەردەمەش هەر ئەم پلانەیە..

ئەگەر موسوڵمانان هەژارو دەسکورت هێڵرانەوەو ڕێی کەسابەت و دەوڵەمەندییان لێ گیرا، سامانیان موسادەرە کرا، ناچار دەبن، هەوڵێکی زیاتر بدەن، کەمتر دەپەڕژێنە سەر فێربوونی دینەکەو هەڵگرتنی بانگەوازەکەی!! ئەو کاتەی کە کەسێکی کاسب و ماندوو بۆ تێگەیشتنی دینەکەی و کاری بانگەوازەکەی دەمێنێتەوە، زۆر کەم دەبێت، خۆی زیاتر ئاتاجێتی تا تێیدا بحەوێتەوە..

ئەگەر لە بەرامبەر ئەم پلان و رەفتارو هەڵوێستە نەگۆڕەی ئەهلی کوفرو دوژمنانی ئیسلامدا کۆمەڵێك موسوڵمانی دڵسۆزو شارەزا بۆ باری ئابووری بانگەوازەکە موتەفەڕیغ نەبن و ئەرکی خەرجی کارە ئیسلامیەکە نەخەنە سەر شانی خۆیان، بانگەوازەکە زۆر سست دەڕوات، موسوڵمانان لەبەر پارسەنگ کردنەوەی باری ئابووری خۆیان و خێزان و خانەوادەکانیان ناچار دەبن هەموو کاتەکانیان بۆ بژێوی تەرخان کەن.. بە پێچەوانەشەوە ئەگەر هەر یەك لە موسوڵمانانی شوێنێك بڕیاریان دا بڕێك پارەی مانگانە لە خەرجی خۆیان بگرنەوەو بیدەنە سەرکردایەتی و پێشەوای خۆیان، رێژەیەکی زۆر کاریگەریی لێ پەیدا دەبێت.. بۆ نموونە ئەگەر هەزار موسوڵمانی کورد لە ئەوروپا یەکی رۆژانە یەك یۆرۆ کە ناکاتە نرخی ساردیەك بخەنە بەیتولمالەوە، یەعنی هەر یەکەیان بێ ئەوەی زۆر بایەخ بە ئەنجامەکە بدات بڕی ٣٦٥ یۆرۆی لە ساڵێکدا خستۆتە بەیتولمالەوە مادام هەزار کەسیشن، یەعنی بڕی سێ سەدو شەست و پێنج هەزار یۆرۆ بێ ئەوەی کاریگەریی لەسەر پارەو سامانی کەس هەبێت کۆبۆوە!! ئەم پارەیە سەرمایەی کردنەوەی چێشتخانەیەکە!! هەروەها بڵێ ئەگەر موسوڵمانانی پابەندو دینداریی ئەوروپا کە زیاتر لە دە ملیۆن کەسن، هەر یەکەیان رۆژی یۆرۆیەك کە ناکاتە ساردیەك بخاتە بەیتولمالەوە، هەر یەکەیان ساڵی ٣٦٥ یۆرۆ دادەنێت، ئەوەش یەعنی هەبوونی سێ ملیارو شەش سەدو پەنجا هەزار یۆرۆ ساڵانە کە لە ساردی گێڕراوەتەوە!! ئەگەر ئەم پارەیە بدرێتە هەژاری موسوڵمانان، چۆن کەلێنێکی گەورە لە چارەسەری کێشەکانیان ناگرێت؟! خۆ ئەو مستەوتەناتە ئیسرائیلیانەی لە فەلەستینی داگیرکراودا قوت کراونەتەوە

هەمووی بە پارەی جولەکەی دەرەوەیە!! ئەوانەی لەسەر سنوری غەززەو قودس دەژین هەر لەو پارە کۆکراوە معاشی مانگانەیان دەدرێتێ تا بمێننەوە!!

بۆیە ئیسلام پشکێکی زەکاتی بۆ ئەوانە تەرخان کردووە کە نەوموسوڵمانن، تا دڵیان بە هاوکاریی و برایەتی ئیسلام خۆش بێت، تا پلان و رەفتارو هەڵوێستێکی ئیمانی بێت وبەرامبەر بە پلان و رەفتارو هەڵوێستی دووڕوو کافرەکان بوەستێتەوە کە دەیانەوێت ئەو موسوڵمانانە بەوە بترسێنن ئەگەر ئیسلامیان وەرگرت وبۆیان بووە سیمای ناسینەوە نانیان دەبڕێت و ئەمانیان نادرێتێ! وەکو ئێستا هەموو موسوڵمانانی جیهان بە گشتی و موسوڵمانانی رۆژئاوا بە تایبەتی وموسوڵمانانی ئەمریکا بە تایبەتی تر هەستی پێ دەکەن!

ئایەتەکە بەو برگەیە کۆتایی دێت کە پێویستە لە ناخی موسوڵماندا بچەسپێت، ئەویش ئەوەیە رزق و رۆزی و بژێوی لە لایەن خوای خاوەنەوە دیاری کراوە، ئەو زاتە پاکە کارزانە کە ئاگاداری هەموو هەست و نەستێکە خۆی خاوەنی گەنجینەی ئاسمانەکان و زەویە ئیدی ئەو دووڕووانە رزق لە کێ دەگرنەوە؟! ئەو دووڕووانە گێلن و پەی بەم هاوکێشە ئیمانیە نابەن! چونکە ماددیانە دەڕواننە یاساو رێساکانی گەردوون و بە چاوێکی بەرژەوەندی و کاریگەریی ماددەشەوە دەڕواننە دینی پێغەمبەران و شوێن کەوتوانیان، هەر وا دەزانن وەکو بیروباوەڕی خۆیان و وا لە بواری ئالمەو سالمەی کڕین و فرۆشتن و تەنازول پێ کردندا!! بەڵام لای موسوڵمان ئەوە بەڵگەنەویستە کە سەری بێ رزق وا لەژێر گڵەوەیە!!

ئەوە لە قەناعەتی موسوڵماندا جێگیرە نەك هەر لە هەست و نەستیدا کە خوای کردگارو خاوەن خۆی رۆزیدەرە.. بەڵام ئەم بانگەوازە خواییە پێویستی بە بەخشین و پارسەنگی ئابووری هەیە، بۆ کاریگەریی سەرکردەو راگرتنی شوێن کەوتووەکانی.

.....* * *.....

دەرسی چوارەم

ئایەتی هەشتەم:

يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الأَعَزُّ مِنْهَا الأَذَلَّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لا يَعْلَمُونَ

ئەوان دەڵێن: هەر کە چووینەوە شار (مەدینە) بە تەئکید دەبێت پیاوماقووڵە شەریفەکان زەلیلەکان لە شار دەرکەن! ئاخر پلەی دەسەڵات و عززەت و ماقووڵی هی خوایەو بۆ پێغەمبەرەکەی و ئیماندارەکانە، بەڵام دووڕووەکان بە تەئکید نازانن..

هۆی هاتنە خوارەوە

لە سەرەتاوە باسمان کرد کە زۆرینەی زانایان و ئەهلی تەفسیر و حەدیس لەسەر ئەوەن کە ئەم ئایەتانە لەسەر هەڵوێستەکانی عبداللهی کوڕی ئوبەی کوڕی سەللول هاتوونەتە خوارەوە، مەرجیش نیە لەسەر یەك هەڵوێستی بووبێت، چونکە وەکو لە ڕوانگەی قورئانەکەوە دەبینین ڕوداوی جیاواز هەیەو ئایەتەکانیش باس لە کات و شوێن و ڕوداوی جیاواز دەکەن، ئەوەی لە سەرەتای سوورەتەکەدا هێنامانەوە (باسی شەڕی دوو کەسی موهاجیرو ئەنساریەکەیە کە لەسەر ئاو هەڵهێنجانی بیرەکە بووە شەڕیان و عبداللهی کوڕی ئوبەی قسە خراپەکانی کردو زەید کە گچکە بوو گوێی لێ بوو قسەکانی گەیاندەوە بە مامی و

ئەویش بە پێغەمبەری نازدار صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ریوایاتی ئیمامی ئەحمەدو نەسائی و ترمزی هەموو جەخت لەوە دەکەنەوەو زۆر جار موفەسسیرەکان لە تەفسیری ئەم دوو ئایەتەشدا ریوایەتەکانیان هێناوەتەوە، کە ئێمە بە پێویستی نازانین، دیسان بیگێڕینەوە.

.....* * *.....

لێکدانەوەی ئایەتەکە

لَيُخْرِجَنَّ: چەندین شێوە خوێندنەوەی هەیە وەکو: لَيَخْرُجَنَّ: دەبێ خۆیان بچنە دەرەوە، لَيُخْرَجَنَّ: دەبێ بکرێنە دەرەوە،لَتُخْرِجَنَّ: دەبێ ئێوە بیانکەنە دەرەوە یان عەزیزو زەلیلەکان لێك هەڵوێردرێن و جوێ بکرێنەوە لە یەکتریی!

الأَعَزُّ: ئەوی خاوەن هێزو دەسەڵاتی زۆرترە.. عەزیز: لە زمانی عەرەبیدا بە مانای خاوەن هێز، بەڵام مەرج نیە هەر هێزی ماددی بێت بەڵکو دەشێت وویستی بەهێز بێت، بۆیە کە لە سەیدنا حەسەنی کوڕی عەلی کوڕی ئەوبوتالیبیان پرسی: دەڵێن: سەرکەشییەکەت تێدایە؟! فەرمووی: نا سەرکەشی نیە، وویستی بەهێزە! بەڵام عەزیز کە کراوە بە کوردی بۆتە مانای خۆشەویست.. وەك دەوترێت برای عەزیزم..

الأَذَلَّ: ئەوی لە هەموان لاوازو بێ دەسەڵاتترە! ئەمیش مەرج نیە هەر بێ هێزی ماددی بێت، بەڵکو دەشێت وورە روخاوی نەبوونی وویستی پتەو بێت.. ئەمە مانا

عەرەبیەکەیەتی بەڵام کە بۆتە ووشەیەکی کوردی و دەوترێت زەلیل: ژێردەستە کراوە.

 کە خوای گەورە ئەو قسە پووچەڵ و بێ بەهایانەی سەرۆکی دووڕووەکانی گێڕایەوە کە لە کاردانەوەی لەدەستدانی سەروەریی فشەڵەوە هاتبوون و بەو شێوەیە دەربڕرابوون، بەرپەرچی دانەوە کە ئەوان بە هەڵەدا چوون کە وا دەزانن هێزو دەسەڵات و ویستی بەهێزو لاواز بە گوێرەی پلەو پایەیەکی زەوت کراوی ستەمکارانەیە.. بۆیە بۆ ئەوان و موسوڵمانانی روون کردەوە کە ئەو پلەیە وەکو هەر شتێکی تر کە لەم ژیانەدا نیعمەتن و مایەی خۆشین یان مایەی ناڕەحەتین هەمووی لای خوای گەورەوە بۆ خەڵکی بە پێی شایانی خۆیان پێیان دەدرێت.. عیززەت و زەلیلی وەکو رێنمایی و رێبزر بوون، یان بەرفراوانی رۆزی و تەسك بوونەوەی، یان وەکو فەرمانڕەوای و ژێر دەستەیی هەمووی لای خوای گەورەوە بۆ مرۆڤ دیاری دەکرێن، بە پێی زانستی خوایی کێ شایانی چی بوو دەیدرێتێ و خوای گەورە ستەم لە کەس ناکات.. بۆیە فەرمووی ئەو دووڕووانە نازانن.. چونکە ئەوان ئیماندار نین تا ئەم هاوکێشە خواییە تێگەیشتبن و قەناعەتیان بۆ دروست بووبێت کە بکەری کاریگەری هەموو بزاوت و سکونەتێك خوای گەورەیە..

دەسەڵات و هێزو ویستی بەهێزیش هی خوای گەورەیە، بەڵام کە لێی دراوە بە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وموسوڵمانان، لەبەر ئەوەیە کە باوەڕیان بەو خوای خاوەن و کردگارو کارگێڕەی بوون و ژیانی زیندەوەران و گەردوونە هێناوەو

تەسلیم بە وویستی بەهێزو زاڵی ئەو بوون، ئەویش لە لوتفی خۆیەوە، بە ئەرکی خۆی زانیووە سەریان خات!! ئەمەش کەسێك ئەقڵی پێ دەشکێت و دەیزانێت کە لە هاوکێشە ئیمانیەکە گەیشتبێت و خۆی تەسلیم بە قەدەری خوایی کردبێت.. بەڵام ئەمە هەرچەندە بەڵگەنەوویستە بەڵام دووڕووەکان دید لێڵ و بیر کولن ئەمە نازانن و پەی پێ نابەن..

ئینجا خوای گەورە بە واقیعی نیشانی دا کە دەسەڵات هی کێیە، کە بینی بە فەرمانی پێغەمبەر نەبێت صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تەنانەت کوڕی خۆشی ناهێڵێت بچێتە مەدینەوە! بینی کە دەسەڵاتی وەحی لە شوێن کەوتووانی ئەو بەهێزترە!

ئەوەش جێی سەرنج بوو کە دوای چوونەوەی مەدینەی دوای ماوەیەکی کەم ئەوەندەی خەم و خەفەت خوارد بەلادا هات و مرد!! ئەوەندەی زەلیلی لە چاوو روانینی خەڵکیدا بینی کە سات بە سات بچووکتر دەبۆوە، ئەوەش بۆی دەبووە جێ خەم کە سات بە ساتیش پێغەمبەری پێشەوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و یاوەرانی عەزیزتر دەبن!!

کێ خاوەن دەسەڵات بوو؟! ئیبنو سەللولی دووڕوو دەسەڵاتی بەسەر کوڕەکەی خۆشیدا نەما!! تەنانەت ئەوەندە زەلیل کەوت کە لەبەرچاوی ئەو هەموو خەڵکە کوڕی خۆی رێی چوونەوە ماڵ و شاری خۆی لێ بگرێت!! کە رۆژانێك بوو تاجیان بۆ دەنەخشاند تا بیکەنە پاشای مەدینە!! بەڵام ئەم زەلیلیەی لە کوێوە هات؟! کە کوڕەکەی خۆشی گوێ لەم ناگرێت و ئاوا بۆتە شوێن کەوتووی دڵسۆزی ئەم غەریبە مەککەییە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ!! کە بە فەرمانی ئەم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رێ بەو دەدات بچێتەوە ماڵی خۆی، کە دایك و خوشك و برای خۆشی لەوێن و چاوەڕوانی گەڕانەوەیین!!

خوای گەورە ئاوا دەیسەلمێنێت کە عیززەت بە باوەڕەوەیە، هەردووکیشیان نیعمەتی خوان و ئەو بە رەحمەت و بەزەیی خۆی دەیبەخشێتە ئەوانەی شایەنیانن، ئەوەی سەلماند کە وەك چۆن باوەڕ ئەم عەبدە بە خواوە پەیوەست دەکاتەوە، عیززەتیش لە خواوە بۆ عەبدەکە دێت و بۆی دەبێت مایەی پشت ئەستووریی!! جا چۆن ئەو باوەڕەی ناخی ئەم موسوڵمانە تا خۆی بە گوناح و تاوان و سەرپێچی لاوازی نەکات و لەدەست خۆی نەدات ئەم عیززەتە خواییەش خەڵاتی خوایەو پێیداوە، تا پشتی بەو بەستێبێت و رووی لەو بێت لێی ناسەنێتەوەو لە کام شوێنەی پڕ ناسۆرو ژانە لەوێدا وویستی بەهێزتر دەکات وگیانی زاڵی و وورەبەرزیی تێدا رادەگرێت..

ئەمە بەرهەمی ئیمانداریيە، دووڕوو پەی پێ نابات.. چۆن ئەوی دووڕووەو لەرزۆکانە لەمسەرو سەردایە دەگاتە ئەو پلەیە؟! نا ئەمە پلەیەکە شایانی ئیماندارەو عیززەتیشە ئیماندار رەنجی خۆشی بۆ خستۆتە کار.

.....* * *.....

دەرسی پێنجەم

ئایەتی نۆیەم:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلا أَوْلادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُوْلَئِكَ هُمْ الْخَاسِرُونَ

واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە، سەروەت و سامان و زارۆکتان ئەوەندە مەشغووڵتان نەکەن لە یادی خواتان دابڕن، ئەوانەی وا دەکەن حەتمەن زەرەرمەندن

لێکدانەوەی ئایەتەکە

خوای پەروەردگار داوا لە موسوڵمانان دەکات کە یادی خوای گەورە ببێتە خولیای سەریان و جێ مەشغەڵەتی ژیانیان، نەك ئەوەندە خۆ بە چێژی دنیاوە خەریك کەن کە یادی خوایان لە بیر بچێتەوە، با ئەو چێژە لە حەڵاڵیشدا بێت وەکو سەرپەرشتی کردنی سەروەت و سامان و ماڵ و منداڵەکانیشیان.. با ڕەواش بێت بۆیان کە هەوڵی بژێوی و خۆ دەوڵەمەند کردن و بازرگانی و شەهادە هێنانەوەو پارە پەیدا کردنیشیان بێت، یان سەرپەرشتی زۆری ماڵ و منداڵ و بەخەمەوە بوونیشیان بێت، ئەمەش دەبێت بکرێت بەڵام نابێت لەسەر حسابی خواپەرستی بێت، نابێت لەسەر حسابی یادی خوا بێت.. ناشێت کابرا پێش ئەوەی گرێبەستی کارێك لەگەڵ خاوەنەکەیدا ئیمزا کات نەزانێت داخۆ نوێژو ڕۆژووەکانی لە کاتی کارکردنیدا بۆ ئەنجام دەدرێت یان نا؟! ئایا ئەوەندەی کات بۆ دەمێنێتەوە

تا خواپەرستیەکانی لە کاتی خۆیدا بکات؟! ئەگەر نا، ئەوە چ سوودێکە پارە پەیدا کات و نوێژی لە دەست چێ؟! ئەوە دیدو رەفتارو هەڵوێستی موسوڵمانی قیامەتیی نیە، ئەوە پیشەو نەریتی دووڕووەکانە.. بۆیە دەفەرموێ: هەر کەسێك وا بکات حەتمەن دەچێتە ریزی ئەو کەسانەوە کە زیانیان لێ کەوتووە.. خوا دەزانێت کە چ زیانێك لەو کەسە دەکەوێت! زیانەکەش هی ئەوە نیە جارێك بێت و لێی هەستێتەوە، نا، ئەگەر وا بوایە بە شێوەی ناو (خاسر) نەیدەفەرموو، بەڵکو دەیفەرموو (یخسر) بەڵام کە دەفەرموێ خاسر یەعنی سیفەتی زیانکردنەکەی لێ دەبێتە سیفەتێکی چەسپاوو نەگۆڕ!! دەست دەداتە هەر کارێك بە زیان بۆی تەواو دەبێت.. زیانی هەرە گەورەشی لە رۆژی دواییدایە، کە دەبینێت خەڵکی باری چاکەیان لێ خستووە و سوودمەندن کەچی ئەم کیسە خێرێکی نیەو زەرەرمەند کەوتووە!

یادی خوا هەموو خواپەرستیەکە، نوێژە، رۆژووە، زەکات دانە، حەجە قورئان خوێندنە، تەسبیحاتە، خوێندنی ئەزکاری ئێوارەو بەیانیانە.. بۆیە حەسەنی بەسری رحمە اللە دەیفەرموو: یادی خوا هەموو بزاوت و سکونەتێکە کە ملکەچی بۆ خوای گەورە تێدا بێتە دی..

هاندانی موسوڵمان لەسەر ئەوەی کە دڵی هەمیشە بە یادی خواو زمانی هەمیشە بە زیکری خوا پاراو بێت کە بەرەو خێری تری دەبەن، چاکترە وەك لەوەی بە کەسابەتی زیادەو خەریکبوونی زۆر بە یاری و مەزاقی منداڵانیەوە خەریك بێت کە تا زیاتر تێیاندا قاڵ بێتەوە بەرەو مەشغەڵەتی زیاتری دەبەن.. دڵی زیندووی

موسوڵمان چۆن هەمیشە لە جیاتی ئەوانە لە خەمی ئەم ئیسلامەیدا نابێت، کە بانگەوازی شەووڕۆژی پێغەمبەرانی خوا بووەو بۆ سەرخستنی ئۆقرەیان لێ هەڵدەگیراو شەونخوونییان بۆ دەکێشاو بە پشووی درێژەوە بەردەوام دەبون لەسەری و هیچ شتێك لەم ژیانەدا ئەوەندەی بە خۆوە خەریك نەدەکردن کە بۆ ساتێك هۆشیان لە یادی خواو سەرخستنی خواوویستیەکەیان دابڕێت!!

موسوڵمان دەبێت هەمیشە لە خولیای ئەوەدا بێت کە ئەمی بەندەی لاواز و بێ دەسەڵات چ مەنزیلەیەکی دەست کەوتووە کە خوای کردگاری بەتواناو کارزان هیدایەتی دینەکەی خۆی داوەو ئەوەندەی رێز لێناوە کە بەرنامەی رێنمایی خۆیی بۆ ناردووە تا بزانێت چۆن بەندایەتی خوا دەکات و چۆن ژیانی خۆی و کۆمەڵگەکەی و پەیوەندیەکانیان رێك دەخات؟! چۆن دەبێت شتێکی تری ئەوەندە لە دڵ و هەست و هۆش و رەفتاردا لا بە نرخ بێت کە لە زیکری ئەو خوا خۆشەویستەی کەم کاتەوە.. ئاخر دوایی زیانی لێ دەکەوێت یەکەمین زیانی ئەوەیە کە خوای گەورە بە بەندەیەکی خواناسی قبووڵ نەکات! ئەمە وەکو سەیید قوتب دەفەرموێ: (سومعە شکانە، سووك بوونە!) فی ظلال القران ٦/ ٣٥٨٠..

.....❋ ❋ ❋.....

چەند خاڵێك بۆ سەرنجدان

١- **لا تُلْهِكُمْ**: لا تشغلکم: بە خۆتانەوە خەریك نەکات، بەڵام بۆچی نەیفەرمووە: لا تشغلکم؟! ئەمە نهێنیەکی جوانی تێدایە.. ئەوی پێوەی خەریك دەبیت، شەرت نیە هەر کات بە فیڕۆدانی بێ سوود بێت، چونکە لەوانەیە کارێکی بەسوودو کاریگەرە پێغەمبەری پێشەوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەیفەرموو: (إنَّ في الصَّلاةِ لَشُغُلاً)، واتە: کار هەیە لە نوێژەکەشدا بە خۆیەوەت خەریك دەکات.. بەڵام (إلْهَاء) هیچ خێرو بێرێکی تێدا نیە چونکە هەر مەشغەڵەت کردنەکەیەو بەس..

٢- بڕوانە مەشغەڵەت کردنەکەی خستۆتە پاڵ سەروەت و سامان وماڵ و منداڵەکە یەعنی ئەوان وا دەتوانن بە خۆوە خەریکتان کەن کە زیکری خواتان لە بیر ببەنەوە! بەو شێوەیەش ئامۆژگاری موسوڵمانەکان دەکات کە راستەوخۆ نەیانترسێنێت بۆیە فەرمووی ئەوان بە خۆیانەوە مەشغووڵتان نەکەن،کە لە راستیدا هەر خۆمانین کە بەوانەوە مەشغووڵ دەبین! ئەمەش لە ڕەوانبێژیدا پێی دەوترێت:بەرهەڵستی لە شتێك کە شتێکی تری پێ مەبەستە،وەك خوای گەورە لە سورەتی لوقماندا دەفەرموێ:(فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ) لقمان/٣٣ واتە: نەکەن ئەوەندە بوار بکەنەوە کە دنیا هەڕاڵتان کات، وا فریوو نەخۆن کە خوای گەورە لێتان ناپرسێتەوە!! دەبینیت دەفەرموێ دنیا مەغرورتان نەکات، لە راستیشدا مەبەستەکە ئەوەیە کە ئەی موسوڵمان نەکەی وا بە دنیاوە هەڕاڵ ببیت کە خوای گەورەو حاڵی قیامەتت لەبیر بچێتەوە!!

٣- بۆچی ئەو شێوازە لاوەکیەی بەکار هێناوە؟!

- وەکو ئەوەیە کە خوای گەورە بەرگریی لە موسوڵمانەکە بکات بۆیە بە سەروەت و سامان و زارۆك و ماڵ ومنداڵەکان دەفەرموێت: ئەم موسوڵمانەی بەندەی خواویستی من بە خۆتانەوە وا مەشغووڵ مەکەن، زیکری منی پێ نەکرێت.. ئەوەش ئەوە دەگەێنێت کە سەروەت و سامان و ماڵ و منداڵەکان ئەم بەندەیان دەوێت و پێویستیانە بۆیە بۆ خۆیانی رادەکێشن بەڵام خوای گەورە لە زانینی ئاقیبەت و خێرخوازیی خۆی بۆ ئەم عەبدەی دەیەوێت رووی لە خواناسیەکە وەرنەگێڕێت نەبادا زیانی لێ بکەوێت!

- هەڕەشەیەکی بۆ موسوڵمانەکە تێدایە، کە نەکەیت بکەویتە داوی سامان و زارۆك و وا کەمەندکێش ببیت، بێ وویست راتکێشنە جیهانێکی مەشغەڵەتیەوە، ئەمەش هۆشدانەوەیەکی تری موسوڵمانەکەیە کە ئاگادار بە! هەر وەکو ئەوەی پێی بفەرموێت: ئەوە بزانە کە سامان و زارۆك تەڵەیان بۆ داناویت تا پێوە بیت، ووریابە.. ئەوەش لە رووی رەوانبێژیەوە ئەوەیە کە سامان و زارۆکەکانی هۆشدارو ژیر کردووە کە ئەی موسوڵمان بزانە کە بەرەی بەرامبەریشت ئەقڵی پێ دەشکێت چۆن رات کێشێتە ناو داوی خۆی و لە زیکری خوات دوور خاتەوە..!!

شێخی ئالووسی رەحمەتی دەفەرموێ: مەبەست لە بەرهەڵستی کردنی سەروەت و سامان و ماڵ و منداڵەکە کە موسوڵمانەکان مەشغووڵ نەکەن، هەر بەرهەڵستی کردنی موسوڵمانانە کە بەو شتانەوە مەشغووڵ نەبن، بەڵام ئەوانی کردووە بە بکەر تا مانای ئەوە بدات کە ئەوان مەشغەڵەتبازن و تۆی

موسوڵمانیش ڕێی ئەو مەیدانەت نەدراوە خۆ بخەیتە ناوی وواش بزانیت بە سەلامەت بۆی دەردەچیت!

دەنا ماناکەی وایە کە ئەوەندە خۆ بەو سەروەت و سامانەوە خەریك مەکەن.. (روح المعانی ۱۱۷/۲۸) ئیمامی بەیزاوی رەحمەتیش دەفەرموێ: ئەوە ئاڕاستەی موبالەغەیە بۆ زۆر هۆشداری دانە (تفسیر البیضاوي ٤٩٦/٢).

٤- پیتی (لا) دوای پیتی بەستنەوە (عەتف) هاتووە (لا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلا أَوْلادُكُمْ) نەك (اموالکم و اولادکم) بۆ ئەوەی ئەوە بسەلمێنێت کە هەر یەکە لەو دوو باسکراوە بۆ خۆی دەتوانێت ببێتە مایەی مەشغەڵەتێکی وا زیکری خوات لەبیر کات!! ئەگەر پیتی (لا) ی دووبارە نەکردایەتەوە ئیحتیمالی ئەوە دەبوو کە بە هەردووکیان پێکەوە خاوەنەکەیان لە یادی خوا مەشغووڵ بکەن، ئەو کاتەش ئەوی تەنها یەکێکیانی دەبوو، دەیووت: نا ئەوی تریانم نیە تا ئەوەندە بە هەردووکیانەوە مەشغووڵ ببم کە بگەمە ئەو ئاستەی مەترسی زیان لێکەوتنی لای خوام هەبێت!!

٥- سامانی پێش ماڵ ومنداڵ خستوە چونکە ئەویان زیاتر مرۆڤ مەشغووڵ دەکات سامان کۆکردنەوەو کەسابەتی زیاترو گەشە پێدانی کاتی زیاتری دەوێت، کە لەوانەیە زۆر کەس بۆ کەسابەت و پارە پەیداکردن لە ماڵ و منداڵی دابڕێت!

٦- ئەوی باشە کە سەروەت وسامانەکەیە خستوێتیە پێش باشترەکەوە کە ماڵ ومنداڵە، چونکە سەروەت و سامان بۆ ماڵ و منداڵ خەرج دەکرێت، و بۆ ئەوانیش پاشە کەوت دەکرێت و دەبێتەوە بە سامانی میراتی ئەوان.. ئەمە بۆ

موسوڵمانی مەشغوولیش دەبێت ببێتە ڕێسا، نەك وەكو كافران ماڵ و منداڵیان بۆ دەوڵەمەند كردنی خۆیان بخەنەوە كار! بۆیە لە ئایەتی دواتردا بۆ ئەوەی خۆی قوتار كات هاوار دەكات خوایە مۆڵەتی ترم بدەرێ با سەروەت و سامانەكەم هەمووی ببەخشم و قوتارم بێت و بچمە ریزی پیاوچاكانەوە!!

٧- خەریك كردنی جەستەو دەروون بە سامان و ماڵ و منداڵەوە حەتمەن مەشغەڵت بوونێكە لەسەر حسابی گەشەی رۆح! كە لە خۆشەویستی خوای گەورەو زیكرو یادی ئەودایە.. ئەوەش یەعنی لاواز كردنی نێوان خۆی و خوای خاوەنی بە مەشغووڵ بوونی بە نێوانی خۆی و سامان و ماڵ ومنداڵی!! ئەمەش بازرگانیەكی سەیرە! چونكە زیانی حەتمی پێوەیە، چونكە بەهێز كردنی لەزەتی جەستەیە لەسەر حسابی لەزەتی رۆح.. ئەمە وەكو مەشغووڵ بوونە بە كارێكی سەختەوە لە بارودۆخێكی نا تەندروستدا وەكو كار لە كانەخەڵوزی ژێر زەویدا كە لەگەڵ پارە پەیدا كردندا تووشی نەخۆشی دەبێت! دوای تووش بوون و چارەسەر نەبوون هەست بە زیانە گەورەكە دەكات و پەشیمان دەبێتەوە، بەڵام كەی؟ دوای ئەوەی سوودی نابێت!! لەبەر ئەوەشە كە كۆتایی ئایەتی دواتر كە باس لەبەخشینی سەروەت و سامانەكەی دەكات و دەیەوێت لا كات بە لای زیكری خواوە دەفەرموێ تا ببمە پیاو چاك بەڵام هەل لە دەستچووە!

٨- لێرەشدا هەر سەروەت و سامانی پێش ماڵ و منداڵ خستووە، ئەمەش لە هەموو قورئاندا وایە، جگە لە یەك ئایەتی سورەتی تەوبەدا كە باس لە بەخشین لە پێناوی خوادا دەكات و بە ریزبەندیی ئەوانە پێشتر دەخات كە بەنرخترن كە

ڕۆحی باوك و ئەولادو براو هاوسەرو عەشرەتن ئینجا دێتە سەر سامان و بازرگانی و کۆشك و تەلار چونكە یەكەمین هەنگاوی سەرخستن و بەرگریی كردن لە دینەكە بە گیان بەخشینە، وەك دەفەرموێ: (قُلْ إِن كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُواْ حَتَّى يَأْتِيَ اللّهُ بِأَمْرِهِ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ) التوبة/٢٤ چونكە ئێرە كە ساحەی جیهادە شوێنی فەخرو شانازی نیە تا خەڵكی خۆی پێوە بادەن!

٩- كە دەفەرموێ: (وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ) نافەرموێ: (ومَن تُلهِهُ تلك) چونكە لێرەدا دەبێت كارێك ئەنجام بدرێت و بكەرەكە بناسرێت تا زیانەكە دیاری بكرێت، كە دەكەوێتە سەر كێ؟! نەبادا كابرا خۆی لێ رزگار كات بەوەی بڵێت: خوایە خەتای ئەو سەروەت و سامان و ماڵ و منداڵەم بوو كە ئاوا لە یادی بەڕێزتان مەشغووڵیان كردم!! بۆ ڕێ گرتنێتی لەم فێڵەی نەفس كە دەفەرمێ: هەر كەسێك وا بكات.. مادام كردنە، دەبێت ئەوەت لەبیر بێت كە هەموو كردارو گوفتارێكی موسوڵمان پاداشت یان سزای دەكەوێتە سەر.. بۆیە لەمەشدا دەبێت كابرای موسوڵمان ئەوەی لەبەرچاو بێت كە ئەم هەڵوێستەی لەسەر حسێبە.

١٠- بڕوانە ئەو شێوازە جوانە كە كرداری ڕانەبوردووی (يَفْعَلْ)ی بۆ بەكار هێناوە! بۆ ئەوەی مانای دووبارە بوونەوەی بەردەوام بدات، تا موسوڵمان حاڵی كات كە ئەمە ڕەفتارێك نیەو جارێك ڕوویدا بێت وتەواو دەنا دەیفەرموو (وَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ)! نا، ئەگەر زۆر هۆشیار نەبن نەك هەر لێتان دووبارە دەبێتەوە.

بەڵکو لێتان دەبێتە کردەوەیەکی بەردەوامی رۆژانە! چونکە لە دادی خوایش ناوەشێتەوە کە ئەو زیانە گەورەیە لە کەسێك بکەوێت هەر بەوەندەی جارێك ئەوەندە مەشغووڵی حەزی خاوەنێتی و دنیایی خۆی بوو کە لە یادی خوای گەورە غافڵ ببێت، نا ئەوە سزای ئەو کەسەیە کە قیامەتی بۆ حەزی ئەم دنیای خۆی تەرخان کردووەو لێرە یادی خوای واز لێهێناوە!

١١- دەفەرموێ: (فَأُوْلَئِكَ هُمْ الْخَاسِرُونَ) کۆتاییەکی زۆر رەوانبێژییە کە شیاوی ئەو رەنجە گەوجانەیە، ئەو دنیاویستە هەر لە رەنجی کەسابەت و قازانجی دنیاییدا بووە، بۆیە ئەوەتا ئەنجامەکەی ئەو زیانە گەورەیە! ئەو بۆیە مەشغووڵی سەروەت و سامان و ماڵ ومنداڵی بووە تا لە رێی ئەوانەوە ئەوەندەی تر کەسابەت بکات و سوودی دنیایی دەسکەوێت، کەچی ئەوەتا لە جێی قازانج ئەو زیانە گەورەیەی تووش دێت کە ئەوەندە لەسەر دڵی گرانە کە ئامادەیە هەرچی سەروەت و سامان و منداڵی هەیە لە رێی خوادا بیبەخشێت تا بچێتەوە ریزی پیاوچاکان!! بەڵام تازە رۆی! هەرچی هەلێکی هەبوو لەدەستیدا!! ئیمامی زەمەخشەری دەفەرموێ: مەزنی نەمری، بە سووکی پووکاو دا (الكشاف ٢٣٥/٣)!!

١٢- هێنانی راناوی (هم) لە نێوان موبتەداو خەبەرەکەدا، پاشان ناساندنی زیانلێکەوتووان بە (ال) ی ناساندن (الخاسرون) مانای کورت کردنەوەو جەخت کردنەوەی ماناکە دەبەخشن واتە: لە راستیدا هەر ئەوانە زەرەرمەندن، نەك کەسانی تر! ئەوان شایانی ئەوەن پێیان بووترێت زەرەرمەندان! ئەگەر بیفەرموایە

(فاولئك خاسرون) مانای وا دەبوو کە ئەوان زیانیان لێ دەکەوێت بەڵام لەوانەیە زیانەکە کەم بێت، یان لەوان و لە غەیری ئەوانیش بکەوێت!

١٣- فەرمووی (لا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلا أَوْلادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ) نەیفەرموو عن الصلاة، عن الجهاد یان خواپەرستی تر، چونکە یادی خوا گشتگیرترەو هەموو ئەو جۆرە خواپەرستیانە دەگرێتەوە، هەر کارێکی چاکە لەبەر خاتری خوا بکەیت یادکردنی خوایە! بۆیە لەوانەیە زیکری خوا نیەتێکی پاك بێت کە لە دڵدایە، هەر وەکو کە دەشێت ناوهێنانی خوای گەورەو لێ پاڕانەوەی بێت کە بە زمان ئەنجام دەدەرێت، یان سوجدە بۆ بردنی بێت کە بە ئەندامانی تری لەش ئەنجام دەدرێت.. نابینیت خوای گەورە لە باسی زیکری خۆیدا فەرمان دەکات: (وَاذْكُر رَّبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعاً وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالآصَالِ وَلاَ تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ) الاعراف/٢٠٥واتە: یادی پەروەردگاری خۆت لە دڵ و دەروونتدا بکە، بە پاڕانەوەو لاڵانەوەی کزو پەنهان، هەر وا بە چرپەو بڵندی ئاشکرا بەیانیان و دەمەو ئێواران زیکر کە تا نەکەویتە ریزی بێ ئاگایانەوە.. تەنانەت نوێژەکەش بۆ یادی خوایە، بۆیە دەفەرموێ: (وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي) طه/١٤ واتە: نوێژ بۆ یادی من بکە حەسەنی بەسری دەفەرموێ: هەموو فەرزەکان زیکری خوان. (البحر المحيط ٨/٢٧٤).

.....* * *.....

دەرسی شەشەم

ئایەتی دەیەم:

وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ

واتە: لەوەی پێمان بەخشیوون ببەخشن، پێش ئەوەی مردن بگاتە یەکێکتان ئەوسا هاواری لێ هەڵدەستێت کە خوایە بۆچی ماوەیەکی تریشت دوانەخستم تا خێروخێرات بکەم و بچمە ریزی پیاوچاکانەوە!!

لێکدانەوەی ئایەتەکە

دوای ئەوەی دووڕووەکان بە یەکتریان دەووت کە خێرو خێرات نەدەنە شوێنکەوتووانی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ(هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُّوا.. واتە: ئەوانن کە دەڵێن: هیچ خێرو چاکەیەك لەگەڵ نێرراوەکەی خوادا مەکەن و پارەو سامانی مەدەنێ تا ئەو کەسانەی لە دەروبەرین لێی دوور کەونەوەو بڵاوەی لێ بکەن!

خوای گەورە فەرمانی دا بە موسوڵمانان کە ببەخشن و خێرو خێراتی زیاتر بکەن، تا لە واقیعی حاڵدا ئەهلی جاهیلییەت ئەو جیاوازیە گەورەیان بۆ دەرکەوێت کە چۆن موسوڵمانان هەرچی هەیانە بێ خەم و سڵ لە هەژاریی بە ئومێدی پاداشتی لای خوا دەیبەخشن، لەبەرامبەر ئەو دەست چوقاندنەی

جاهیلییەتدا ئەمان دەبێت ئاوا سەخاوەت بنوێنن! بڕوانە ئەم شێوازی ئاراستە کردنە کە لە جێی بەرهەڵستی بەخشین فەرمان بە بەخشین دێت!! بەرهەڵستیەکە لە دووڕووەکانەوە دێت کە زۆر یەکگرتوو نین، کەچی فەرمانی بەخشینەکە لە خوای کردگارو خاوەنەوە دێت!

پاشان خوای گەورەی زانایە کە دەفەرموێ: ئەگەر نەبەخشن پەشیمان دەبنەوە! ئەمەش ئەو هەستی دڵنیاییە لە ناخدا دەچەسپێنێت کە ئەمە حەتمەن دێتە دی..لە کاتێکیشدا دەبێت کە سەرەمەرگەو کات بەسەرچووە!

***

چەند خاڵێك بۆ سەرنجدان

١- دەفەرموێت: (مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ) واتە هەندێك لەوە ببەخشن کە خوای گەورە پێی داون نەك هەمووی! هەندەکەش لە پێناوی هەمان خوادا ببەخشن کە پێی داون!

بەم شێوازە دەروونەکان زیاتر بەلای بەخشینەکەدا کێش دەکات، هەروەك ئەوەی بڵێن: جا کە خوا خۆی ئەم هەمووەی پێداوین و دەفەرموێت هەندێکی لەبەر خاتری من ببەخشنەوە، ئیتر چ سپڵەیی و بێ وەفاییەکە، چ نەزانی و ئەقڵ پێ نەشکانێکە، چ ڕەزیلیەکە نەیبەخشن! دیسان بۆیە دەفەرموێ: هەندێك لەو سامانە ببەخشن کە پێم داون، چونکە خوای کارجوان دەزانێت ئەگەر داوای

بەخشینی هەموو سامان و ماڵاکانیان لێ بکات، وەڵامدانەوەیان نابێت، بەمەش گوناهبار دەبن! چونکە لە جێیەکی تردا دەفەرموێ: (وَإِن تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ وَلَا يَسْأَلْكُمْ أَمْوَالَكُمْ * إِن يَسْأَلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوا وَيُخْرِجْ أَضْغَانَكُمْ) محمد/٣٦-٣٧ واتە: ئەگەر باوەڕ بهێنن و پارێزکاریی بکەن ئەوە حەتمەن خوای گەورە بە چاکە پاداشتتان دەداتەوە، خۆ خوا داوای بەخشینی هەموو سەروەت و سامانتان لێ ناکات! ئەگەر داوای ئەوەتان لێ بکات بە تەئکید پیسکەو چاوبرسی دەبن و رەزیلی دەکەن، بەوەش رق و کینەتان دێتە دەرێ!!

٢- کە دەفەرموێ: (رَزَقْنَاكُمْ) بۆ ئەوەیە بیریان بخاتەوە کە ئەوەی هەیانە هی خوای گەورەیە، رۆزی ئەوەو بە لوتفی خۆی ئەمانی کردووە بە خاوەنی! بەمەش دڵنەرم تریان دەکات و بەرەو بەخشینیان دەبات، چونکە لە لایەکەوە دەڵێن: دەی ئەو خوایەی خاوەنمانەو سامانەکەی پێ بەخشیووین دەفەرموێ ببەخشن، ئەو خوای کە دادپەروەرە تا ئێمە لە رێی ئەودا ببەخشین ئەو زیاتر لەبەرچاوی دەبێت و حەتمەن پاداشتمان بە زیادەوە دەداتەوە! پاشان کە ئەو فەرمانمان پێ دەدات کە ببەخشین، ئیتر کە نەمان بەخشی چۆن رووومان بێت داوای زیاتری لێ بکەین؟!

٣- دەفەرموێ:(مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ) پێش ئەوەی مەرگ رێتان پێ بگرێت! هاتنی ئەو (مِنْ) لەوێدا ئاماژەیە بە نزیکی مردنەکە لە مرۆڤەوە! کەواببوو موسوڵمانەکە دەبێ بزانێت کە لە کێبڕکێی ئەوەدایە زوو ببەخشێت پێش ئەوەی مەرگەکەی بگاتێ! چونکە مانای (مِنْ) لێرەدا وەکو زانایانی زمانەوانی فەرموویانە: (تفيد ابتداء الغاية الزمانية) واتە سەرەتای دەسپێکی زەمانێك روون دەکاتەوە!!

یەعنی کاتەکە نزیکە لە هاتنی مردنەوە، هەر پێکەوە هاوڕێن! بەڵام لابردنی (مِنْ) لێرەدا هەر مانای هاتنی مەرگەکە دەگەیێنێت بەڵام نازانرێت نزیکە یان دوور! دیسان وەکو بڵێیت: دەی ئەوەش مۆڵەتێکی تری ڕەخساو لەبەردەستتدا پێش ئەوەی مەرگت بگاتێ! هەرچەندە ئەجەل کە هات دوا ناکەوێت، بەڵام وەکو بیرو ژیریی بزواندن و دواندنێتی کە دەی ببەخشە خۆ کاتی تەواوت لەبەردەستدا ماوە!!

٤- کراو (مفعول به) پێش بکەر (فاعل) هێناوە (مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ) المەوت فاعیلەکەیە بەڵام لە ڕستەکەدا دوا کەوتووە! چونکە ئەوەی جێ باسەکەیە موسوڵمانە ئاڕاستە کراوەکەیە، نەك مردن! موسوڵمانەکە داوای لێ کراوە هۆشی لە مردنەکە بێت و زوو تۆبە بکات و ببەخشێت! دیسان لەبەر ئەوەی هەموو کارێك بە ژیاندا دەکرێت و مردن کۆتای بە هەموو هەڵوێستێك دەهێنێت بۆیە دەبێت بکەوێتە کۆتایی ڕستەکەوە!! بڕوانە ئەو ڕەوانبێژییە!

٥- دەفەرموێ:(فَيَقُولَ رَبِ) فاوەکە لە لایەکەوە بۆ خێرایی و دوابەدوا هاتنی یەکسەرییە، لە لایەکی ترەوە بۆ ڕوون کردنەوەی هۆیەکەو بەستنەوەی ڕستەکەشە، بۆیە نەیفەرموو (ثُمَّ يقول) کە کاتی دواتری تووڵ دەکێشێت یان (و يقول) یش بۆ ڕیزبەندی و پێکەوەبەستنەوەی گشتیە بێ گوێدانە کات.. واتە مردنەکە دەبێتە هۆی پەشیمان بوونەوەتان و ئەو داوا نابەجێیەتان کە سا خوایە کەمێکی ترمان دوا خە با خێرو خێرات بکەین! ئەگەر لە جێی ئەو فائە (ثُمَّ) بهاتبا ئەو مانا قووڵە ڕەوانبێژیەی نەدەدا!!

٦-بۆ ئەوەی بیسەلمێنێت کە ئەوەندە خێرا هاوار دەکرێت و پەلەی تێدا دەکرێت فریا ناکەون بڵێن (یا ربی)! بۆیە خێرا دەڵێن: (فَیَقُولَ رَبِ) فریای ئەوە ناکەون (یا) ە کە بڵێن!! وەکو ئەو کەسانەی کە لە تاواندا هاوار دەکەنە کەسێك و ناوی دژواریەکە دەهێنن! وەکو کە دەڵێن: ئاگر ئاگر، بێ ئەوەی بڵێت کەوتەوە، یان سوتاندتی!

٧- فەرمووی:(لَوْلا أَخَّرْتَنِي) نەیفەرموو (لو اخرتنی) چونکە (لو لا) بۆ داواکردنێکی بەهێزترە، بۆ داواکردنی بەردەوامی یەك لەدوای یەکی کەم شەرمترە!! چونکە هەڵوێستەکە وا دەخوازێت، تا بە هەر پاڕانەوەو داواکاریەك بێت بگێڕرێتەوە دنیا تا بکەوێتە خێرو خێرات! بەڵام (لو) دەشێت هەر بۆ یەك جار بێت و داوایەکی نەرم و نیانیانەیە، جگە لەوەی مانای تەمەنناو خۆزگەش دەگەیێنێت، وەکو ئەوەیە کارەکەی لەدەست دەرچوو بێت و بێ ئومێد بووبێت ئینجا بڵێ: خۆزگە دەتگێڕامەوە دنیا! دەشزانێت کە نایگێڕێتەوە، چونکە ڕێساکە وایە کە هەر کەس مەرگی گەیشتێ دەبێت تەسلیمی بێت!! نابینیت کابرای شاعیریش کە دڵنیاشە لەوەی گەنجێتیەکەی ناگەڕێتەوە کەچی هەر بە خۆزگەوە دەڵێ :

ألا ليتَ الشبابُ يعودُ يوماً .... فَأخْبِرَهُ بما فعلَ المَشيبُ

واتە: ئای خۆزگە گەنجێتی دەگەڕایەوە.... تا هەواڵی بدەمێ کە پیرێتی چی کردووە!!

٨- لە دوای (لَوْلا) کرداری ڕابوردووی هێناوە (لَوْلا أَخَّرْتَنِي) نەك (لولا تؤخرني) چونکە ڕابوردوو ڕوویداوەو لێ بۆتەوە! یەعنی ئەمەی ئەم حەزەری لێ دەکردو بە هیوای هاتنەوەیەتی تازە بوو بە بەشێك لە ڕابوردوو، هی ئەوە نیە بێتەوە!! جا

ئەگەر کرداری ڕانەبوردووی بهێنایە، ئومێدی گەڕانەوەکە هەرچەند کەم بوایە هەر دەما!

وەکو خوای گەورە بۆ نیعمەتی ئاو فەرمووی: (لَوْ نَشَاء جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ) الواقعة/ ٧٠ واتە: ئەو ئاوی بارانە سازگارەی ئێمە لە هەورەوە هێناومانەتە خوارەوە گەر ئارەزوومان لێبوایە دەمانکردە خوێیاوێکی تاڵ و تفت!! یەعنی هێشتا ئومێدی ئەوە ماوە نەیکاتە سوێراو! یان (لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ) النمل/٤٦ واتە: دەی خۆ بوارو کاتی ئەوەتان ماوە داوای لێبووردن لە خوای گەورە بکەن تا بەزەیی پێتاندا بێتەوەو ببتانبەخشێت!

٩- بڕوانە چۆن داوای ماوەیەکی کەمی کاتی کردووە تا چاکسازیەکی حاڵی خۆی بکات! لە کاتێکدا ئاشکرایە کە ئەو لە ژیاندا ئەو هەموو تەمەنە زۆرەی لەبەر دەستدا بوو هیچ چاکسازیەکی وای نەکرد خوای گەورە پێی خۆش بێت! کات، سامان، تەمەنی خۆی بە هەدەر دەدا بێ ئەوەی تێفکرێت بێ ئەوەی یادێکی ئەم ڕۆژەی بێتە سەرا! دەڵێ: (إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ) نەیووت: (إِلَى أَجَل) چونکە ئیحتیمالی ئەوەی هەیە کە داوای کاتێکی زۆری کردووەو قابیلی ئەوەیە خۆی تێدا ئیسلاح بکات!!

١٠- کە دەفەرموێ (فَيَقُولَ) هاتنی فائەکە بۆ خێرایی و ڕیزبەندی و دوابەدوادا هاتنە! هەر وەکو بڵێیت لە پەلەپەلی خۆیدا، لە عەزرەت ئەو حاڵەتە دەروونیە قورسەی تێیدایە لە لایەکەوە فائەکەی بۆ خێرایی هێناوە، لە لایەکی دیکەوە (یا)

ئەکەی لابردووە بۆ ئەوەی زوو فیقولەکە بڵێ!! ئەم دوانەشی لەگەڵ (لولا) دا هێناوە کە داواکردنە بە ئیلحاحی یەك لەسەر یەکەوە!!

١١- لێرەدا کە دەفەرموێ (أَخَّرْتَنِي) یائەکەی هێناوە، کەچی لە سورەتی ئیسرائدا لە باسی ئیبلیسدا نەیهێناوە کە دەفەرموێ: (لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلاَّ قَلِيلاً) الاسراء/٦٢ واتە: ئەگەر مۆڵەتی تا قیامەتم دەدەیتێ شەرت بێ نەوەو وەچەکەی گومڕا کەم مەگەر کەمێکیان لەدەستم دەرچن..

لە موونافیقوندا یائەکەی بۆیە هێناوەتەوە چونکە سوودی هێنانەدی داواکەی دێتەوە سەر خۆی بۆیە دەیەوێت بە یائەکە تایبەتی کاتەوە بە خۆیەوەو زیاتر جەختی لێ بکاتەوە بەڵام لە ئیسرادا سوودی داواکە بە قازانج بۆ ئیبلیس ناگەڕێتەوە، خۆ هەموو مرۆڤایەتی گومڕا ببن لەعنەتەکەی ئەو ناسڕنەوەو هیچ سوودێك بە ئیبلیس ناگات بۆیە لە ئیسرائدا پێویست بە هاتنی یائەکە نەبوو..

دیسان لە راستیدا داواکاریەکەی ئیبلیس داواکاری حەقیقی راستەوخۆ نیە، هەر کەللەڕەقی و خۆ هەڵکێشانێکە، بۆیە بە شێوەی مەرج و سوێندی ناواخن دەیڵێت:(لَئِنْ أَخَّرْتَنِ) بەڵام (لَوْلا أَخَّرْتَنِي) داواکاریەکی لاڵانەوەیە، بۆیە جیاوازیەکی ئاوا رەوانبێژیی لە نێوان هەردوو لەفزەکەدا هەیە..

١٢- لێرەدا دەپرسرێت: بۆچی کردارێکی مەجزوم عەتف کراوەتە سەر کردارێکی مەنسووب؟! فەرمووی (وَأَكُنْ) مەجزومەو عەتفە لەسەر کرداری (فَأَصَّدَّقَ) کە مەنسووبە؟ ئەمە ئەوەیە کە رێزمانەوانانی عەرەبی پێی دەڵێن: عەتفی لەفز لەسەر مانا، کرداری یەکەم مەنسووبە بە فائەکەو کرداری دووەم مەجزوومە بە

وەڵامی مەرجەکە. وەکو کە دەڵێیت: هَلَّا تَدُلَّنِي عَلَى بيتِكَ أَزُرْكَ. أَزُرْكَ مەجزوومە بە وەڵامی داواکەو ماناکە واتە إنْ تَدلَّنِي على بيتِك إِزُرْكَ ئەگەر فائی بۆ بهێنیت ئەویش مەنسووب دەبێت دەڵێیت فأزورَكَ.. کەوابوو وەکو ئیمامی زەمەخشەری دەفەرموێ ماناکەی بۆتە إن تؤخرني أصدقْ و أكنْ.. ئینجا نەشی کردوون بە یەك ئاست چونکە سەدەقەو خێرو خێرات کردن بەس نیە بۆ ئەوەی ڕەزامەندی خوای گەورەی دەست خات، بەڵام ساڵح بوونەکە دەشێت سامانیشی نەبێت و ببێتە مایەی لێبوردنی خوای گەورە.. بۆیە لەویاندا دەفەرموێ خێرو خێرات دەکەم بۆ چاکسازیەکەی بە مەرج دەڵێ: شەرت بێت ببمە پیاوچاك!! بۆ ئەوەی مەرجەکەش ببێتە هاندانی وەڵامدانەوەی خوای گەورە!! بەڵام ئەی هاوار لە من هەر نابێتێ!!

١٣- لەبەر ئەوەی چارەنوسەکەش بە هۆی ماڵ نەبەخشینەوە دروست بووە چونکە خوای گەورە فەرمووی لەوەی پێمان بەخشیون ببەخشن (وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ) بۆیە کابرای پەشیمان خێرا بەخشینی سەروەت و سامانەکەی وەکو سەدەقەو خێو خێرات باس دەکات ئینجا مەرجی ساڵح بوونەکەش تەقدیم دەکات! پێش ئەویش فەرمووی ماڵ و منداڵتان هۆشتان لەبەر نەبڕن یادی خواتان لە بیر بەرنەوە: (لا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلا أَوْلادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ) پێش ئەمیش باسی لە هەڵوێستی دووڕووەکان دەکرد کە دەڵێن خێر بەو کەسانە مەکەن کە لە خزمەت پێغەمبەرکەی خوادان: (لَا تُنفِقُوا عَلَى مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ) بۆیە ئەمیش هاواری لێ هەستاوە کە ئەگەر مۆڵەتێکی کەمی بدرێتەوە زۆر زوو دەبەخشێت و

دەچێتە ریزی پیاوچاکانەوە.. ئەم هەموو هات و هاوارەش دەکات بەڵام لە کاتی فەوتاودایە!!

١٤- ئینجا بڕوانە دەڵێ: (فَأَصَّدَّقَ) ناڵێ (فَأَتَصَدَّقَ) کە ئەسڵەکەیە! زۆر هۆ هەن بۆ ئەمە، لەوانە:

- بڕگەکانی (فَأَصَّدَّقَ) کەمترە لە بڕگەکانی (فَأَتَصَدَّقَ) یەکەمیان: (فە، ئەس، سەد، دە، قە) پێنج بڕگەیە، بەڵام ئەوی دیکە شەشە: (فە، ئە، تەس، سەد، دە، قە) ئەمیش لەبەر خێرا ووتن و ئومێدی خێرا وەدەنگ هاتنەوەیە بۆیە پیت و بڕگەکانیشی کەم کردۆتەوە!! جا بڕوانە ئەو رەوانبێژییە؟!

- لە (فَأَصَّدَّقَ) دوو جمك کردن (تەشدید)ی تێدایە کە لەسەر صاد و دالەکەن، بەڵام لە (فَأَتَصَدَّقَ) یەك تەشدیدی تێدایە کە لەسەر دالەکەیە.. ئاشکراشە کە تەشدید لە زمانی عەرەبیدا بۆ زیاد ئەنجامدان و مەحکەم کردنی کارەکەیە! یەعنی دوو جار جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە بەس مۆڵەتەکەی بۆ دواخرێت! حەتمەن خێرو خێراتێکی زۆر هەر دەکات!

- داوای ماوەیەکی زۆر کەم دەکات کەچی شەرت لەسەر خۆی دەگرێت کە خێروخێراتێکی زۆر بکات!!

ئەوە رەوانبێژیی قورئانە! کە هەر پیتێك لە هەر ووشەیەکدا، وە هەر ووشەیەك لە هەر رستەیەکدا جێی خۆی زۆر بە مەحکەمی گرتووە، کە نامومکینە جێگۆڕکێ بە پیت و ووشەکانی خۆشی بکرێت چ جای ئەوەی پیت و ووشەی دیکەیان

بخرێته جێ! نەك هەر ئەوەش تەشکیله ئیعرابیەکەشی (سەروبۆرەکەی) هەر نیشانەی بەهێزی رەوانبێژییه بێ وێنەکەی قورئانن.. دەبا ئەو چاوە هەر نابینا بێت کە بە ووشەی ئەم قورئانەدا هەڵنایات و بە نوری ئەم قورئانە نابینێت..

.....* * *.....

دەرسی حەوتەم

ئایەتی یازدەهەم:

وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْساً إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

واتە:بە هیچ کلۆجێك خوای پەروەردگار ئاکام (ئەجەل) ی کەسێك دواناخات ئەگەر کۆتا ساتی ژیانی تەواو بوو، ساتی مەرگی هات، خوای گەورە شارەزای ئەو کردەوانەیە کە ئەنجامیان دەدەن.

لێکدانەوەی ئایەتەکە

دوای ئەو پەشیمانی و هاوارو هانا بۆ خوا هێنانە کە: با بۆ ساتێکیش بێت مردنەکەمان دواخەو مۆڵەتی ساتێکی زۆر کەممان بدەرەوە تا پیاوچاك بین، خوای گەورە بە شێوەیەکی زۆر توندو سەخت و بۆ بنبڕ کردنی هەموو هیواو ئاوات و ئومێدێکیان لەو رووەوە دەفەرموێ (وَلَنْ) ئەم پیتە بۆ نەفی کردنە، بەڵام نەفی کردنەکەی ئەم وەکو (لا و لم) نیە، ئەمیان پەیوەستە بە کاتێکی نەبڕاوەی هەتاهەتاییەوە!! یەعنی بە هیچ شێوەیەك، بە هیچ کلۆجێك ئومێدی ئەوەتان نەبێت بۆ چرکەیەکیش بێت خوای گەورە ئەجەلتان دواخات! چونکە بڕیاری نەگۆڕی خۆی داوەو فەرموویەتی: (وَلَن يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْساً إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا) ئەگەر ساتی مەرگی کەسێك هات، خوای پەروەردگار بە هیچ کلۆجێك ئاکام (ئەجەل) ی دواناخات.. لە هەموو قورئانەکەی خوای گەورەدا ئەم بڕیارە بنبڕە دەیبینینەوە، وەك دەفەرموێ: (وَأَنذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُواْ رَبَّنَا أَخِّرْنَا

إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ أَوَلَمْ تَكُونُواْ أَقْسَمْتُم مِّن قَبْلُ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ) ابراهم/٤٤ واتە: هۆشداری ئەو رۆژە بدە خەڵکی کە سزایان دەگاتێ، جا ئەوانەی ستەمیان کردووە هاوار دەکەن: خوایە بۆ ساتێکی نزیك مردنمان دواخە تا بە دەنگ بانگەوازەکەتەوە بێین وشوێن پێغەمبەرانت بکەوین! ئەدی لەووو پێش سوێندتان نەدەخوارد کە هیچتان لێ نایات و نافەوتێن؟!! یان دەفەرموێ: (حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ * لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلاَّ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِن وَرَائِهِم بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ) المؤمنون/٩٩-١٠٠ واتە: جا ئەو ساتەی یەکێکیان مردنی دەگاتێ داوا دەکات: خوایە بمگەڕێنەرەوە، تا کردەوەیەکی چاکە بەوە بکەم کە جێم هێشتووە! هەرگیزاوهەرگیز نابێت.. ئەوە بڕیارێکەو خوای گەورە داویتی (کە ئاکامی هەر کاس هات دەبێت دەسبەجێ تەسلیم بێت و بمرێت) جا ئیدی بەرەو بەرزەخێك (قۆناغی دوای مردن) دەکەونە رێ کە رۆژی زیندوو بوونەوەیانی بەدوادا دێت!

بۆیە بەو شێوە توندو سەخت و بنبڕە پێیان دەفەرموێ کە دواخستنی ساتی مردن ئەستەمە (پیتی لَنْ) تا بزانن کە هیچ بوارێکی مۆناوەرەو خۆ خافڵاندنیان لەبەردەستدا نەماوەو لە بنبەستێکدا گیریان خواردووە کە غەیری خۆبەدەستەوەدانی زەلیلانە چارێکی دیکەیان نیە!!

پاشان دەفەرموێ کە خوای گەورە شارەزایە بەوەی کردوویانەو دەیکەن، بۆیە متمانەو باوەڕ بەو بەڵێنەشیان ناکات کە دەڵێن: هەر ساتە وەختێکی کەممان

بدەرەوە تا خێرا ببینە پیاوچاك!! فەرمووی (خبیر) نەك (علیم) چونکە (خبیر) بۆ زانینی پەنهان و ئاشکرایە بەڵام (علیم) بۆ شارەزایی زاهیرییە..

......* * *......

پاشکۆی یەکەم

باسی فیسق

باسی فیسق باسێکی گرنگە چونکە یەکەمین کێشەی عەقائیدی بوو کەوتە ناو ئوممەتی موسوڵمانەوە، باسێکە لە هەردوو خانەی عەقیدەو ئەحکامدا دەهێنرێتەوە چونکە شەرعناسان کە لە لایەنی کردەوەوە باسیان لێوە کردووە دەسبەجێ فەرمووشیانە لە رووی عەقیدەشەوە ئاوایە یان ئاوا نیە، هەروەها مەسەلەی فاسق بوون خەلەلێکی گەورەیە، زۆرینەی زۆری موسوڵمانانی ئەمڕۆی بە شێوەیەك لە شێوەکان گرتۆتەوە! بەسە بۆ ئەوەی بزانین کە خوای پەروەردگار ئەو کاتەی قورئانی بۆ پێغەمبەرە نازدارەکەی دەنارده خوارەوە فەرمووی: (وإنَّ كَثِيراً مِنْ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ) المائدة/٤٩ واتە بە راستی زۆرینەی زۆری خەڵکی فاسقن، یەعنی زۆرینەی خەڵکی لە گوێڕایەڵی خوای گەورە دەرچوون و پێچەوانەی حەق رەفتار دەکەن (تفسير القرآن العظيم/ ابن كثير ٦٤/٢)! دەبێ ئەمڕۆ ئەو زۆرینە زۆرە چەند بەرابەر زیادی کردبێت..

لەبەر ئەمە جێی خۆیەتی بە پاشکۆیەکی کورت باسێك لە فسق بکەین..

- فَسَقَ لە رووی زمانەوانیەوە: فَسَقَ يَفْسُقُ ويَفْسِقُ: خۆی لێ کێشایە دەرێ، بۆ خورمای تەڕ (روتەب) دەڵێن: فَسَقَتْ الرَّطْبَةُ واتە خورما تازە پێگەیشتووەکە لە پێستە تەنکەکەی هاتە دەرێ. ئەمەشە بۆتە مانای خۆڕاپسکان لە گوێڕایەڵی و

ملکەچی، وەکو خوای گەورە دەفەرموێ: (وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ) الأنعام/١٢١ واتە: ئەوە حەتمەن لە گوێڕایەڵی دەرچوونە.

- فَسُقَ: بە مانای فَجُرَ هاتووە، کەوابوو مانای فسوق و فجور یەك شتن.. کە دەوترێت کەسێکی فاسق یان فاجر هەر بەو مانایەیە کە خۆی لە خێرخوازیی داماڵیووەو خۆی لە گوێڕایەڵی و ملکەچی فەرمانی خوا راپسکاندووە.

- <u>فسق لە رووی زاراوەییەوە:</u> مانا زمانەوانیەکەی فسق گشتگیرەو هەموو دەرچوونێك کە خراپی لێ بکەوێتەوە دەگرێتەوە، بەڵام لە رووی زاراوەییەوە هەرچەندە فسق هەموو سەرپێچیەکی فەرمانی خوایی دەگرێتەوە، بەڵام شەرع مانای تایبەتی بۆ دیاری کردووە تا ببێتە پێوەری موسوڵمانان، ئەویش بەوەیە کە فسق ئەنجامدانی گوناحی گەورەیە، یان لەسەر گوناحی بچووك بەردەوامبوونە .

کە دەوترێت فلان کەس فاسقە یەعنی (سقطت عدالته)، واتە:جێ متمانە نەماوە.. بۆیە هەر کەسێك گوناحێکی گەورەی ئەنجامدا . با بۆ یەکجاریش بێت . یان لەسەر گوناحی بچووك . با یەك گوناحیش بێت . بەردەوام بوو، حوکمی فاسق دەیگرێتەوە، چونکە لە فەرمانی خوای گەورە دەرچووە کە دەبوو وابکات و نەیکردووە، یا نوا نەکات و کردوێتی..

زاراوەی فاسق بۆ کافرو دووڕوو موسوڵمان بەکار دێت، چونکە هەر یەکەیان بە جۆرێك سەرپێچی فەرمانی خوای کردووەو گوێڕایەڵێتیەکەی پشت گوێ خستووە.. بەڵام هەمیشە ئەوەمان لەبەرچاو بێت کە زانایانی شەرع لە پێشەوایانی سەلەف کە فەرموویانە فاسق مەبەستیان پێ کافر بوون بووە، بەڵام

زانایانی شەرع لەوانی کە دوای ئەوان هاتوون دەفەرموون فاسق موسوڵمانێکە کە بە هۆی لێ دەرکەوتنی گوناحی گەورەوە لێی، یان سوور بوونی لەسەر ئەنجامدانی گوناحی بچووك جێ متمانە نەماوە.. لەم روانگەوەیە کە زانایان فەرموویانە: زاراوەی فاسق وەکو زاراوەی کافرە، واتە حوکمی شەرعیەو تا کەسێك شایانی نەبێت ناتوانرێت پێی بوترێت فاسق. لەبەر ئەمەشە کە پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (لا يَرْمِي رَجُلٌ رَجُلاً بِالْفُسُوقِ، وَلا يَرْمِيهِ بِالْكُفْرِ إلا ارْتَدَّتْ عَلَيهِ إنْ لَمْ يَكُنْ صَاحِبُهُ كَذلِكَ)واتە: هەر کەسێك کەسێکی دیکە بە فاسقێتی یان بە کوفر ناوزەد بکات و کابرا وا نەبێت، حەتمەن ئەو قسەیە دەگەڕێتەوە سەر خۆی..

.....* * *.....

گومانی تێدا نیە کە قورئان لە چەندین شوێندا باسی فسق و فاسقانی بە شێوازی کردار وەکو فسق، فسقوا، یان بکەر فاسق و فاسقون، یان چاووگ وەکو فسق و فسوق کردووە.. ئیمامی ئیبنولقەییمی جەوزییە رەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرموێ: زاراوەی فسق لە قورئاندا بە دوو جۆر هاتووە: تاکی رەهاو ئەو فیسقەی پەیوەندە بە گوناحەوە..

تاك دوو جۆری ترە:

- جۆرە فاسق بوونێکیان بکەرەکەی لە دین و ئوممەت دەباتە دەرەوە، ئەویش ئەوەیە کە خوای گەورە دەرهەق دەفەرموێ: (وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا اِلَيكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا

يَكْفُرُ بِهَا اِلَّا الْفَاسِقُونَ) البقره/٩٩ واته: ئێمه به تەئکید بەڵگەو نیشانەی خۆمانمان بۆ ناردوویته خوارەوە بەڵام هەر ئەوانەی که فاسقن باوەڕی پێ ناهێنن.. هەروەها ئایەتی تری وەکو البقرة ٢٧، السجده/ ٢٠..

- جۆرەکەی دیکه له دین و ئوممەتی ناباته دەرەوە، وەکو خوای گەورە دەفەرموێ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا) الحجرات/٦ واته: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ئەگەر فاسقێك هەواڵێکی بۆ هێنان لێی بکۆڵنەوە.

ئەمما ئەو فیسقەی به گوناحەوە پەیوەندە، وەکو ئەوەی که خوای گەورە لەم ئایەتەدا ئاماژەی پێ کردووە: (وَلكِنَّ اللهَ حَبَّبَ اِلَيكُمْ الإيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ اِلَيكُمْ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أولئِكَ هُمْ الرَّاشِدُونَ) الحجرات/٧ واته: بەڵام خوای گەورە باوەڕەکەی لا شیرین کردوون و له دڵتاندا جوانی کردووە، له بەرامبەریشیدا کوفرو فسوق و گوناحکاریی لا بوغزاوی کردوون، ئەوانەی خاوەنی ئەو پابەندیەن ئا ئەوانه بیر کاملن..

ئەبوالبەقاو الکەفەوی له کتێبه نایابەکەی خۆیدا (الکلیات ل ٦٩٢) روونتر دەفەرموێ: فسق: که هەر به مانای فجوورە، واز هێنانه له فەرمانی خواو گوێ پێ نەدانێتی، یاخی بوونه، سەرپێچیه، له رێ لادانه.. ئیدی جاری وا هەیه ئەو فیسقه سەرپێچیەکه که له بواری عەقائیدو کرداریدایەو بکەرەکەی پێی کافر دەبێت، فسقی واش هەیه هەر له بواری کردەوەدایەو نەگەیشتۆته بواری کوفر.. فاسق زاراوەیەکی گشتگیرتره له کافر، کافریش گشتگیرتره له فاسق.. که ووتراش فاجر:

ئەوە هەردوو زاراوەی فاسق و کافر دەگرێتەوە) ئەمەش ڕاستە وایە چونکە فسق لە قورئاندا چەندین جۆرە:

- هەیە بە مانای کوفرە، وەکو خوای گەورە دەفەرموێ: (أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِناً كَمَنْ كَانَ فَاسِقاً) السجدة/١٨ واتە: چما ئەوی موسوڵمانە هەر وەکو ئەو کەسەیە کە فاسقە؟!

- هەیە بە مانای گوناحە، وەکو خوای گەورە دەفەرموێ: (فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ) المائده/٢٥واتە: خوایە ئێمە لە قەومی فاسقان هەڵاوێرە..

- هەیە بە مانای درۆکردن دێت، وەکو خوای گەورە دەفەرموێ: (إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا) الحجرات/ ٦ واتە: ئەگەر فاسقێك هەواڵێکی بۆ هێنان لێی بکۆڵنەوە، هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم ئایەتەش نیشان دەدات کە هەواڵێکی درۆ بوو..

- هەیە هەر بە مانای گشتی گوناح و تاوانە، وەکو خوای گەورە دەفەرموێ: (وإِنْ تَفْعَلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ) البقره/ ٢٨٢ واتە: ئەگەر ئێوە بیکەن بە گوناح لەسەرتان حسێب دەکرێت..

- هەیە هەر بە مانای خراپەکاریی دێت، وەکو: (وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ) البقرة/١٩٧ واتە: نە خراپەکاریی نە جەنگوجیدال نابێت لە کاتی ئەنجامدانی مەراسیمی حەجدا هەبن..

کەوابوو زاراوەی فاسق زیاتر بە مانای موسوڵمانی گوناحکارە.. ئەمەش بەڵگەی فەرموودەی زۆری لەسەرە، وەکو کە پێغەمبەری نازدار صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (إذَا كَانَ يَومَ صَومِ أَحَدِكُمْ فَلَا يَرْفَسْ وَلَا يَفْسُقْ ولا يَجْهَلْ، فَإنْ جَهِلَ عَلَيهِ أَحَدٌ فَلْيَقُلْ إنِّي امْرُؤٌ صَائِمٌ) واتە: ئەگەر رۆژی بەڕۆژووبوونی یەکێکتان بوو، با قسەی هەلەق و مەلەق نەکات و نەکەوێتە گوناح و رەفتاری جاهیلییانە نەنوێنێت، ئەگەر کەسێکیش رەفتاری جاهیلییانەی بەرامبەر نواند با بڵێ: من رۆژووەوانم..

یان کە دەفەرموێ: (سِبَابُ الْمُسْلِمِ فِسْقٌ وَ قِتَالُهُ كُفْرٌ) واتە: جنێو دان بە موسوڵمان فسقەو کوشتاریشی کافربوونە زانایان و شەرعناسان لەسەر ئەوە رێکن کە ئەوە کوفری بچووکەو خاوەنەکەی لە دین وئوممەت ناباتە دەرەوە.

.....❋ ❋ ❋.....

سیفاتی فاسیقان

بە شێوەیەکی گشتی کۆمەڵە سیفەت هەن کە خاوەنەکانیان دەخەنە ریزی فاسقانەوە، ئیمامی ئیبنول قەییم رحمه الله لە (مدارج السالكين ٢٧٦/١) دا دەفەرموێ: (فسوق دوو جۆرە: یەکەمیان: فیسقی رەفتار، دووەمیان: فیسقی عەقیدەیی.

فیسقی رەفتار یان لە گوفتاردایە یان لە کرداردا:

- فیسقی گوفتار: وەکو درۆکردن، سوێندی درۆ خواردن، شایەتی درۆ، تۆمەتبارکردن بە زیناو داوێنپیسی، دووزمانی، جنێو بە یاوەرانی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، شین و شەپۆڕ گێڕانی پرسە، قسە گوتن بەدەم شەرعی خواوە.

-فیسقی رەفتار: وەکو نوێژ نەکردن، رۆژوونەگرتن بێ عوزری شەرعی، کوشتن، دزی، شەراب خۆریی، زیناکردن، سووخواردن، خواردنی ماڵی هەتیوو، تۆران و یاخیبوونی بێ هۆی ژن لە مێردی..

فیسقی ئیعتیقادیش بیدعەچێتیە، ئیمامی ئیبنول قەییم دەفەرموێ: فیسقی ئیعتیقاد وەکو فیسقی بیدعەچییەکانە کە باوەڕیان بە خواو پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و رۆژی دوایی هەیە بەڵام نکووڵی لە هەندێك سیفات دەکەن کە خوای گەورەو پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ باسیان فەرمووەو چەسپاندوویانە، یان هەر ئەوەی کە تەقلیدی شێخ و مشایەخەکانیان دەکەنەوەو سیفاتی وا دەدەنە خوای گەورە کە قورئان و سوننەت باسیان لێوە

نەفەرمووە. جا ئیتر ئەمە سەرەنجامی نەزانینیان بێت یا سەرەنجامی هەڵە لێکدانەوەیان بێت. (مدارج السالكين ١/٢٧٧).

.....* * *.....

سیفاتی متمانە پێکراوان

لە بەرامبەر ئەم سیفەتانەی فاسقاندا پێویستە سیفاتی متمانە پێکراوانیش بزانین، چونکە ئەمانیش زیاتر سیفاتی فاسیقانمان بۆ ئاشکرا دەکەن..

متمانە پێکردن یەعنی (عەدالەت) کە مەبەستیان لێی پابەندبوونی ئەو موسوڵمانەیە بە شەرعی خواوە. بۆیە فەرموویانە: عادل کە متمانە پێکراوە ئەو کەسەیە کە دینداریکی سەرڕاستە. ئەو موسوڵمانەیە کە گوناحی گەورەی لێ دەرنەکەوتووە و سوور نیە لەسەر ئەنجامدانی گوناحی بچووك و خاوەن بیدعە نیە.. دەشێت کابرا کاتی خۆی گوناحی گەورەی ئەنجامدابێت بەڵام بە ئاشکرا تۆبەی لێکردووەو خەڵکی دوای تۆبەکردنەکەی دەکەنە پێوەری متمانە پێکردنەوەی، نەك پێش تۆبەکەی..

.....* * *.....

پاشكۆی دووەم

بەشەكانی دووڕوویی (النفاق)

بۆ ناسینی پوختەی سیفەتی دووڕووەكان بە باشمان زانی ئەم نوسینەی شێخ عائیز القەرنی لێرەدا نەقڵ بكەین كە كاك نەوا محمد سەعیدی بەڕێز لە هەولێر كردویێتی بە كوردی و بە شێوەی نامیلكەی سەربەخۆ بڵاوی كردۆتەوە..

نیفاق لای ئەهلی سوننەت و جەماعەت دەكرێت بەدوو بەشەوە:

بەشی یەكەم: نیفاقی بیرو باوەڕ، ئەم جۆرە نیفاقە مرۆڤ لە دین و ئوممەت دەباتە دەرەوە و خاوەنەكەی لەژێرەوەی ئاگری دۆزەخ دا دەبێت، وەك خوای گەورە دەفەرموێ (إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ) النساء/٤٥ واتە: بەڕاستی دووڕووەكان لە چینی هەرە خوارەوەی ناودۆزەخدان. مونافیق ئەو كەسەیە كە بە شاراوەیی پەیامی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كە دینی خوایە بە درۆ دەخاتەوە، یان كتێبەكانی خواو فریشتەكان، یان هەر بنچینەیەك لە بنچینەكانی ئەهلی سوننەو جەماعە بە درۆ دەخاتەوە، خوای گەورە دەفەرموێ: (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللّهِ وَبِالْيَوْمِ الآخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِين * يُخَادِعُونَ اللّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلاَّ أَنفُسَهُم وَمَا يَشْعُرُونَ * فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللّهُ مَرَضاً وَلَهُم عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ) البقرە: ٨-١٠ واتە:لە ناو خەڵكیدا كەسانێك هەن كە دەڵێن: باوەڕمان بە خوا و ڕۆژی قیامەت هەیە (لە ڕاستیدا

ئەوانە درۆ دەکەن) هەرگیز باوەڕیان نیە، ئەوانە (بە خەیاڵی خۆیان وا دەزانن) خواو ئەو کەسانە دەخەڵەتێنن کە باوەڕداری ڕاستەقینەن!! بەڵام ئەوانە پەی بە هیچ نابەن، ئەوانە لە دڵ و دەروونیاندا دەردو نەخۆشی (حەسوودی و کینەو ڕق و لە موسوڵمانان) هەیە، خوایش (بە سەرخستنی حەق و ئیمانداران) ئەوەندەی تر دەردیان کاریگەر دەکات و سزایەکی سەختیش (لە دونیاو قیامەتدا) چاوەڕێیانە بە هۆی درۆکردن و (دژایەتی کردنی ئیسلامیانەوە)..

بەشی دووەم: <u>نیفاقی کردەوە:</u> وەك پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە سەحیحەیندا دەفەرموێ: (آيَةُ المُنَافِقِ ثَلاثٌ: إذا حَدَثَ كَذَبَ، وإذا وَعَدَ أخْلَفَ، وإذا أُؤتُمِنَ خَانَ) واتە: سیفەتی مونافیق سێیە: کە قسە دەکات درۆ دەکات، کە بەڵێن دەدا بەڵێنەکەی ناباتە سەر، کە راسپاردەی لا دانرا خیانەتی تێدا دەکات.

<u>جا ئێستا (٣٠ سی) سیفەت لە سیفەتەکانی مونافیقان دەخەینە ڕوو:</u>

<u>نیشانەی یەکەم: درۆکردن</u>

ئیبن تەیمیە دەفەرموێ: درۆکردن ڕوکنێکە لە ڕوکنەکانی کوفر. هەروەها دەفەرموێ: خوای گەورە کە لە قورئان باسی نیفاق دەکات یەکسەر لەگەڵ ئەو وشەیە باسی درۆ دەکات، بە هەمان شێوە گەر باسی درۆ بکات لەگەڵ ئەم وشەیە باسی نیفاق دەکات، وەك دەفەرموێ: (وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ) واتە: خوا شاهیدە کە ئەو ناپاك و دووڕوانە باوەڕیان بە تۆ نیە، جا گەر درۆ بە

شێوەی سوعبەت یاڕاستی بکرێت، یا بۆ فێڵ یا بۆ ئەنجامدانی کارێك ئەوا لقێك (نفاق) دوو ڕوویە.

نیشانەی دووەم: ناپاکی کردن لە پەیماندا:

بەڵگەش لەسەر ئەمە فەرموودەی پێغەمبەرە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، کە دەفەرموێ: (...وإذا عَاهَدَ غَدَرَ) جا هەر کەسێك پەیمان بداتە مسوڵمانێك، یا کافرێك یاکارێکی پێ بسپێردرێ، پاشان خیانەتی تێدا بکات، ئەوا شایەتی نیفاق لەسەر خۆی دەدات.

هەروەها کەسێك پەیمان بە ژنەکەی، یان منداڵەکەی، یان هاوڕێیەکەی بدات پاشان بە بێ هەبوونی عوزری شەرعی بە جێی نەگەیێنێ و خیانەتی تێدا بکات، ئەوا کردەوەکەی دەبێتە ڕوکنێك لە ڕوکنەکانی نیفاق.

نیشانەی سێیەم: بەجێ نەگەیاندنی بەڵێن (وەعد):

هەرکەسێك بەڵێن بە برای موسڵمانی بداو لە کاتی خۆیدا بەجێی نەگەیێنێ، یان کەسێك بەڵێنی پێدای لە کاتی دیاری کراو وەك لە کاتژمێر ئەوەندە، یا ڕۆژێك یان فڵانە شوێن، پاشان بە بێ عوزر بەڵێنەکەی بە جێ نەهێنا، ئەوە بزانە ئەو کەسە لقێکی مونافیقی تێدایە.

نیشانەی چوارەم: تەمبەڵی کردن لە عیبادەت:

وەك خوای گەورە دەفەرموێ (وإذَا قَامُواْ إِلَى الصَّلاَةِ قَامُواْ كُسَالَى) النساء/١٤٢ واتە: مونافيقان گەر بۆ نوێژکردن هەستن، بە سستی و تەمبەڵيەوە هەڵدەستن.

جا گەر کەسێکت بینی بۆ نوێژکردن، یا بۆ ڕێزی پێشەوە، یان لە زیکر کردن، یان لە بانگەوازی بۆ ئیسلام یان لە کۆڕی خێرو چاکەدا تەمبەڵ و سستی دەنواند، بزانە ئەو کەسە وەسوەسەی لە نەفسی دایە، شەیتان دەیەوێ هێلانەی تێدا دروست بکات، با ئاگاداری خۆی بێت، ئەو کەسەی دوو ڕکعات نوێژ دەکات، مانای وا نیە لە مونافیقی بە دوورە، چونکە مونافیقەکانی سەردەمی پێغەمبەر لەگەڵ پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نوێژیان دەکرد، بەڵام نوێژەکەیان بە تەمبەڵيەوە ئەنجام دەدا.

نیشانەی پێنجەم: رووپامایی (ریابازیی) لە عیبادەتدا:

خوای گەورە دەفەرموێ: (يُرَآؤُونَ النَّاسَ وَلاَ يَذْكُرُونَ اللّهَ إِلاَّ قَلِيلاً) النساء/١٤٢واتە: ئەوانە ڕیاو ڕوپامایی بۆ خەڵکی دەکەن، زۆر کەم یادی خوا دەکەن. با بزانین ڕیا چۆنە؟ ڕیا کردن ئەوەیە کە لە پێش چاوی خەڵك خۆی وا دەردەخا گوایە بە تەقوایە کە بە تەنهاش نوێژ دەکات بەخێرایی ئەنجامی دەدا، کە لە کۆڕو مەجلسێك دادەنیشێ، ئەدەب و عیبادەت و زوهدی تێدا بەدی دەکرێ، بەڵام کە لێیان دا دەبڕێ بە پێچەوانەوە ڕەفتار دەکا. هەر کارێك یان قسەیەك دەکات لە پێناو خەڵکی دەکات و ڕیای دەکات، کە نیشانەی مونافیقییە.

هەروا ڕیایی بە شیرك دادەنرێ، وەك پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (الرياءُ شِرْكٌ)

نیشانەی شەشەم: بە پەلە نوێژکردن:

وەك پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (تِلْكَ صَلاةُ المُنَافِقِ... يَقْرَأُ أرْبَعَ رَكَعَاتٍ) نوێژکردن بەخێرایی، کە هیچ مل کەچی و ترسی خوای تیا نەبێ، هەروەها کەم مانەوە لە نوێژدا، کەم زیکرو یادکردن لە نوێژو نەبونی هەیبەت و بیمی خوای گەورە لە دڵدا نیشانەی موونافیقانە.

نیشانەی حەوتەم: کەم یاد کردنی خوا:

موونافیقان یادی خوا دەکەن، بەڵام بە کەمی وەك خوای گەورە دەفەرموێ: (وَلاَ يَذْكُرُونَ اللهَ إِلاَّ قَلِيلاً) النساء/١٤٢ واتە: زۆر بە کەمی یادی خوا دەکەن.. جا خوای گەورە نەیفەرمووە یادی خوا ناکەن، بەڵکو فەرموویەتی یادی خوا بە کەمی دەکەن.

لە (ئیبن سەلاح)یان پرسی کە بە موحەددیسی مەزهەبی ئیمامی شافعی دادەنرێ: سنوری یادی خوا چیە؟ ئەویش گوتی: هەرکەسێك ئەو زیکرانە بخوێنێ کە لە پێغەمبەرەوە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وەرگیراون، ئەوا زیکری خوای زۆر کردووە. هەروەها هەرکەسێك زیکرەکانی پاش نوێژی بەیانی وئێواران و زیکرەکانی خواردن وخواردنەوە و هەستان لە خەوو بینینی بروسکەو باران وچوونە ناوو هاتنە دەرەوەی مزگەوت بخوێنێ، ئەوا یادی خوای زۆرکردووە.. باشترین کتێبی

زیکر کردن (الأذکار)ی نەوەوی و (الـوابل الـصیب) ی ئیبن القیم و (الکلم الطیب) ی ئیبنو تەیمیەیە.

نیشانەی هەشتەم: تیرو توانج گرتنە موسوڵمانان:

توانج گرتن لە بڕواداری ڕاستەقینە باسی موسوڵمانان دەکات. هێندە باسی جولەکەو مەسیحی ناکات. هەروەها گاڵتە بە بڕواداران دەکات و بە مەبەستی توانج گرتن لاساییان دەکاتەوە.

نیشانەی نۆیەم: گاڵتە کردن بە قورئان و سوننەت:

موونافیقان هەردەم گاڵتە بە قورئان و سوننەتەکانی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەکەن. خوای گەورە دەفەرموێ: (قُلْ أَبِاللّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِؤُونَ* لاَ تَعْتَذِرُواْ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ) التوبة/ ٦٥-٦٦ واتە: بەو موونافقانە بڵێ: ئەوە گاڵتە بە خواو ئایەتەکانی و بە پێغەمبەرەکەی دەکەن؟! پاکانە مەکەن (بێ سودە)، چونکە ئێوە بێ باوەڕبوون دوای ئەوەی باوەڕتان هێنابوو.. عوزر دەهێننەوە، ئێوە پاش ئەوەی باوەڕتان هێنا بەم گاڵتەکردنەتان کافر بوونەوە. جا خوای گەورە ئەم ئایەتەی لەسەر کۆمەڵێك موونافیقان ناردە خوارەوە، کە لەگەڵ پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نوێژیان دەکردو ڕۆژیان دەگرت و جیهادیان دەکرد، بەڵام لە کۆڕی سەمەرو شەوچەرەی خۆیاندا دادەنیشتن و یەکێکیان قسەی بە هاوەڵە بەڕێزەکان دەگوت، دەیگوت هیچ

کەسێکمان وەك ئەو سەحابیانە نەدیووە، کە هەمیشە چاویان لە زگ پڕکردنە و ترسنۆکن، جا خوای گەورە ئەو مونافیقانەی بەکافر داناو ڕیسوای کردن.

گاڵتەکردن بە جل و بەرگ و سیواك و ڕیش و هەیئات، بە حەدیس، مرۆڤی پێ کافر دەبێ.

نیشانەی دەیەم: سوێند خواردن بەدرۆ:

خوای گەورە دەفەرموێ: (اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً) واتە: مونافیقان سوێند دەکەنە پارێزگارو پاکانە بۆ درۆیەکانیان دەکەن. گەرداوای شتێك لە مونافیق بکرێ یەکسەر سوێند دەخوا، ئاسانترین شت لای ئەو سوێندە کە بە درۆ بیخوا. ئەبینی غەیبەتی یەکێك دەکاو غەیبەت کراوەکەش دەیبیستێتەوە و پێی دەڵێتەوە ئاوات گوتووە، ئەویش دەڵێ: بەخوا ئەم قسەیەم پێ نە گوتوی! یان بەکەسێك دەڵێ بەخوا تۆ خۆشەویسترین کەسی لەلای من کەچی لەڕاستی دا درۆ دەکا و سوێندەکەی دەکاتە پاکانە بۆ خۆی. دووڕوو لە هەموو خەڵك زیاتر سوێند بە درۆ دەخوات.

نیشانەی یازدەهەم: ماڵ بەخشین بە زۆر:

مونافیق ماڵ دەبەخشێ، بەڵام بەدڵ پێی خۆش نیە، یان خێر دەکات یان مزگەوت دروست دەکات بۆ ناوبانگیە کە لە دڵیەوە پی ناخۆشە، بەڵام موسوڵمان کە ماڵ دەبەخشێ، سینگی فروان دەبێ و سوپاسی خوا دەکا.

نیشانەی دوازدەم: سەر شۆڕکردنی مسوڵمانان:

لە نیشانەی مونافیقان ئەوەیە، کە موسوڵمانان بە کەم و سوك دەردەخەن، هەردەم ڕەشبینن و دەڵێن کافرەکان لە موسوڵمان بەهێزترن. بە گاڵتەوە دەڵێن: ئایا موسوڵمانان دەتوانن شەڕ لەگەڵ ئەمریکا بکەن کە خاوەنی چەکی ئەتۆمیە؟ دەڵێن ناتوانن جەنگیان لەگەڵ بکەن.

دەڵێن ئێمەی موسوڵمان هەر لە هیلاکی و ناخۆشی داین.بەڵام نازانن خوای گەورە بەندەکان سەردەخات، وەك دەفەرموی: (إِن يَنصُرْكُمُ اللّهُ فَلاَ غَالِبَ لَكُمْ)آل عمران/١٦٠واتە:(گەر خوا سەرکەوتنتان پێ ببەخشێت، ئەوا هیچ کەس ناتوانێت بەسەرتاندا سەر کەوێت، نازانن کە عیززەت تەنها لەلای خواوەیە. هەروا لە نیشانەی مونافیق ئەوەیە کە گوێی لەوە دەبێ گەنجان ڕوو لە جیهاد دەکەن، دەڵێ: پێم وانیە بچن بۆ جیهاد کردن! یان گەر یەکێك ببینێ بڕوات بۆ (موحازەرە) یەك دەڵێ: باوەڕناکەم ئەم محازەرەیە سودی هەبێ و هیچی تێدا نیە، تەنها ئەوە نەبێ: (اتقوا الله، اتقوا الله) یان بەهاوڕێکانی دەڵێ: لەم دەرسانە ئامادە مەبن، لەبەر ئەوەی هەر دووبارەیە، پێویستە لەسەرت لە ماڵەوە بمێنیتەوە کاتی خۆت بەفیڕۆ مەدە لە پێناو چەند شتێك، کە لەکتێباندا هەیە. ئەوانە هەمووی بەسەر شۆڕکردن و سووك کردن و خوزلانی مسوڵمانان دادەنرێ.

<u>نیشانەی سێزدەم: ڕووداو گەورەکردن:</u>

خوای گەورە دەفەرمووێ: (لَئِن لَّمْ يَنتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ) الأحزاب/٦٠واتە: ئەگەر دووڕووەکان و دڵ نەخۆشەکان و پڕو پاگەندە چیەکان لە مەدینە دا کۆڵنەدەن، تۆ هان دەدەین کە

تۆڵەیان لێ بستێنیتەوە (تا زۆرینەیان شاربەدەر بکەیت)و ئەوانە کەمێکیان نەبێ لە شەڕدا نامێننەوە، یەکێ لە نیشانەی مونافیق ئەوەیە شتی بچووك گەورە دەكات، کە گوێی لە کوشتنی موجاهیدێك بێ دەڵێ: گوێم لێ بوو کە (١٠٠) موجاهید کوژراوە! یان گەر گوێی لە هەڵەی زانایەك بوو لەمەسئەلەیەکی لابەلاییدا دەڵێ: خودا ئێمەو ئەویش هیدایەت بدات، هەڵەی زۆرە. گەر داعیەك قسەی کرد، بێ ئەوەی ئەم داعیە بە مەبەست، یان توانج قسە بکات، ئەم لەناو مەجلسدا باسی دەکاو دەڵێ: گوێتان لێ نەبوو فلانە کەس چی گووت؟ لە کاتێکدا ئەو داعیە چاکە و فەزڵی زۆرە بەڵام ئەم باسی ناکات.

نیشانەی چواردەم: ڕەخنە گرتن لە قەدەری خوا:

خوای گەورە دەفەرموێ: (الَّذِينَ قَالُواْ لإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُواْ لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا)آل عمران/١٦٨واتە: ئەوانەی بۆی دانیشتن و نەچوون بۆ جەنگ بەبراکانی خۆیان دەووت: ئەگەر ئەوانە (ئەوانەی شەهید بوون) بەقسەی ئێمەیان بکردایە نە دەکوژران ئەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پێیان بڵێ: دەی ئەگەر ڕاست دەکەن مردن لەخۆتان دووربخەنەوە.

لەوکاتەی موسوڵمانەکان دەچوون بۆ جەنگی ئوحود، مونافیقەکان پێیان گوتن دەرمەچن و جەنگ مەکەن، لەگەڵ ئێمە دانیشن، بەڵام موسوڵمانەکان چون و حەفتا هاوەڵ شەهید بوون. جا مونافیقەکان لە مەجلیس دا دەیان گوت ئێمە ئامۆژگاریمان کردن و پێمان گوتن، بەڵام بەقسەی ئێمەیان نەکرد، ئەگینا نەدەکوژران، لەبەر ئەوەی مونافیق هەردەم ڕەخنە دەگرێ و بەقەدەری خوا ڕازی

نیه، وەئەگەر ناخۆشی و بەڵایەکی تووش بوو، دەڵێ: ئەمە چۆن دەبی، گەر من ئاوام بکردایە، ئاوا دەبوو، لۆمەی خەڵك دەکا. بەڵام ئیماندار دەڵێ: بڕوام بەخوا هێناوەو ملکەچی فەرمانەکانیم. بڕوادار دەزانێ هەرشتێك بەسەری دێ قەزاو قەدەری خوایە. لەکتێبی ئیمام موسلم دا هاتووە لە سوهەیبەوە، کەوا پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرموویەتی: (عَجَباً لِأَمْرِ المُؤمِنِ إنَّ أمْرَهُ كُلَّهُ خَيرٌ، إنْ أصَابَتْهُ سَرَّاءٌ فَشَكَرَ كَانَ خَيراً لَهُ وإنْ أصَابَتْهُ ضَرّاءٌ صَبَرَ وكَانَ خَيراً لَهُ وَلَيسَ ذلِكَ إلّا لِلْمُؤْمِنِ)واتە: کاری موسوڵمانان مایەی سەرسوڕمانە، هەمووکاروباری خێرە گەر تووشی خۆشی بوو، سوپاسی خوا دەکات، بە خێر بۆی دەنوسرێ، گەر توشی بەڵاو ناخۆشی بوو، ئارام دەگرێ، ئەوەشی بە خێر بۆ دەنوسرێت، ئەوەش تەنها بۆ پیاوی موسوڵمانە..

نیشانەی پازدەم: بە خراپ باس کردن و زمان لێدان لە پیاوچاکان:

وەك غەیبەت کردن،خوای گەورە دەفەرموێ:(سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ) الأحزاب/١٩ واتە: گەر شەڕو ترسیان لەسەر لادرا ئەوە بەقسە ئازارتان دەدەن، زمانێکی بڕندە بەکار دێنن دەڵێی ئاسنە!

جا مونافیق گەر پشتی لە بڕواداری ساڵح کرد، ئەوا بەزمانێکی تیژی وەك شمشێر باسی دەکات. گەر بلێی ڕەئیت چۆنە بەرامبەر بە فلان کەس؟ دەڵێ: خوا لە ئێمەو ئەویش خۆش بێ، ئەم دوعایە دەکات، بەڵام مەبەستی شتێکی ترە، ئەویش خوا دەزانێت بۆچی و چۆنە؟!

نیشانەی شازدەیەم: دواکەوتن لە نوێژی جەماعەت:

لە ئیبنو مسعودەوە هاتوەکە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرموویەتی: (وَمَا يَخْتَلِفُ عَنْهَا إِلَّا الْمُنَافِقُ مَعْلُومُ النِّفَاقِ) أخرجه مسلم، واته: کەسێك لەنوێژی جەماعەت دواناکەوێ، مەگەر مونافیقێکی دیارو ئاشکرا بێ. جا گەر یەکێکی لەش ساغ وبەهێزو دەست بەتاڵ عوزری شەرعی نەبێ، و گوێی لە بانگ بێ و نەچێ بۆ مزگەوت، شایەتی بدە کە مونافیقە.

نیشانەی حەڤدەیەم: بڵاو کردنەوەی خراپەکاری بەناوی ئەوەی کە چاکە دەکات:

خوای گەورە دەفەرمووێ: (وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لاَ تُفْسِدُواْ فِي الأَرْضِ قَالُواْ إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ.أَلا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لاَّ يَشْعُرُونَ) البقرة/١١-١٢واتە: ئەوانە کاتێك پێیان دەوترێ تۆوی گوناهو تاوان و گوناهکاریی وخراپەکاری مەچێنن دەڵێن: بە ڕاستی ئێمە چاکسازی دەکەین!! ئاگادارین بە ڕاستی هەر ئەون تۆوی خراپەکاری دەچێنن، بەڵام بە هۆی لوت بەرزی و دەردەداریيانەوە هەستی پێ ناکەن و خۆیانی لێ گێل دەکەن.

لە رووکاری ئەم نیشانە ئەوەیە، دەبینی یەکێك هەوڵی ئەوە دەدا نێوانی خەڵکی تێك دەداو دووزمانی دەکات، یان شایەتێکی بەدرۆ دەدات بە خراپەکاری، جا گەر پێی بڵێ فلان کەس! بۆ لە خوا ناترسی ئەم کارە دەکەی؟ ئەویش دەڵێ: بەخوا

مەبەستم چاکەکاری و ئیسڵاح بوو، لە راستیشدا مەبەستی فەساد بڵاو کردنەوەیە.

نیشانەی هەژدەیەم: ناوەوە و دەرەوەی (ظاهرو باطن) وەك یەك نەبێ:

خوای گەورە دەفەرموێ: (إِذَا جَاءكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ) المنافقون/١ واتە: ئەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کاتێك ناپاك و دووڕووەکان دێن بۆلات و پێت دەڵێن: ئێمە شایەتی دەدەین کە تۆ پێغەمبەری خوایت!! لە حاڵێکدا کە خوا چاك دەزانێ کە تۆ پێغەمبەرو فرستادی ئەویت، لە هەمان کاتدا خوا شایەدی دەدا کە ئەو ناپاك و دووڕوانە درۆزنن.

مونافیقان ئەوانە بوون کە بە ڕواڵەت باوەڕیان بە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هەبوو، دانیان بە ڕاستی دا دەهێنا، بەڵام لە ناوەوە (باطن)ە ڕاستیان نەدەکرد، جا خوای باڵا دەست، بە درۆی خستنەوەو شایەتیە ڕواڵەتەکانیانی لێ وەرنەگرتن و خستنیە ناو دۆزەخ.

لەبەر ئەوە هەرکەسێك بەم جۆرە خۆی دەرخات واتە: زاهیرو باتینی وەك یەك نەبێ، ئەوا ئەم نیشانەی لەسەر دێتە دی.

نیشانەی نۆزدەیەم: ترسان لە شت ڕوودان:

خوای گەورە دەفەرمووێ: (يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ) المنافقون/٤ واتە: ئەوەندە لەترس و بیمدا دەژین هەر هاوارو بانگێك بكرێت، هەر باسێك بێتە پێشەوە وا دەزانن دژی ئەوانە.

ئەو جۆرە كەسانە هەردەم دەترسن شتێك ڕووبدات، جا ئەگەر نرخی شت و مەك بەرز بۆوە، لە كۆڕ و مەجلیساندا دەگری و دەڵێ: ئەرێ گوێتان لێ نەبوو نرخی برنج و شەكرو.... هتد چۆن بەرز بۆتەوە؟ ئەو كەسانە تەنها خەمی زگیانەو گوێ نادەن بە بانگەوازو سەركەوتنی ئیسلام و فەرمان بەچاكەو قەدەغەكردنی خراپەكاریی لە هەر شوێنێك شتێك ڕووبدات دەترسن مەیدانی جەنگ بە هەزار كیلۆمەتر لێیان دوور بێت! لە ترسان دەلەرزن، بەڵام موسوڵمان نەفس وگیانی خۆی بە خوا فرۆشتووە لە مەیدانی جەنگ پێدەكەنێت.

<u>نیشانەی بیستەم: عوزر هێناوە بەدرۆ:</u>

لەو كاتەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ویستی جەنگ لەگەڵ بەنی الأصفر (ڕۆم) دا بكات لە جەنگی تەبوك، بە (جەددی كوڕی قەیس) ی گووت كە لە گەورە پیاوانی (بنی سەلەمە) بوو، وەرە لەگەڵ ئێمە بۆ جیهاد. بەڵام ئەو بە پێغەمبەری صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گووت: من لە فیتنەی ئافرەتانی (بەنی ئەسفەر) دەترسم. جا ئەم جۆرە عوزر هێنانەوە نیشانەی مونافیقانە.

<u>نیشانەی بیست و یەكەم: فەرمانكردن بەخراپەو قەدەغەكردنی چاكە:</u>

خوای گەورە دەفەرمووی: (الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُم مِّن بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ) التوبة/٦٧ واتە: دووڕووەكان لە پیاوان وئافرەتان سەر بە یەكترن، لەم ڕەفتارانەدا وەك یەكن: فرمان بەگوناهو خراپەو تاوان دەكەن قەدەغەی چاكە دەكەن و دەستیان لە خێرو خێرات كردن دەنوقێنن (بەشی كەس لە ماڵ و سامانیان نادەن).

جا ئەو جۆرەكەسانە دەیانەوێ خراپەكاری و زیناو بەڕەڵایی و وازهێنان لە حیجاب بڵاو ببێتەوە وگۆرانی ناشەرعی و گۆڤاری ئافرەتی ڕووت و ترياك و هیرۆیین بڵاو ببێتەوە، كە ئەمانە هەمووی (مونكەر) ن، دەیانەوێ خێرو زانیاری وبانگەوازی كەم ببێتەوە. جا دەبینی خەڵكی وا هەیە پێی دەڵێی: خوا وا دەفەرمووێ و پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئاوای دەوێ، ئەویش دەڵێ: برام لێمان گەڕێ ئێمە دەزانین دین چیە و لە دین شارەزاین.

<u>نیشانەی بیست و دووەم: پیسكەیی و ڕەزیلی:</u>

مونافیقان بۆ خێركردن لە هەموو كەسی ڕەزیل و بەخیلترن . ئی وایان هەیە دەبینی بۆ ناوبانگ دەركردن بۆ دەعوەتێكی نانخواردن شەست ئاژەڵ سەردەبڕێ، بەڵام گەر داوای بەخشینی ماڵی بۆ خێرو جیهاد لێ بكەی، یان بۆ پڕۆژەیەكی خێر ئەوا (١٠) دینارێكت بۆ دەردێنێ! خوای گەورە دەفەرمووێ: (وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ) التوبة/٦٧ واتە: دەستیان دەنوقێنن لە ماڵ و سامان بەشی كەس نادەن.

<u>نیشانەی بیست و سێیەم: خوا لەبیر چوون:</u>

سیفەتی مونافیقان ئەوەیە، باسی هەموو شتێك دەكەن، تەنها باسی خوا ناكەن، باسی خێزان و منالەكانیان دەكەن و باسی گۆرانی و ئاوات و هەموو شتێك لە ژیانی دنیا دەكەن، تەنها خوا نەبێ. جا خوا لەبیر چوون گەورەترین بەڵایە مونافیقان توشی بوون خوای گەورە دەفەرمووێ: (نَسُواْ اللّهَ فَنَسِيَهُمْ) التوبة/٦٧ واتە: ئەوانە خوایان فەرامۆشكردووە، خواش ئەوانی پشت گوێ خستووە.

خۆشەویستانی خوا هەردەم خوایان لەبیرەو یادی خوا زۆر دەكەن، بەڵام مونافیق یادی خوا كەم دەكاو خوای لەبیر دەچێ خوای گەورەش ئەو كەسە پشت گوێ دەخات.

نیشانەی بیست و چوارەم: بەدرۆخستنەوەی بەڵێنی خوا و پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :

خوای گەورە لەسەر زمانی مونافیقانەوە دەفەرمووێ: (مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا) الأحزاب/ ١٢واتە: بەڵێنی خواو پێغەمبەرەكەی تەنها بۆ هاندان بوو (كوا هیچ هاتەدی؟!) هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم ئایەتە ئەوە بوو، كە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە جەنگی ئەحزاب لەكاتی هەڵكەندنی چاڵ ئامادە بوو، لەو كاتە دا یەكێك لەو چاڵانە بەردێكی كەوتە بەر، كە نەدەهاتە دەرەوە، پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە قازمەیەك چووە ناو چاڵەكەو لە بەردەكەی دەدا، تروسكەیەكی لێ پەیدا بوو، دووبارە لێی دا تروسكەیەكی دی لێ پەیدا بوو، ئەو كات فەرمووی: دوو گەنجینە سوورو سپیەكە دەبێتە موڵكی ئوممەتی من. مونافیقەكان لە دەوری چاڵەكە بوون و دەیان گووت: تەماشاكەن لە حاڵەتێكی

وادا بەڵێنی گەنجینەی کیسراو قەیسەرمان پێ دەدا، کە هیچمان لەترسا ناوێرین بچینە دەرێ میز بکەین. ئەوەش یەکێکە لە سیفەتەکانی مونافیقان.

نیشانەی بیست وپێنجەم: گرنگی دان بە زاهیرو فەرامۆش کردنی باطن:

مونافیقان دەبینی جل و بەرگیان لەڕواڵەتدا جوانە، بەڵام ناوەوەیان خراپ و (فاسید)ە. ئێمە ناڵێین لە جوانی و لەجل وبەرگ پۆشینت خۆت پشت گوێ بخە، نا، دەبێ مسولمان خۆی بۆن خۆش بکا و جوانترین جل وبەرگ لەبەر بکا، لەگەڵ ئەوەش دەبێ ناوەوەی خۆی بەزیکرو چاودێری کردن و دڵسۆزی و ڕاست گۆیی لەگەڵ خوادا جوان بکا، تا جوانی ڕواڵەت و پاکی ناوەوە یەك بگرنەوە.

نیشانەی بیست و شەشەم: شارەزا نەبوون لە دین:

ئەوەی کە مونافیقانی پێ جیا دەکرێتەوە، بریتیە لە شارەزا نەبوونیان لە دین و لە هیچ شتێکی خواناسیی، دەزانێ ئۆتۆمبێل چۆن کار دەکا، دەزانێ ناوی پایتەختی دەوڵەتەکانی جیهان چیە، بەڵام گەر لە بارەی دینەوە پرسیاری لێ بکەی هیچی لێ نازانێ. هەر وەکو خوای گەورە دەفەرمووێ: (وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ) المنافقون/٧ واتە: دووڕووەکان ئەم ڕاستیە تی ناگەن و لەڕاستیەکانی سەر دەرناکەن.

پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (مَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيراً يُفَقِّهْ في الدِّينِ) واتە: خوا چاکەی بۆ هەر کەسێ بوێ، لە دین شارەزای دەکات.. نیشانەی بڕوادار ئەوەیە کە خۆی لەدین شارەزا دەکا، هەردەم هەوڵ دەدا شتێك سوود و خێری

تێدابێ ئەنجامی بدات. مونافیق حەز ناکات لە کۆڕ و دانیشتندا باسی عیبادەت و نوێژ بکرێ، وادەزانێ بەزمانێکی تر قسە دەکەن و پێی ناخۆشە باسی ئەم بابەتانە بکرێ!

نیشانەی بیست و حەوتەم: دڵ خۆش بوون بە هاتنی بەڵاو ناخۆشی بەسەر بڕواداران و غەم و پەژارە دەربڕین بە خۆشی ئیمانداران:

خوای گەورە دەفەرمووێ: (إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُواْ قَدْ أَخَذْنَا أَمْرَنَا مِن قَبْل) التوبة/٥٠ واتە: ئەگەر توشی خێرو بێرێك بی، پێی دەڵتەنگ و سەغڵەت دەبن، ئەگەر تووشی بەڵاو ناخۆشی بی دەڵێن ئێمە پێشتر حیسابمان بۆخۆمان کردبوو. جا مونافیق گەر گوێی لەوە بوو یەکێك لە موسوڵمانان تووشی بەڵایەك بووە، ئەوا بڵاوی دەکاتەوەو خۆی وا پیشان دەدا کە پێی ناخۆشە خەمی بۆ دەخوات! بەڵام لە دڵدا پێی خۆشە، ئەگەر خۆشی و شادی یەکیان تووش بوو، بەمە تورە و دڵ گران و سینگ تەنگ دەبێ.

نیشانەی بیست و هەشتەم: زمان لوسی و زۆروەرپی:

قسەی قەڵەوو بێ ماناو قسە کردن بە لووت بەرزی سیفەتی مونافیقانە، هەردەم پێیان خۆشە لە سەرەوەی خەڵك قسە بکەن، قسەی وا دەکەن کە خەڵك پێیان هەڵ خەڵەتێ. خوای گەورە دەفەرمووێ: (وَإِن يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ) المنافقون/٤ واتە: کاتێکیش دێنە قسە (ئەوەندە چەنەبازو قسەلووسن) گوێیان

بۆ دەگری! پێیان وایە کە ئەوان لەخەڵکی تێگەیشتووترن و عاقڵترن لەڕاستیشدا وا نین..

نیشانەی بیست و نۆیەم: شەرم کردن لە خەڵك و لەخوا شەرم نەکردن:

ئەم نیشانەیە گرنگترین نیشانەیە، بە جیا کردنەوەی مونافیقان لە ئیمان داران دادەنرێت، کە لەبەردەم چاوی خەڵك گوناە ناکەن، بەڵام کە خەڵك دیار نەبوو، ئەوی خەراپە و گوناهەو تاوانە دەیکەن و لێی ناگەڕێنەوە! خوای گەورە بە کەمترین کەس دادەنێن بۆ بینینی خۆیان و گوناهیان! خوای گەورە دەفەرمووێ: (يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلاَ يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ) النساء/ ١٠٨ واتە: بەڕاستی ئەوانە شەرمەزارن بەرامبەر خەڵکی و خۆیان دەشارنەوە، بەڵام شەرم لەو خوایە ناکەن، کە هەمیشە لە تەکیانەو چاودێریانە،مرۆڤی بڕوادار، لەسەر نەفس و دەروونی خۆی لە نهێنی و ئاشکرادا خوای خۆی بە چاودێر دادەنێ.

نیشانەی سی یەم

مونافیق ئەگەر ناکۆکی کەوتە نێوان خۆی و یەکێك، لە گوتنی قسەی ناشرین زیادە ڕەوی دەکات، هەموو شتێکی خراپەی بەرامبەر بە کار دەهێنێ. پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرمووێ: (وإذا خَاصَمَ فَجَرَ) واتە: کە دژایەتی کرد، خراپە زۆر بەرامبەرەکەی دەکات.. ئەم فەرموودەیە لە سەحیحەیندا هاتووە، ئەهلی عیلم فەرموویانە هەرکەسێك لەگەڵ موسوڵمانێك دژایەتیەکی بۆ پەیدا

بوو (نەك لەگەڵ كافر، چونكە دژایەتی كافران بابێكی ترە) پاشان بەو شێوەیەی كە لەسەرەوە باس كرا ڕەفتاری كرد، ئەوا خوای گەورە شایەتە كە مونافیقە.

لەخوای گەورە داواكارین لەم نەخۆشی دووڕوویيە بمان پارێزی وهەمیشە ئاگادارمان كات لەم نیشانانەی.

....

تەواو بوو والحمد لله رب العالمين

نـــــــاوەڕۆك

بابـــــــــــــــــــــــەت	لاپەرە
تەواوی سورەتەکە	٩
پێناسەی سورەتەکە	١٠
هۆی هاتنە خوارەوەی	١٩
دەرسی یەکەم	٢٦
ئایەتی یەکەم	٢٧
چەند خاڵێك بۆ سەرەنجدان	٣٧
ئایەتی دووەم	٤٣
ئایەتی سێیەم	٤٧
چەند خاڵێك بۆ سەرەنجدان	٥٠
ئایەتی چوارەم	٥٤
لێکدانەوەی ئایەتەکە	٥٨
چەند خاڵێك بۆ سەرەنجدان	٦٠
دەرسی دووەم- هۆی هاتنەخوارەوەی ئایەتەکە	٦٥
لێکدانەوەی ئایەتەکە	٦٨
ئایەتی پێنجەم	٧٢
ئایەتی شەشەم	٧٤
چەند خاڵێك بۆ سەرەنجدان	٧٥
دەرسی سێیەم: ئایەتی حەوتەم	٧٩
دەرسی چوارەم: ئایەتی هەشتەم	٨٤
دەرسی پێنجەم: ئایەتی نۆیەم	٨٩

چەند خاڵێك بۆ سەرەنجدان	٩٢
دەرسی شەشەم: ئایەتی دەیەم	٩٩
دەرسی حەوتەم: ئایەتی یازدەم	١٠٩
پاشکۆی یەکەم: باسی فیسق	١١٢
سیفاتی فاسقان	١١٨
سیفاتی متمانە پێکراوان	١١٩
پاشکۆی دووەم: دووڕوویی و بەشەکانی	١٢٠
٣٠ نیشانەی مونافیقان	١٢١
ناوەڕۆك	١٣٩

زانکۆی ئازادی دیراساتی ئیسلامی زادی

زادی ڕێمان

ماڵپەڕ

zadyreman.com

پەڕەی فەیسبووك

fb.com/zadyreman

هەژماری تویتەر

twitter.com/zadyreman

ئیمەیل

zadyreman@gmail.com